

Про Державний реєстр виборців

Соціальний захист дітей-сиріт

Пряме оподаткування прибутків страхового ринку

Довірча власність чи договір управління майном

Перелік законів, ухвалених під час 5 сесії

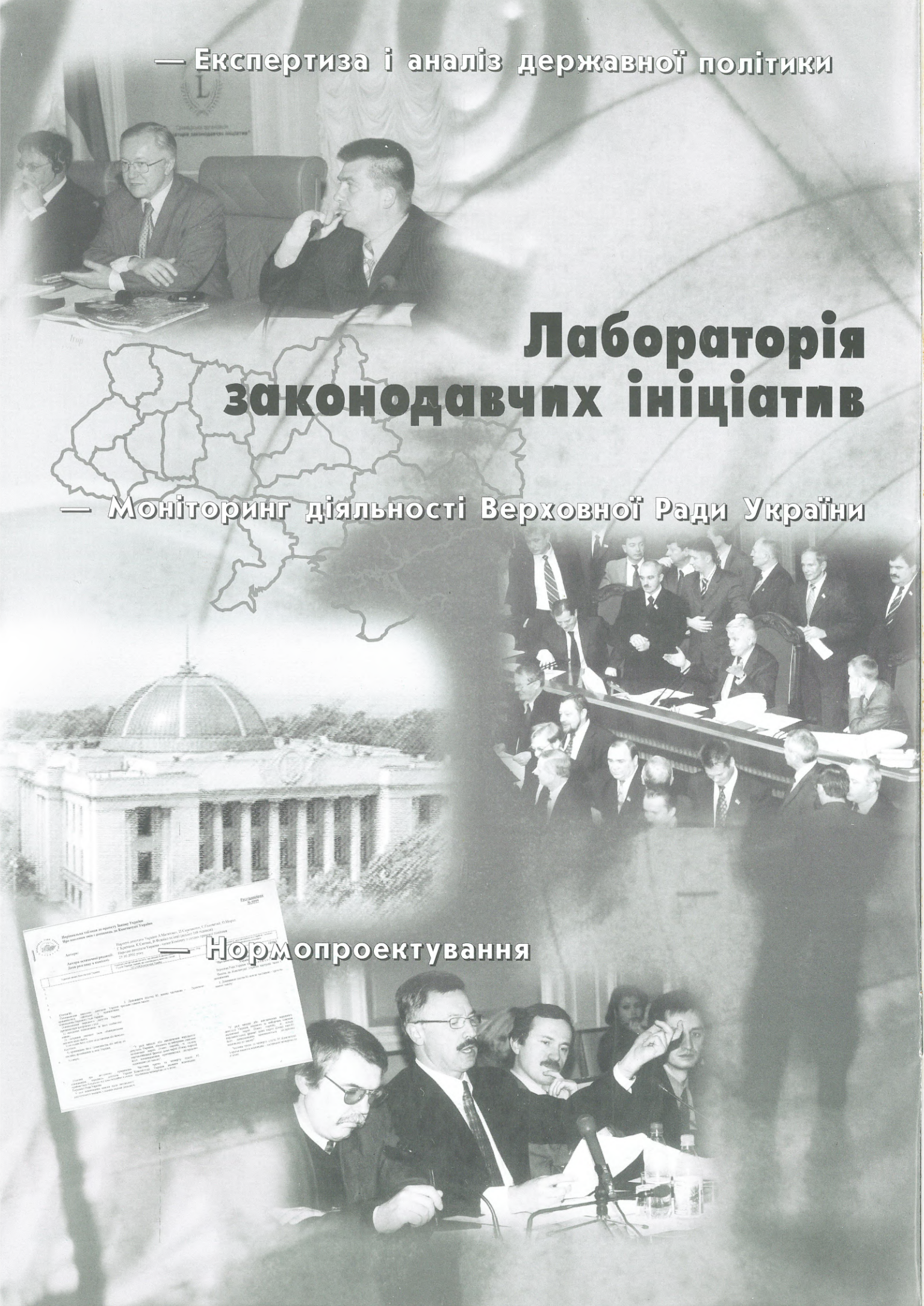

— Експертиза і аналіз державної політики

Лабораторія законодавчих ініціатив

— Моніторинг діяльності Верховної Ради України

— Нормопроекування

«Часопис ПАРЛАМЕНТ»

науково-популярний журнал

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ 5474 від 13.09.2001р.,
видане Державним комітетом
інформаційної політики України.

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ

Лабораторія
законодавчих ініціатив
www.parliament.org.ua
info@laboratory.kiev.ua
тел./факс 238-24-69

КЕРІВНИК ПРОЕКТУ

Ігор Когут

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Юрій Сандул

НАД ВИПУСКОМ ПРАЦЮВАЛИ

Анжела Євгенєва, Олександр Синьокий,
Валентина Марусенко, Тарас Николаєнко,
Наталія Синьока, Ольга Васильєва,
Ольга Гребінник, Дмитро Опанасенко,
Олена Чебаненко, Олена Шурбована

ПРОЕКТ ЗДІЙСНЕНО ЗА ПІДТРИМКИ

Національного фонду підтримки
демократії США
www.ned.org

THIS PROJECT WAS SUPPORTED BY THE

National Endowment for Democracy
www.ned.org

При використанні матеріалів посилання
на журнал «Часопис ПАРЛАМЕНТ» обов'язкове.

Підписано до друку 19.08.2004.
Формат 60x84/8.

Журнал видається українською мовою.
Наклад 1000 прим.

Розповсюджується безкоштовно.

ОРИГІНАЛ-МАКЕТ

Роман Марковець

ВЕРСТКА

Олена Дудко

ДРУК

ДП «Друкарня ДУС»
01008, Київ, вул. Шовковична, 4а,
тел.: (044) 253-82-01, 253-83-28

ЗМІСТ

«Часопис ПАРЛАМЕНТ», №6, 2004

Законопроекти

- «Про забезпечення організаційно-правових умов
соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених
батьківського піклування» стор.2-9
- «Про Державний реєстр виборців» стор.10-14

Тема

- Пряме оподаткування прибутків
страхового ринку стор.15-19
- Довірча власність чи договір управління майном –
український вибір стор.20-25

Статистика

- Перелік законів, ухвалених під час 5 сесії IV скликання
Верховної Ради України та підписаних
Президентом України стор.26-41

- Статистика п'ятої сесії Верховної Ради України
IV скликання. стор.42-50

- Summaries** . . . . . стор. 51-52

Автори числа: С.Панцир (2), Д.Ковриженко (10), Ю.Джигір (15),
Д.Котляр (20)

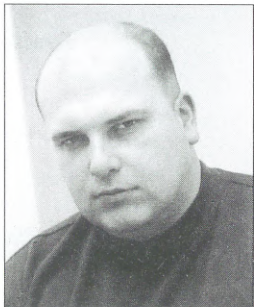

«ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ УМОВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ»

(№ 2333 від 25.03.2003. Автор – народний депутат О.Фельдман. Відповідальний комітет – з питань молодіжної політики, фізичної культури, спорту та туризму. Ухвалений у першому читанні 4 червня 2004 року)

За даними перепису 2002 року в Україні проживає більше 103 тис. дітей-сиріт, з них 30 тис., або 29% перебувають в інтернатах. Враховуючи загальну кількість дітей 10,8 млн., дітси-роти складають майже 1%. За неофіційними даними кількість дітей-сиріт сягає 300 тис., або близько 3% дітей. Щороку кількість немовлят, від яких відмовляються батьки становить близько 900. За інформацією НУО «Надія та житло для дітей» від дітей відмовляються не тільки одинокі матері, але й повні сім'ї, оскільки не мають належних соціально-економічних умов для виховання дитини.

Не зважаючи на значимість проблеми соціального захисту дітей-сиріт, спеціального законодавства у цій сфері не було розроблено. На даний момент державна політика щодо дітей-сиріт та дітей без піклування регулюється Сімейним кодексом України, Законом України «Про охорону дитинства», двома Указами Президента та 14 підзаконними актами.

Сергій ПАНЦИР,
експерт Лабораторії
законодавчих
ініціатив

Нова хвиля нормотворчої активності щодо правового та соціального захисту дітей-сиріт розпочалася у зв'язку із ухваленням та набранням чинності новим Сімейним кодексом. На даний момент внесено на розгляд парламенту декілька законопроектів, які передбачають зміни до Сімейного кодексу щодо захисту прав дітей-сиріт, врегулювання проблем усиновлення та інших форм влаштування. Крім того, 4 червня 2004 року було ухвалено у першому читанні **законопроект № 2333 від 25.03.2003 «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»**. Оскільки даний законопроект є комплексним та спеціалізованим, він заслуговує на особливу увагу саме на етапі внесення поправок до другого читання. Від якості цього документу значною мірою залежатиме ефективність всієї системи соціального захисту дітей-сиріт, а тому варто проаналізувати його перспективну ефективність в контексті актуальних проблем нормативно-правового забезпечення цієї політики.

Чинна правова база соціального захисту дітей-сиріт

Першим ключовим документом у сфері політики щодо дітей-сиріт стала **Постанова КМУ № 226 від 5 квітня 1994**. Вона зобов'язувала центральні органи виконавчої влади (після 1999 року: МОЗ, МОН, Мінпраці) упорядкувати мережу навчально-виховних закладів для дітей-сиріт та дітей, поз-

бавлених піклування. Мережа включає 36 загальноосвітніх шкіл-інтернатів, 11 спеціальних шкіл-інтернатів для розумово відсталих дітей, 37 дитячих будинків, 42 будинки дитини. Передбачалося, що ці заклади повинні бути захищені від перепрофілювання та приватизації. Встановленні вимоги до персоналу цих закладів (сердечність, доброта, відповідальність).

Запроваджується система дитячих будинків сімейного типу. Встановлюються вимоги до вихователів у таких закладах. Закладено основи соціального захисту дітей-сиріт. Передбачається забезпечення освітою, житлом, робочими місцями, пільговими кредитами тощо. Повинні заохочуватися підприємства, які надають підтримку навчальним закладам. Місцеві органи державної влади зобов'язуються надавати матеріально-технічну допомогу таким закладам. Органи державної влади повинні щорічно забезпечувати санаторно-курортне лікування дітей-сиріт. Їм також гарантується безоплатне лікування та забезпечення медикаментами, навчання, проїзд тощо. Додатково, для студентів передбачено повне державне утримання та надання грошової допомоги при вступі у розмірі 2,5 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Під час навчання щорічно надається допомога у розмірі 8 неоподаткованих мінімумів. При працевлаштуванні надається допомога не менше 40 неоподаткованих мінімумів та матеріальне забезпечення. Гарантується соціальне страхування за рахунок держбюджету.

Важливим рубежем у формуванні політики щодо дітей-сиріт став **Указ Президента № 1153 від 17 жовтня 1997 року «Про затвердження Заходів щодо поліпшення становища дітей сиріт і дітей, які залишились без піклування батьків»**. Указом закріплювався комплекс організаційних та правових заходів покращення становища дітей сиріт протягом 1997 – 1998 рр. Передбачалося створення банку даних дітей-сиріт, системи інформації про сім'ї потенційних усиновителів та опікунів. Загалом, передбачалося поширювати різні форми родинного виховання дітей-сиріт з особливою увагою до створення прийомних та патронажних сімей. При дитячих будинках необхідно було створювати опікунські ради. Окремі заходи передбачалися для професійної орієнтації та підготовки ді-

тей-сиріт, окреме бронювання робочих місць, залучення до оплачуваних громадських робіт. У сфері правового забезпечення передбачалася розробка Закону України «Про охорону дитинства», нових Правил опіки та піклування (не виконано), Положення про прийомні сім'ї (виконано в квітні 2002).

Статтею 25 Закону України «Про охорону дитинства» визначаються умови соціального захисту дітей-сиріт. Гарантується право на житло, якщо дитину передано до навчально-виховного закладу. Житло, з якого вибули діти, позбавлені піклування може передаватися в оренду на час їх перебування у навчально-виховних закладах. У разі відсутності житла, вони мають право на першочергове його отримання. Держава гарантує надання матеріальної допомоги дітям-сиротам, які перебувають під опікою, в дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях (дія цього положення призупинена на 2004 рік). Держава гарантує працевлаштування дітей-сиріт після закінчення навчання.

Постанова КМУ від 26.04.2002 № 564 «Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу» визначає порядок влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених піклування у дитячі будинки сімейного типу. Визначається, що дитячий будинок сімейного типу передбачає виховання сім'єю чи окремою особою від 5 до 10 дітей на платній основі. На підставі прийняття рішення районних адміністрацій чи місцевих виконавчих комітетів про створення такого дитячого будинку, надається необхідне житлове приміщення, яке використовується як службове. Пенсії та соціальні виплати дітей-сиріт можуть використовуватися тільки для придбання навчально-виховного обладнання та лікування важких хвороб дітей. Контроль за дотриманням прав дітей у дитячих будинках сімейного типу здійснюють районні управління у справах сім'ї та молоді.

Фінансування дитячих будинків сімейного типу здійснюється із районних бюджетів та бюджетів міст обласного та республіканського значення. Відповідно до норм, встановлених Міносвіти, виділяються кошти на харчування, одяг, предмети гігієни, іграшки, книжки тощо. Відшкодовується вартість житлово-комунальних послуг. За згодою сторін може надаватися земельна ділянка та транспортний засіб.

Сімейним кодексом визначено право та порядок усиновлення дітей, позбавлених піклування. Зокрема, передбачено облік дітей, які можуть бути усиновлені та усиновителів. Облік здійснюється за вертикаллю районних, обласних та центральних органів виконавчої влади. На центральному рівні діє Центр уси-

новлення дітей при Міністерстві освіти та науки. Передбачено нагляд органів опіки за дотриманням прав дитини після усиновлення до досягнення нею повноліття.

Крім того, Кодексом передбачено такі форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, як опіка (для дітей до 14 років), піклування (від 14 до 18 років) та патронат. Функції опікуна можуть здійснювати дієздатні повнолітні особи та адміністрації дитячих та лікувальних закладів. Дитина під опікою має право на проживання в сім'ї опікуна, на всебічний розвиток, на користування житлом, яке належало їй до встановлення опіки, на отримання житла. При цьому дитина не позбавляється прав на пенсії та інші соціальні виплати, пов'язані із втратою годувальника. Функції опіки опікун здійснює на безоплатній основі. Для дітей, які перебувають в дитячих закладах опіки, передбачається додаткове право на пільги при працевлаштуванні, встановлені спеціальним законом. Патронат здійснюється за плату на основі договору між органом опіки та патронажним вихователем. Розмір плати встановлюється за домовленістю сторін.

Сімейним кодексом не врегульовано питання влаштування дітей у дитячі будинки сімейного типу, хоча чинними підзаконними актами така практика вже передбачена. Зокрема, 26 квітня 2002 була ухвалена **Постанова КМУ № 564 «Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу»**.

Щодо реалізації положень нового Сімейного кодексу в питанні усиновлення досить проблемним став **Наказ Міністерства охорони здоров'я № 16 від 21.01.02 «Про внесення змін та доповнень до переліку захворювань, які дають право на усиновлення дітей без дотримання строків їх перебування на обліку в Центрі усиновлення дітей при Міністерстві освіти та науки України»**. Цим наказом зменшено перелік захворювань із 140 (за Наказом № 2 від 04.01.97) до 6. Як наслідок, втратили можливість на усиновлення іноземцями та своєчасне лікування дітисироти, хворі на церебральний параліч, порок серця тощо. За оцінками фахівців Центру усиновлення при МОН, дотримання строків обліку такої дітей терміном 14 місяців, перетворює їх на інвалідів або не дає шансів на виживання. Для порятунку більшості хворих дітей необхідно здійснювати операції у перший місяць життя. Такі можливості забезпечували переважно іноземні усиновителі. Українські усиновителі не бажають брати хворих дітей взагалі, а іноземці відмовляються всиновлювати дітей, яким неможливо допомогти. Відповідно, пріоритет вітчизняного

усиновлення порушує принцип здійснення усиновлення для якнайкращого забезпечення інтересів дитини.

22 грудня 2003 року Міносвіти був розроблений проект **Державної Програми розвитку національного усиновлення дітей на 2004 – 2014 роки**. Програма спрямована на реалізацію основних положень Сімейного кодексу щодо усиновлення дітей та визначення засад державної політики підтримки усиновлення до 2014 року. Головним завданням програми є зменшення кількості дітей, які влаштовуються до інтернатів. Запропоновано таке обґрунтування проблеми.

За статистикою, у 2002 році з близько 24 тис. дітей, які потребували влаштування, більшість (майже 8 тис.) було влаштовано до дитячих інтернатів і майже 7 тисяч було усиновлено. При цьому серед усиновителів кількість українських громадян постійно зменшується. Так, у тому ж 2002 році кількість усиновлених українцями дітей склала лише 1760 осіб, або 25% від загальної кількості усиновлених. У 2000 році українці усиновили 2043 дитини, у 2001 – 1999 дітей. При цьому громадяни України виявляють бажання усиновляти дітей тільки із хорошим станом здоров'я. Проте, серед дітей, позбавлених піклування переважають хворі діти із асоціальних сімей, які потребують медичної та соціально-психологічної реабілітації.

Основними проблемами державної політики соціального захисту дітей-сиріт є недостатнє фінансування державних програм та відсутність фахівців з охорони дитинства.

Для вирішення зазначених проблем пропонується такі найсуттєвіші заходи:

- Встановити при органах опіки спеціаліста з охорони дитинства для ведення питань, пов'язаних з усиновленням;
- До 2005 року запровадити в системі юстиції діяльність, пов'язану з усиновленням;
- Запровадити роботу спеціалістів з охорони дитинства по соціально-психологічній підготовці кандидатів в усиновителі;
- Організувати супровід патронажної медсестри за сім'ями, які усиновили дітей;
- З 2005 року забезпечити безкоштовне медичне обслуговування та лікування усиновлених дітей;
- З 2005 року встановити щомісячну матеріальну допомогу на одну усиновлену дитину у розмірі, не меншому за прожитковий мінімум;
- Зберегти за усиновленими дітьми пільги на поза конкурсний вступ до навчальних закладів та навчання за бюджетні кошти;
- Надати усиновленим дітям право на безкоштовне відвідування культурно-освітніх установ;

- З 2005 року передбачити надбавку до пенсії усиновителів.

У сфері правового забезпечення політики підтримки усиновлення передбачається протягом 2004 року внести зміни до Сімейного кодексу, відповідно до положень цієї Програми, а також щодо матеріального забезпечення батьків, що усиновили дітей. Протягом 2004 – 2005 років підготувати законопроект «Про розширення соціальних гарантій сім'ям, що усиновили дітей». Програмою також передбачені заходи щодо пропаганди усиновлення дітей.

Таким чином, формування основних засад державної та правової політики щодо дітей-сиріт відбувається вже тривалий час. Суттєвих змін у системі соціального захисту протягом 10 років не сталося. Означений пріоритет обмеження ролі спеціальних закладів, посилення значення усиновлення та влаштування у родині змін не зазнав і повною мірою знайшов відображення у новому Сімейному кодексі. На рівні декларацій у Законі України «Про охорону дитинства» закріплено право дітей-сиріт, незалежно від форми влаштування, на матеріальну допомогу, пільги у здобутті освіти та працевлаштування. З іншого боку, пріоритет соціального захисту сиріт не забезпечується, а тому право на матеріальну допомогу обмежується бюджетним законодавством на 2004 рік. Ефективність політики соціального захисту дітей-сиріт через усиновлення та патронат не доведена. Аналогічно залишається ситуація із житловим забезпеченням та працевлаштуванням.

Проект
«Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»

Засади державної політики щодо дітей-сиріт

Законопроектом визначаються засади державної політики щодо дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Визначено 13 напрямків: розширення соціальних гарантій дітям-сиротам; захист всіх видів прав; створення умов для духовного розвитку та підготовки до самостійного життя; створення умов для виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення; формування системи соціальної адаптації; створення умов для надання психологічної, медичної та педагогічної допомоги; надання

пріоритету влаштуванню (усиновлення, прийомні сім'ї, сімейні дитячі будинки); сприяння усиновленню; утримання дітей за принципом родинності; реформування системи закладів для дітей-сиріт; забезпечення права на здоровий розвиток; забезпечення вільного вибору професії; належне матеріально-технічне забезпечення.

Формулювання принципів державної політики щодо дітей-сиріт викликає ряд зауважень. Виділені напрямки часто дублюють один одного. На наш погляд, не має суттєвої різниці між підготовкою до самостійного життя та системою соціальної адаптації. Не дано визначення поняттю здоровий розвиток дитини, хоча очевидно, що воно дублює положення про забезпечення фізичного, інтелектуального та духовного розвитку. Також не варто розмежовувати такі засади, як сприяння влаштуванню, сприяння усиновленню, виховання за принципом родинності.

Мінімальні соціальні стандарти

Основним інструментом соціального захисту дітей-сиріт є застосування 12 мінімальних соціальних стандартів. Йдеться про мінімальне матеріальне забезпечення (харчування, одяг, взуття); житлове забезпечення до досягнення повноліття та після; стандарт по забезпеченню першим робочим місцем; стандарт по забезпеченню компенсацій роботодавцю, яких надає перше робоче місце; разової грошової допомоги по досягненні повноліття; щомісячної грошової допомоги під час навчання до досягнення 23 років; стандарт медичного обслуговування; соціального страхування; забезпечення розвиваючим обладнанням та літературою; стандарт забезпечення до надання статусу дитини-сиріт; грошового забезпечення прийомних батьків та вихователів. Визначення цих стандартів здійснює уряд.

Підходи до визначення соціальних стандартів для дітей-сиріт є значною мірою застарілими та спірними. Такі стандарти, як матеріальне забезпечення, медичне обслуговування, забезпечення розвиваючими іграшками та літературою та інші враховуються при визначенні прожиткового мінімуму для дітей за віковими категоріями. За виключенням дітей-інвалідів, не можна стверджувати, що за зазначеними позиціями потреби дітей-сиріт відрізняються від потреб інших дітей. Відповідно, зобов'язувати уряд визначати окремо соціальні стандарти по матеріальному забезпеченню двічі не має підстав. Дане положення законопроекту потребує узгодження із законодавством про соціальні стандарти ще й тому, що законопроектом (ст.9) передбачено

перегляд мінімальних соціальних стандартів для дітей-сиріт не раз на рік, а раз на два роки. Враховуючи те, що серед засад політики щодо дітей сиріт визначено розширення соціальних гарантій, варто окремим положенням визначити встановлення не мінімальних стандартів, а окремих збільшених стандартів для дітей-сиріт. Також некоректним є віднесення до мінімальних стандартів забезпечення першим робочим місцем протягом 3 років та мінімальних стандартів компенсації роботодавцю. Радше, мова повинна йти про гарантії забезпечення першим робочим місцем із зазначенням механізму реалізації такої гарантії. Крім того, потребують обґрунтування та визначення мінімальні стандарти медичного обслуговування та соціального рахування. Застосування таких стандартів не передбачені чинним законодавством про охорону здоров'я та соціальне страхування. Крім того, поняття мінімального стандарту медичного обслуговування суперечить принципу розширення соціальних гарантій дітям-сиротам. А відтак, вони повинні забезпечуватись усім спектром медичних послуг.

Адміністрування та інституційна основа політики щодо дітей-сиріт

Законопроектом пропонується така схема адміністративного забезпечення політики щодо дітей-сиріт: центральний орган виконавчої влади з питань сім'ї та молоді здійснює координацію діяльності інших центральних органів (Мінпраці, Міносвіти, МОЗ, Мінфін, Держкомстат та ін.), місцевих органів державної влади, які утворюють державні органи опіки та піклування та служби опіки та піклування.

Органами опіки є районні державні адміністрації, виконавчі комітети органів місцевого самоврядування. До їх компетенції відносяться питання встановлення опіки, створення умов для виховання дітей-сиріт, захист їх особистих та майнових прав. Вони можуть здійснювати перевірки умов утримання незалежно від форм влаштування та за результатами перевірки вилучати та переводити дітей. Органи опіки також мають право звертатись до суду щодо захисту прав дітей, вони погоджують відчуження майна дитини. Участь представників органів опіки на суді обов'язкова. Органи опіки також ведуть банк даних потенційних усиновителів. Крім того, спільно з іншими центральними та місцевими органами влади, органи опіки систематично повинні проводити благодійні акції з метою збору коштів на матеріальне забезпечення дітей-сиріт.

У структурі органів опіки діють самостійні підрозділи – **служби опіки та піклування**. Їх призначення полягає у безпосередньому веденні справ дітей та здійсненні їх соціального захисту відповідно до чинного законодавства. Служба опіки здійснює захист прав дітей-сиріт, моніторинг та контроль за цією діяльністю, дає згоду на усиновлення, забезпечує пріоритетність влаштування у сім'ї. Служби також ведуть банк даних дітей-сиріт. Статус та повноваження служб опіки визначається спеціальним законодавством.

Послуги щодо соціально-психологічної адаптації дітей-сиріт та підготовки до самостійного життя надають **Центри соціальної та психологічної адаптації** що діють при Центрах соціальних служб для молоді. Ці послуги здійснюються на основі комплексної індивідуальної програми психологічної та реабілітаційної допомоги. Створюються також консультативні центри, які надають юридичні послуги дітям-сиротам, батькам та прийомним вихователям.

При органах опіки створюються також **Громадські ради опіки та піклування**, які здійснюють громадський контроль за ефективністю діяльності державних органів. Громадські ради здійснюють також сприяння покращенню умов утримання та виховання дітей, залученню інвестицій у розвиток форм влаштування (прийомні сім'ї, усиновлення, дитячі будинки сімейного типу). Вони також здійснюють контроль за дотриманням прав та інтересів дітей у закладах для дітей-сиріт. Положення про Громадські ради затверджуються урядом.

Центральний орган виконавчої влади з питань телебачення та радіомовлення спільно із органами опіки та громадськими опікунськими радами здійснює **інформування громадськості щодо проблем дітей-сиріт**. Таке інформування передбачає систематичне виробництво телепередач, присвячених проблемам сирітства, сприяння поширенню реклами про соціальний захист дітей-сиріт.

Законопроектом передбачені положення щодо реформування **закладів для дітей-сиріт (дитячих будинків)**. Реформування проводиться з метою забезпечення пріоритетності форм влаштування, а тому перебування у дітей у таких закладах є тимчасовим. Крім того, чисельність дітей у одному закладі не повинна перевищувати 50 осіб (дане положення набуває чинності за 3 роки з моменту набрання законом сили). Встановлюється пріоритетність навчання дітей-сиріт у загальноосвітніх школах якщо не має медичних протипоказань. Матеріально-технічне забезпечення закладів для дітей-сиріт здійснюється Кабміном у першочерговому порядку. Фі-

нансування будівництва та ремонту закладів для сиріт передбачається у державних програмах розвитку і здійснюється з обласних бюджетів.

Особлива система адміністрування передбачена для здійснення заходів щодо **захисту прав безпритульних дітей**. Передбачається спільна діяльність органів опіки, служб у справах неповнолітніх та органів внутрішніх справ щодо виявлення та влаштування безпритульних дітей та дітей-сиріт, які не навчаються та не працюють. Для тимчасового утримання безпритульних служб у справах неповнолітніх створюють **Тимчасові притулки**. Адміністрація притулків спільно з іншими органами встановлюють особу дитини та забезпечують влаштування дитини або працевлаштування.

Оцінюючи потенційну ефективність системи адміністрування та здійснення політики соціального захисту дітей-сиріт, варто звернути увагу на її складність і багатоступеневість. Наявність чисельних органів центральної виконавчої влади, які наділені повноваженнями соціального захисту однієї категорії громадян потенційно загрожує виникненню адміністративних перешкод у реалізації політики. При цьому функції центральних органів влади особливо Державного комітету України в справах сім'ї та молоді чітко не прописані та не розмежовані. Це створює певні загрози щодо формування єдиного банку даних дітей-сиріт, координації діяльності у різних сферах соціального захисту (працевлаштування, охорона здоров'я, забезпечення житлом тощо). Негативні наслідки варто очікувати і в фінансуванні політики соціального захисту, оскільки визначено чимало розпорядників бюджетних коштів. Загалом, проблемам фінансування політики приділено надзвичайно мало уваги.

Щодо здійснення політики соціального захисту дітей сиріт на місцях знову ж виникає проблема чіткої розмежованості та визначеності повноважень. Це зокрема стосується змісту чіткого розмежування функцій органів опіки та служб опіки. В цьому питанні автор законопроекту відсилає до необхідності розробки спеціального законодавства.

Викликає зауваження виключна компетенція Центрів соціальних служб для молоді у наданні послуг із соціальної та психологічної адаптації дітей-сиріт. На сучасному етапі така монополія абсолютно не виправдана, оскільки такі послуги надають і недержавні установи (громадські організації). Відповідно, варто було б застосовувати конкурсний принцип надання послуг, передбачений ЗУ «Про соціальні послуги».

Натомість цілком позитивним варто виз-

нати підхід до реформування закладів для дітей-сиріт та забезпечення пріоритетності влаштування у сім'ї. Зокрема це стосується положення про обмеження чисельності вихованців таких закладів 50-ма вихованцями. Проте, не обґрунтованим є забезпечення виконання цього положення протягом 3 років після прийняття цього закону. Враховуючи постійне зниження чисельності вітчизняних усиновителів та обмеження можливостей усиновлення іноземцями, виконання нормативу чисельності вихованців у 50 осіб вимагатиме створення нових сирітських закладів. Чи вистачить 3 років для реформування та розширення мережі дитячих будинків, наразі невідомо. Відповідь на це питання вимагає додаткового обґрунтування ефективності таких інструментів, як усиновлення та влаштування, в середньостроковій перспективі.

Заходи соціального захисту дітей-сиріт

Виплата щомісячної допомоги. Урядом в межах мінімальних соціальних стандартів визначається розмір щомісячної виплати на забезпечення харчуванням, одягом, взуттям, м'яким інвентарем, а також виплати при працевлаштуванні.

Медичне обслуговування. МОЗ здійснює медичне обслуговування дітей-сиріт в межах мінімальних соціальних стандартів. Щорічно діти проходять обов'язковий медичний огляд. Тільки у разі потреби діти стають на диспансерний облік і здійснюється постійний медичний нагляд. Навчально-виховні заклади дітей-сиріт забезпечуються ліками та медичним обладнанням в порядку пріоритету.

Оздоровлення. Уряд спільно з місцевими держадміністраціями та профспілковими об'єднаннями забезпечують щорічне безкоштовне оздоровлення дітей-сиріт в оздоровчих закладах, спортивних таборих, таборих праці та відпочинку, а також закордоном. Цією послугою забезпечуються всі діти до 14 років та старші, які перебувають на диспансерному обліку. Санаторно-курортним лікуванням забезпечуються першочергово тільки ті, що його потребують. Оздоровлення фінансується за рахунок державного та місцевих бюджетів.

Житлове забезпечення. Право на житло, в якому проживала дитина до влаштування зберігається до досягнення повноліття. Відповідальність за збереження житла несуть спільно органи місцевого самоврядування та місцеві держадміністрації. Згоду на відчуження такого житла за рішенням суду можуть дати тільки органи опіки та піклування. Діти-сироти, які не мають житла забезпечуються місцевими адміністраціями та органа-

ми місцевого самоврядування житлом позачергово за місцем проживання. Надане житло повинно відповідати санітарно-гігієнічним та технічним вимогам.

Працевлаштування. Місцеві держадміністрації визначають перелік постійних та тимчасових громадських робіт, передбачених для працевлаштування дітей-сиріт. Крім того, ці ж органи здійснюють бронювання робочих місць для першочергового працевлаштування сиріт. Відповідальність за працевлаштування дітей, які перебувають у спеціальних закладах несуть органи праці та соціальної політики, а також керівники закладів.

Соціальний захист дітей-сиріт, що є інвалідами. Законопроектом передбачається надання уряду та місцевим державним адміністраціям повноважень у сфері забезпечення дітей-інвалідів засобами реабілітації інвалідів та протезно-ортопедичним обслуговуванням. Передбачені також заходи соціально-трудової реабілітації дітей-інвалідів. Йдеться про створення мережі спеціалізованих навчальних закладів, формування переліку спеціальностей, за якими здійснюватиметься професійна підготовка.

Додаткові соціальні пільги. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування забезпечуються єдиним квитком, який дозволяє безоплатно відвідувати всі культурно-освітні установи комунальної власності.

Запропонований перелік інструментів соціального захисту дітей-сиріт значною мірою вже відображений у чинних нормативних актах і не викликає зауважень, оскільки враховує комплекс послуг, які забезпечують підготовку до самостійного життя. Разом із тим, зміст цих інструментів та порядок їх застосування не розкриті належним чином. Зокрема, не виправданим є акцент на громадських роботах для дітей-сиріт, тим більше на постійних громадських роботах. Порядок бронювання робочих місць та виплати компенсацій роботодавцю не розкритий взагалі. Не визначено пріоритетність навчання дітей-сиріт за державним замовленням із відповідними гарантіями працевлаштування в державних установах та підприємствах.

Знову ж таки неправомірним є застосування до дітей-сиріт мінімальних соціальних стандартів медичного обслуговування, що на практиці означатиме обмеження фінансування цієї програми із Державного бюджету. Дітям-сиротам повинно гарантуватись медичне обслуговування у повному обсязі і це має бути чітко визначено законодавством.

Не відповідають сучасним вимогам положення щодо соціально-трудової реабілітації дітей-інвалідів. Йдеться про акцент на мере-

жі спеціальних закладів та переліку спеціальностей, за якими здійснюється професійна підготовка. Практично мова йде про обмеження права вільного вибору професії та пріоритету навчання робітничим низькооплачуваним професіям.

Щодо житлового забезпечення дітей-сиріт, положення про позачергове надання житла не надає достатніх гарантій. Дана пільга передбачена для чисельних категорій інших пільговиків. Тому, варто передбачити застосування програмного підходу до житлового забезпечення сиріт, що гарантувало б більш менш надійне фінансування соціального житлового будівництва.

Порядок та форми влаштування дітей-сиріт

Усиновлення. Законопроектом визначені наступні принципи усиновлення дітей-сиріт: усиновлення здійснюється виключно в інтересах дитини, дитина має право знати своїх батьків, має право на збереження свого етнічного походження, релігійної та культурної приналежності. Діти-інваліди можуть бути усиновлені, якщо характер захворювання не вимагає перебування дитини у спеціалізованому закладі. Дитина-інвалід може бути усиновлена, якщо суд визнає, що таке усиновлення відповідає її інтересам. Порядок усиновлення іноземними громадянами визначається Сімейним кодексом та урядом.

Усиновлення дітей, залишених батьками у пологовому будинку здійснюється за письмовою згодою батьків по досягненню дитиною двомісячного віку. Протягом двомісячного терміну від народження дитини Центри соціальних служб для молоді здійснюють соціальне супроводження батьків дитини з метою усвідомлення соціально-правових наслідків відмови від дитини. Якщо батьки по закінченні строку відмовляються від дитини, органи опіки звертаються до суду щодо позбавлення батьківських прав та усиновлення дитини. Якщо відсутня інформація про батьків дитини, залишеної у медичному закладі, то адміністрація закладу складає відповідний акт, на підставі якого органи опіки приймають рішення про передачу дитини на усиновлення.

Тимчасове влаштування здійснюється у випадку виявлення дитини, позбавленої піклування до вирішення органами опіки та піклування питання щодо форми влаштування та визначення опікуна. Тимчасове влаштування здійснюється на строк не більше 90 днів у притулки для неповнолітніх, прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу.

Надання статусу дитини-сироти. У разі коли керівнику закладу стало відомо, що дитина залишилась без піклування, він зобов'язаний у тижневий термін повідомити про це Службу опіки. Остання повинна провести обстеження дитини та протягом трьох місяців надати їй статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування. Така дитина реєструється в книзі первинного обліку дітей-сиріт і відомості про неї вносяться у банк даних для усиновлення та влаштування.

Патронат передбачає виховання та спільне проживання дитини в сім'ях громадян України на підставі договору про патронат. Патронат здійснюється в двох формах: прийомні сім'ї (прийомні батьки) та дитячі будинки сімейного типу (батьки вихователі). Ці форми влаштування створюються за рішенням виконавчих комітетів місцевих рад на основі висновку Органів опіки та піклування, до яких звернулись із письмовим зверненням особи, що мають намір створити прийомну сім'ю чи дитячий будинок.

Батьки вихователі та прийомні батьки мають права: захищати інтереси дитини без спеціальних повноважень, звертатись до суду щодо позбавлення батьківських прав біологічних батьків, право на усиновлення дітей, яких вони виховують та утримують, брати участь у вирішенні питань про управління майном дитини, вимагати у органів опіки повної інформації про дітей та їх біологічних батьків, визначати способи виховання дитини з врахуванням рекомендацій органів опіки та думки прийомних дітей.

До обов'язків батьків вихователів та прийомних батьків належать: захист прав та інтересів дітей, створення умов для всебічного розвитку, забезпечення щорічного медичного обстеження, здобуття освіти та підготовки до праці, розвиток здібностей дітей, сприяння спілкуванню з рідними батьками, співпраця із органами влади та залучення фахівців до вирішення проблем дитини, повідомлення органів опіки про виникнення несприятливих умов для виховання та навчання дитини. Свої обов'язки батьки вихователі здійснюють до досягнення дітьми повноліття або закінчення навчального закладу.

Дитячий будинок сімейного типу на відміну від прийомної сім'ї комплектується дітьми поступово але не більше 6 місяців. У дитячому будинку повинно перебувати не менше 3 дітей. Для його організації надається позачергово житлове приміщення, яке експлуатується як службове. Для кожної дитини в межах мінімальних соціальних стандартів виділяються щомісячно кошти на харчування, придбання одягу та взуття, предметів госпо-

дарського вжитку, особистої гігієни, іграшок книжок інвентарю для «культурно-масової роботи», медикаментів. Пропорційно кількості дітей виділяються кошти для оплати житлово-комунальних послуг, при цьому оплата здійснюється безпосередньо фінансовими органами. Батьки-вихователі отримують також грошову винагороду за встановленими мінімальними соціальними стандартами. За виховання дітей до 3 років з вадами розвитку здійснюється 10%-ва надбавка до винагороди за кожну дитину. Про здійсненні витрати батьки-вихователі звітують щомісячно фінансовим органам.

Прийомна сім'я. Створення прийомної сім'ї не передбачає забезпечення житлом і діти реєструють у житлових приміщеннях прийомних батьків, якщо ці приміщення відповідають встановленим нормам. Діти в прийомних сім'ях перебувають на повному державному утриманні і необхідні кошти перераховуються в межах встановлених соціальних стандартів на особистий рахунок одного з батьків. Фінансування надходить за рахунок обласних бюджетів та бюджету АР Крим.

Безперечним позитивом законопроекту є врахування всіх ефективних форм влаштування дітей у сім'ї. Більшість положень про усиновлення та влаштування дітей відповідають міжнародному праву і підкреслюють пріоритетність інтересів та прав дитини. Положення про прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу загалом відображає чинні норми, проте деякі з них не знаходять відображення у проекті. Зокрема, це стосується порядку використання пенсій та соціальних виплат дитині, можливості надання батькам-вихователям транспортних засобів та земельних ділянок. Не обґрунтованим є положення про фінансування прийомних сімей та сімейних дитячих будинків із обласного бюджету, адже угоди про патронат укладають районні адміністрації. Це в свою чергу може створити додаткові проблеми із визначенням потреб

у бюджетному фінансуванні програм влаштування та своєчасності передбачених виплат.

Не спрямовані на вирішення конкретних проблем дітей-сиріт положення про порядок усиновлення та влаштування. По-перше, ці положення варто привести у відповідність із Сімейним кодексом. По-друге, йдеться про вже згадувану проблему строку настання права на усиновлення хворих дітей та дітей-інвалідів. Не порушуючи принципу пріоритетності вітчизняного усиновлення, варто було б застерегти, що в інтересах дитини усиновлення може відбуватись прискореним темпами. Це стосується випадків, коли усиновлення дозволяє забезпечити лікування новонароджених дітей за кордоном. Відповідні зміни варто також передбачити і в Сімейному кодексі.

Потреба законодавчої систематизації державної політики у сфері соціального захисту дітей-сиріт не викликає сумнівів. Відповідно, своєрідна спроба «кодифікації» різноманітних законодавчих та підзаконних актів у законопроекті №2333 заслуговує на увагу. Законопроект враховано чимало актуальних проблем, які потребували врегулювання. Йдеться про визначення засад державної політики, врахування специфіки соціального захисту безпритульних дітей та дітей-інвалідів, проблем реформування дитячих будинків, надання соціально-психологічних послуг тощо.

Тим не менше, цей документ потребує істотного концептуального та редакційного удосконалення. Це стосується концепції застосування мінімальних соціальних стандартів забезпечення дітей-сиріт, чіткого визначення компетенцій та розподілу повноважень органів влади, які здійснюють соціальну політику щодо сиріт, забезпечення ефективності надання соціальних послуг, належного фінансування соціального захисту сиріт, узгодження положень законопроекту із Сімейним кодексом тощо. Досить важливо, щоб положення законопроекту не погіршували прав сиріт, гарантовані чинними законодавчими та підзаконними актами. Це стосується, в першу чергу, рівня матеріального забезпечення усиновлених та влаштованих в сім'ї.

Хочеться сподіватись, що до другого читання автором законопроекту та іншими суб'єктами законодавчої ініціативи будуть внесені суттєві корективи та поправки, які забезпечать законопроекту належну якість.

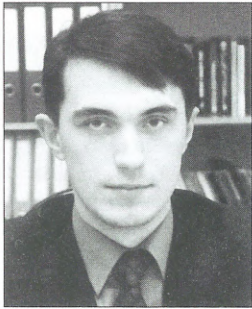

«ПРО ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ВИБОРЦІВ»

(№ 5183 від 23. 02. 2004 р. Автори – народні депутати Ю.Ключковський, О.Задорожній. Тимчасова спеціальна комісія Верховної Ради України по опрацюванню проектів законів України про внесення змін до Конституції України. Ухвалений у першому читанні 29 червня 2004 року.)

Незважаючи на перманентне удосконалення виборчого законодавства, проблема достовірності списків виборців була і залишається актуальною. Під час проведення виборів Президента України 1999 року, парламентських виборів 2002 року непоодинокими були випадки включення до списків виборців померлих та недієздатних осіб, невключення до них громадян, які відповідно до Конституції мають право голосу на виборах, а також неодноразового використання виборцем права голосу. Відповідні порушення суттєво впливають на результати голосування, порушують принцип загального та рівного виборчого права.

Для врегулювання проблеми на розгляд парламенту народними депутатами Ю.Ключковським та О.Задорожнім було внесено проект Закону України «Про Державний реєстр виборців», ухвалений парламентом у першому читанні 29 червня 2004 року.

Денис КОВРИЖЕНКО,
експерт Лабораторії
законодавчих
ініціатив

Основні положення проекту

- **Визначення Державного реєстру виборців.** Державний реєстр виборців пропонується визначати як банк даних, створений для забезпечення державного обліку громадян України, які мають право голосу.
- **Персональні дані, які вносяться до Державного реєстру:** прізвище, ім(я, по батькові (із зазначенням попередніх прізвищ, імен, по батькові, якщо вони зазнавали зміни) виборця; дата народження; місце (область, район, місто, селище, село) народження відповідно до сучасного адміністративно-територіального поділу; виборча адреса (місце проживання); дата набуття громадянства України; відомості про дієздатність виборця
- **Структура Державного реєстру виборців.** Державний реєстр складається із Центрального реєстру виборців, регіональних (в адміністративно-територіальних одиницях, зазначених у частині другій статті 133 Конституції України) реєстрів виборців, місцевих реєстрів виборців (реєстрів територіальних громад). *Центральний реєстр виборців* містить відомості про усіх виборців України. Органом ведення та основним розпорядником відомостей Центрального реєстру виборців є Центральна виборча комісія. *Регіональний реєстр виборців* є складовою Державного реєстру виборців, ведеться відповідним управлінням юстиції і містить відомості про усіх виборців, які постійно проживають у межах відповідного регіону. До *місцевих реєстрів виборців* (за проектом вони є складовими регіонального реєстру)

пропонується віднести реєстр виборців територіальної громади (міста, селища, села), реєстр виборців району в місті (у містах, де існують районні у місті ради – такий реєстр є складовою міського реєстру). Реєстр виборців міста, селища, села, району в місті веде відповідний виконавчий орган місцевого самоврядування територіальної громади або орган чи особа, яка на підставі закону здійснює такі повноваження.

- **Форма ведення Державного реєстру виборців.** Передбачається запровадити дві форми ведення Державного реєстру виборців: письмову та електронну. У письмовій формі може вестись реєстр виборців села чи селища; Центральний реєстр ведеться в електронній формі.
- **Порядок формування Державного реєстру виборців.** Обов'язок щодо подання даних, які включаються до Державного реєстру виборців пропонується покласти на виборця. Останній, за проектом, особисто подає відомості про себе (у формі письмової заяви, до якої додається документ, що посвідчує особу і громадянство виборця) до органу ведення місцевого реєстру виборців за місцем постійного проживання. Виборець, який за своїм фізичним станом чи з інших поважних причин не може подати заяву особисто, письмово доручає це іншій особі. Виборець, який постійно проживає за межами України і вперше включається до Державного реєстру, подає заяву, до консульської установи України, де він стоїть на консульському обліку. Виборець, який є військовослужбовцем строкової служби і вперше включається до Державного реєстру, подає свої персональні дані командирі частини. Виборець, який є військовослужбовцем у військовій частині (з'єднанні), дислокованій за межами України, і вперше включається до Державного реєстру, подає свої персональні дані командирі частини (з'єднання). Виборець, який перебуває у плаванні на судні під Державним Прапором України, на польській станції України, вперше реєструється за своєю виборчою адресою.
- **Поновлення даних персонального реєстру.** У разі настання змін у персональних даних виборця він зобов'язаний протягом одного місяця з дня їх настання

подати до органу ведення місцевого реєстру виборців оновлені відомості про себе, а якщо вказані зміни настали після оголошення виборчого процесу або процесу референдуму, виборець зобов'язаний надати оновлені дані протягом семи днів з дня їх настання. До поновлення даних персонального реєстру пропонується залучити органи реєстрації актів громадянського стану, суди, військові комісаріати, консульські установи. Зокрема, *органи реєстрації актів громадянського стану* подають до органів ведення місцевого та регіонального реєстру відомості про реєстрацію смерті особи; про визнання особи померлою та про скасування такого рішення. *Суди* подають до органів ведення реєстру відомості про визнання особи, яка може бути внесеною до реєстру виборців, недієздатною чи про поновлення дієздатності особи; про засудження особи до покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі та про строк і місце відбування покарання; про встановлення місця постійного проживання виборця; про визнання особи безвісно відсутньою. *Місцеві військові комісаріати* подають до органів ведення реєстру відомості про призов особи на дійсну військову або альтернативну (невійськову) службу та про строк, на який вона призивається. *Консульські установи України, Міністерство закордонних справ України* подають до органів ведення реєстру відомості про осіб, які постійно проживають або перебувають у тривалому службовому відрядженні за межами України та взяті на консульській облік, а також про виборців, які є військовослужбовцями військових частин (з'єднань) України, які дислокуються за межами України.

- **Уточнення персональних даних Державного реєстру виборців.** Орган ведення реєстру виборців зобов'язаний доповнити відомості про виборця або виправити помилки і неточності у персональних даних на підставі заяви виборця та документів, що її підтверджують. Передбачається, що органи ведення реєстру повинні регулярно проводити перевірку та уточнення персональних даних громадян, у тому числі відомості про місце постійного проживання виборця, шляхом звірки відомостей Центрального, регіональних та місцевих реєстрів виборців, а також на підставі інформації, яку мають місцеві органи Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ, Державної податкової адміністрації України, Державного де-

партаменту виконання покарань. Ці перевірки та уточнення проводяться з першого вересня по перше листопада року, який передує року проведення чергових виборів народних депутатів України, а також з першого лютого по перше квітня року проведення чергових виборів Президента України.

- **Використання даних Державного реєстру виборців.** Право на користування інформацією з Державного реєстру виборців мають виборці України у частині, що стосується їх персональних даних, за письмовим зверненням до відповідного органу ведення реєстру; інші особи можуть отримувати інформацію з Державного реєстру лише за письмовим дозволом виборця.

Ключові недоліки проекту

Персональні дані, які вносяться до Державного реєстру виборців. У більшості зарубіжних держав загальним принципом формування реєстру виборців є включення до нього лише вузького переліку даних, необхідних для реалізації громадянином права голосу. Аналіз положень чинного виборчого законодавства дозволяє стверджувати, що до таких даних мають бути віднесені прізвище, ім'я та по-батькові громадянина, дата його народження, місце постійного проживання та інформація про його недієздатність. В той же час, проектом Закону «Про Державний реєстр виборців» пропонується передбачити значно ширше коло відомостей про виборця, які мають бути включені до Державного реєстру. Так, крім прізвища, ім'я, по-батькові, дати народження та місця проживання виборця, відомостей про його дієздатність, до Державного реєстру пропонується включати інформацію *про попередні прізвища, імена, по-батькові виборців; місце (область, район, місто, селище, село) їхнього народження відповідно до сучасного адміністративно-територіального поділу; дату набуття громадянства України. Оскільки така інформація не визначає наявності або відсутності активного виборчого права, то і її внесення до Державного реєстру видається недоцільним.*

Варто відзначити, що в частині визначення місця проживання виборця у законопроекті використано два поняття – виборчої адреси та місця проживання виборця. При цьому з тексту законопроекту неможливо визначити доцільність одночасного використання цих двох понять. Так, зі змісту ст. 7 проекту впливає, що виборча адреса виборця – це

місце його проживання, тобто – поштова адреса його житла. Звідси випливає, що «поштова адреса житла виборця», «місце проживання виборця» і «виборча адреса» є тотожними поняттями, тому сенсу у їх одночасному використанні немає.

Відповідно до ч. 3 ст. 7 проекту, «виборець, який має більш ніж одне місце проживання, на власний розсуд визначає свою виборчу адресу як поштову адресу житла за одним із своїх місць проживання шляхом подання відповідної заяви до органу ведення місцевого реєстру виборців. У вказаній заяві виборець зазначає також інші місця свого проживання.» Судячи з усього, автори законопроекту поклали в основу вищевказаної конструкції підхід до визначення місця проживання фізичної особи, закріпленій у Цивільному кодексі України. На наш погляд, визначення місця проживання за власним бажанням громадянина є неприпустимим. Доцільно передбачити, що місце проживання виборця визначається виключно тим місцем проживання, за яким його зареєстровано органами внутрішніх справ. Натомість для визначення місця проживання тих громадян, які на день проведення виборів не мають постійного місця проживання (безпритульні громадяни) проходять строкову військову службу, перебувають в місцях позбавлення волі, проживають за кордоном, перебувають у плаванні на судні під державним прапором України доцільним є використання поняття «поштової адреси житла виборця», яка може визначатись адресою консульської установи, військової частини, установи виконання покарань тощо. Такий підхід, до речі, знайшов закріплення у законодавстві багатьох зарубіжних держав. Підсумовуючи зазначене слід наголосити, що для цілей державної реєстрації виборців місце їх постійного проживання повинне визначатись місцем державної реєстрації громадян за місцем постійного проживання або, як виняток, – поштовою адресою (у цьому разі матиме місце юридична фікція) – у випадку, якщо місце постійного проживання виборця не може бути визначене місцем реєстрації органами внутрішніх справ.

Повнота даних Державного реєстру виборців. З положень законопроекту випливає, що до Державного реєстру з виборців, які постійно проживають за межами території України, можуть бути включені лише ті, які перебувають на обліку в консульських установах України за кордоном. В той же час практика свідчить, що кількість громадян, які перебувають на консульському обліку, порівняно з кількістю тих українських грома-

дян, які проживають за межами України не легально, є незначною. За різними підрахунками кількість т.зв. «нелегалів» сягає 7.000.000 громадян. Цілком очевидним є той факт, що вони мають право голосу на виборах нарівні з усіма іншими громадянами України. Варто наголосити, що Законом України «Про вибори Президента України» передбачена участь у голосуванні на виборах Президента України всіх громадян, які перетнули кордон України на законних підставах, незалежно від того, чи перебувають вони на консульському обліку чи ні. На наш погляд, подібний підхід доцільно закріпити і в законопроекті «Про Державний реєстр виборців»: виборець, який постійно проживає за межами території України і перетнув кордон України на законних підставах, повинен бути включений до Державного реєстру виборців на підставі поданої заяви із зазначенням необхідних даних, та закордонного паспорта.

Необхідно наголосити, що законопроект залишає відкритим питання про включення/невключення до Державного реєстру виборців громадян, які проживають на території України, але не мають *встановленого* місця проживання (безпритульні). Очевидно, що такі громадяни мають обліковуватись (реєструватись) органами внутрішніх справ, які й повинні надавати інформацію про них органам ведення Державного реєстру. При цьому місцем проживання таких громадян може вважатись адреса органу внутрішніх справ, який здійснив їх реєстрацію.

Принципи побудови, формування та ведення Державного реєстру виборців.

Одним із багатьох недоліків законопроекту є те, що ним не передбачається створення ієрархічної системи органів ведення Державного реєстру виборців. Зокрема, за проектом формування та ведення реєстру має здійснюватись ЦВК, управліннями юстиції, виконавчими органами місцевого самоврядування. Подібний підхід до побудови системи органів формування та ведення Державного реєстру виборців, на наш погляд, є недосконалим, оскільки за нього ускладнюється координація їх діяльності, зростають витрати на адміністрування реєстру. Істотного значення набуває і проблема підтримання Державного реєстру в актуальному стані: оскільки ні органи місцевого самоврядування, ні Центральна виборча комісія не мають повноважень щодо реєстрації громадян за місцем постійного проживання (відповідні функції чинним законодавством закріплено за органами внутрішніх справ), то можна стверджувати, що внесення своєчасних змін до Державного

реєстру виборців (за передбаченого проектом порядку його ведення) в частині даних про місце проживання громадян буде навряд чи можливим і залежатиме від оперативності передачі відповідної інформації органами внутрішніх справ органам, відповідальним за ведення реєстру. А неспроможність системи органів реєстрації виборців забезпечити оперативне поновлення відповідної бази даних позбавляє її створення будь-якого сенсу. Тому, на наш погляд, формування Державного реєстру виборців має здійснюватись тими органами, які здійснюють реєстрацію громадян за місцем постійного проживання, тобто, на сьогодні – органами внутрішніх справ. На користь такого твердження говорить і те, що у разі прийняття законопроекту «Про Державний реєстр виборців» як Закону виконавчі органи місцевих рад фактично дублюватимуть функції органів внутрішніх справ, вносячи до реєстру виборців ті ж дані, які вносяться органами внутрішніх справ до державного реєстру фізичних осіб (прізвище, ім'я, по-батькові громадянина, дата його народження, місце постійного проживання). При цьому ефективність здійснення згаданих функцій виконками рад викликає сумніви: за проектом місцеві реєстри виборців вестимуться в паперовій формі, що уповільнюватиме поновлення даних про виборців у Центральному реєстрі; тоді як реєстр фізичних осіб вестиметься в електронній формі і зміни даних про фізичних осіб фіксуватимуться у центральному реєстрі в режимі реального часу. У світлі вищезазначеного можна стверджувати, що запропонована система формування та ведення Державного реєстру виборців навряд чи буде дієвою як з точки зору ефективності використання бюджетних коштів, так і з точки зору її спроможності забезпечити повну, достовірну та оперативну реєстрацію виборців, поновлення даних про виборців в режимі реального часу. Тому найбільш оптимальним є покладення функцій з ведення Державного реєстру виборців на органи, уповноважені здійснювати реєстрацію фізичних осіб.

Проект передбачає створення регіональних реєстрів виборців. Водночас мета їх створення у законопроекті не розкрита. На наш погляд, для цілей законопроекту слід було б передбачити створення дволанкової системи формування та ведення реєстру. На рівні головного розпорядника реєстру (за проектом ним є ЦВК) має забезпечуватись контроль за повнотою і достовірністю відповідних даних, захист інформації від несанкціонованого доступу, розпорядження даними реєстру; на базовому рівні має здійснюватись наповнення реєстру персональними даними. Потреби ж у

створенні системи органів ведення регіональних реєстрів, на нашу думку, немає.

Слід відзначити, що проект залишає відкритою проблему неодноразового голосування на виборах. Вважаємо, що реалізація громадянином права голосу на виборах повинна фіксуватись у Державному реєстрі виборців. Це дозволить, по-перше, – забезпечити реальним змістовним наповненням принцип рівного виборчого права, по-друге, – дозволить громадянам України реалізувати право голосу на будь-якій ділянці в Україні, незалежно від місця їх проживання (крім місцевих виборів). У зв'язку з цим діляничні виборчі комісії слід наділити правом внесення змін до Державного реєстру виборців в частині фіксації факту голосування виборця.

Заслуговує на критичну оцінку передбачений проектом порядок формування Державного реєстру виборців. За ним саме на виборця, а не відповідні державні органи, покладено обов'язок забезпечення формування та поновлення Державного реєстру. Більше того, за невиконання такого обов'язку проектом передбачено притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності. Оскільки участь у виборах відповідно до Конституції України є правом, а не обов'язком виборця, то відповідні положення законопроекту навряд чи можуть вважатись такими, що відповідають Основному Закону. Тому вважаємо, що подання персональних даних до Державного реєстру виборців у будь-якому випадку має бути правом, а не обов'язком виборця. Враховуючи недостатньо високий рівень правової та політичної культури громадян, високий рівень абсентеїзму на виборах, заявний принцип формування Державного реєстру доцільно передбачити лише щодо громадян України, які проживають за кордоном і не перебувають на консульському обліку. В усіх інших випадках внесення персональних даних про виборців до Державного реєстру повинне здійснюватись органами державної влади (уповноваженими службовими особами органів реєстрації громадян за місцем постійного проживання, командирами військових частин, начальниками установ виконання покарань, командирами військових частин, капітанами суден, що перебувають у плаванні під державним прапором України тощо). За невиконання цього обов'язку саме ці особи, а не виборці, повинні притягатись до юридичної відповідальності (адміністративної або кримінальної).

Використання інформації, що міститься в Державному реєстрі виборців. Аналіз зарубіжного законодавства дозволяє стверджувати, що єдиного підходу до врегулювання

порядку використання інформації, що міститься у Державному реєстрі виборців, не існує. В окремих штатах США відомості реєстрів є відкритими і за плату можуть бути передані третім особам. Законодавством ряду інших держав доступ до персональних даних, що містяться у реєстрі виборців, обмежено. Відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 30 жовтня 1997 року № 5-зп

У поданій на розгляд парламенту редакції законопроект «Про Державний реєстр виборців», на наш погляд, є неприйнятним.

У процесі врегулювання проблеми створення Державного реєстру виборців слід виходити, на наш погляд, з такого.

1. Державний реєстр виборців має вестись виключно в електронній формі (а не «паперовій» чи «електронно-паперовій»), а в самому реєстрі повинні міститись виключно такі дані: прізвище, ім'я, по-батькові виборця, дата його народження, місце проживання, відомості про його дієздатність та реалізацію ним права голосу на відповідних виборах (останнє дозволить виборцю проголосувати на будь-якій дільниці та унеможливить неодноразове використання права голосу).

2. Місцем постійного проживання громадянина слід вважати місце проживання, за яким його зареєстровано органами внутрішніх справ або поштову адресу консульських установ (щодо громадян, які постійно проживають за межами території України), установ виконання покарань (щодо громадян, які відбувають покарання), органів внутрішніх справ (щодо громадян, які проживають на території України і не мають встановленого місця проживання), військових частин (щодо громадян, які проходять військову службу) тощо.

3. Внесення до Державного реєстру персональних даних має здійснюватись не за ініціативою виборців, а за ініціативою службових осіб органів, які проводять реєстрацію громадян за місцем постійного проживання (командирів військових частин, начальників установ виконання покарань тощо). Застосування заявного принципу реєстрації доцільне лише щодо громадян, які постійно проживають за межами території України та не перебувають на консульському обліку.

4. Підтримання реєстру в актуальному стані має бути покладене на ієрархічну систему органів, наприклад – Міністерство юстиції України та його територіальні органи. Дільничні виборчі комісії повинні мати доступ до такого реєстру та можливості внесення до нього змін лише в частині реалізації громадянином права голосу на виборах (фіксації голосування на дільниці).

5. Має бути встановлена відповідальність посадових осіб за внесення до реєстру завідомо недостовірних даних.

у справі К.Г. Устименка забороняється не лише збирання, а й зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її попередньої згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту, прав та свобод людини. До конфіденційної інформації, зокрема, належать свідчення про особу (освіта, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, дата і місце народження, майновий стан та інші персональні дані). Звідси випливає, зокрема, що персональні дані виборця, що містяться в Державному реєстрі виборців не можуть передаватись третім особам без згоди виборця, що виключає публічність Державного реєстру виборців. В той же час, на наш погляд, у законопроекті слід було б передбачити положення, які б надавали головному розпоряднику Державного реєстру виборців право надавати суб'єктам виборчого процесу в узагальненому вигляді та на платній основі узагальнені дані з Реєстру (загальну кількість виборців, зареєстрованих на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, у т.ч. – у їх віковому розрізі тощо).

Відповідальність за порушення, пов'язані з державною реєстрацією виборців. Проектом Закону «Про Державний реєстр виборців» закріплено широкий перелік заборон, порушення яких не тягне юридичної відповідальності. За вчинення ж діянь, які проектом пропонується кваліфікувати як порушення вимог Закону «Про Державний реєстр виборців», Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України не передбачено відповідальності. У зв'язку з цим актуальною залишається проблема виконання Закону у разі його прийняття.

ПРЯМЕ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКІВ СТРАХОВОГО РИНКУ

Сьогодні є підстави стверджувати, що у податковій історії України останні роки засвідчують появу особливих, принципово нових тенденцій. На відміну від попередніх зусиль, спрямованих на побудову базових, первинних елементів нормальної податкової системи, значна кількість сьогоднішніх реформ покликані підготувати існуючу систему до функціонування в умовах швидкого економічного зростання, розвинених фінансових ринків і повноцінної, інтегрованої участі у світових економічних структурах. Важливою частиною цього нового етапу обіцяє стати нещодавня ініціатива щодо реформування підходів в оподаткуванні ринку страхових послуг, яка помітно активізувалась протягом 2004 року і досі залишається нагальною і надзвичайно тяжкою задачею. Це особливо підкреслюється тим, що рецепти податкових рішень у цій сфері і досі дискутуються навіть у країнах з дуже розвиненими податковими системами, а пов'язані з такими рішеннями технічні та політичні труднощі лише зростають по мірі того, як ускладнюються і глобалізуються відповідні ринки.

В Україні основним рушієм дискусії навколо оподаткування страхових послуг стала зростаюча тривога з приводу існуючих сьогодні широких можливостей для виведення за межі вітчизняної податкової системи масштабних коштів з використанням схем за участю страхових компаній. Спроба аналізу проблем діючої системи оподаткування страхового ринку, а також можливих шляхів їх подолання, пропонується далі у цій статті.

Юрій ДЖИГІР,

консультант
з оподаткування
Координаційної ради
з питань політики
фінансового сектору
при Кабінеті
Міністрів України

Проблеми діючого підходу до оподаткування страхових компаній

Згідно з Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств», страхова діяльність в нашій країні оподатковується особливим, відмінним від звичайного, чином (Ст. 7.2). Зокрема, базою оподаткування страхових операцій є обсяг отриманих страховими компаніями премій, зменшений на розмір платежів, здійснених цими компаніями з метою перестраховування¹. До обрхованої таким чином суми застосовується ставка податку у розмірі 3% (крім операцій довгострокового страхування життя, які оподатковуються за ставкою 0%).

Такий особливий податок був запроваджений з метою замінити звичайний – розрахований на основі валових доходів та валових видатків – податком на корпоративний прибуток. Основна причина використання специфічного податкового режиму для страхової діяльності полягає в тому, що коректне визначення валових доходів та видатків страхових компаній пов'язане із низкою значних технічних ускладнень. Проте, будь-який альтернативний податок, запроваджений на заміну податку на корпоративний прибуток, повинен ставити страховий бізнес в умови, що є принаймні наближено рівними до умов

роботи інших підприємницьких структур, а також забезпечувати еквівалентний набір економічних стимулів для кожного із видів діяльності. У протилежному випадку створюватимуться потужні стимули для податкового арбітражу, тобто для штучного переведення прибутків із секторів в вищим податковим навантаженням до сектору із нижчим задля зменшення власних податкових зобов'язань.

За альтернативного податку, який діє сьогодні на Україні, підприємства інших секторів отримують стимул і можливість переказувати частину свого прибутку на користь страхових компаній у вигляді премій за страхування малоймовірних ризиків, оскільки таким чином вони зменшують обсяг прибутку, що оподатковується за ставкою 25%, і натомість виплачені з прибутку і отримані страховими компаніями страхові премії оподатковуються альтернативним страховим податком за ставкою 3%. Крім того, податкові зобов'язання страхових компаній можуть бути зменшені додатково шляхом подальшого перестраховування в закордонних страхових компаніях, оскільки існуючий альтернативний податок дозволяє вираховувати такі перестрахові виплати із податкової бази.

Таким чином, у чинному законодавстві можна виділити два найпроблемніших елементи, що відкривають безпосередні можливості для податкового планування і відтак потребують вирішення. По-перше, це норма, яка дозволяє страховим компаніям списувати обсяги перестрахових виплат (а отже, виводити фінансові ресурси за межі податкової системи України), а по-друге – власне рівень ставки податку і база, до якої вона застосовується.

Законодавча історія питання

Точкою відліку новітньої історії оподаткування страхової діяльності України можна вважати кінець 2003 року, починаючи з якого прагнення змін у цій галузі різко активізувались. Саме в 2003 році Верховною Радою було прийнято зміни до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», якими запроваджувалась ідея «рейтингового» перестраховування. Передбачалось, що виплати у межах договорів перестраховування на користь нерезидентів оподатковуватимуться за ставкою 0% якщо рейтинг фінансової надійності перестраховика відповідає вимогам, встановленим КМ України, в інших ви-

¹Згідно зі змінами до цього закону, що набули чинності на початку 2004 року, виплати у межах договорів перестраховування на користь нерезидентів оподатковуються за ставкою 0% якщо рейтинг фінансової надійності перестраховика відповідає вимогам, встановленим КМ України, в інших випадках – за ставкою 15%.

падках - за ставкою 15%. На виконання цього закону, 15 жовтня 2003 року вийшла відповідна постанова Кабінету Міністрів України щодо затвердження цих рейтингів (№ 1640).

Від самого початку 2004 року, подальші пропозиції щодо податкових змін у страхуванні почали активно розроблятися як у уряді, так і у Верховній Раді. У січні перші ініціативи щодо оптимізації оподаткування страхового ринку були розглянуті депутатами у складі законопроекту 4000-1, в якому пропонувалось взагалі заборонити зменшення бази оподаткування на обсяг перестрахових платежів, якщо вони здійснюються на користь перестраховиків-нерезидентів. Цей законопроект було успішно проголосовано в третьому читанні 5 лютого, однак пізніше заветовано Президентом.

Далі протягом року законодавча влада мала дві інші можливості вплинути на це питання, представлені двома практично ідентичними законопроектами щодо внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств». Один з цих законопроектів (№ 5260), який передбачав стягнення 3 відсотків податку з валових премій за виключенням перестрахових платежів лише в межах України, був проголосований у першому читанні у Верховній Раді 16 червня 2004 року. Другий законопроект (№ 4472), яким пропонувалось застосувати податок за ставкою 3 відсотки на обсяги здійснених страховою компанією перестрахових платежів на користь нерезидентів досі перебуває на розгляді у профільному парламентському комітеті.

З іншого боку, дві паралельні ініціативи було здійснено урядом та Президентом. Передусім, 4 лютого 2004 р, Кабінет Міністрів України видав постанову², якою страховим компаніям України надавалось право укладення угод перестрашування лише із тими перестраховиками, що були зареєстровані у країнах із діючим органом державного нагляду за страховою діяльністю. І майже в цей же час (9 лютого 2004 року) вийшов Указ Президента України (№ 175), яким зокрема доручалося «Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України підготувати та внести в установленому порядку до 1 квітня 2004 року пропозиції щодо унеможливлення використання страхової системи для ухилень від оподаткування, розмивання активів підприємств, відмивання коштів та їх вивезення за кордон».

Найостаннішою і знаковою подією у цьому законотворчому процесі можна вважати 13 травня 2004 року, коли, у відповідь на указ Президента, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України

виступила з ініціативою, яка матеріалізувалась у відповідному дорученні Кабінету Міністрів, якою пропонувалось підготувати зміни до законодавства України «стосовно переходу на оподаткування прибутку від страхової діяльності».

Необхідність комплексного підходу

Як видно із наведеного опису попередніх законотворчих дискусій, абсолютно всі пропозиції, які висувались до появи ініціативи Держкомісії, об'єднані однією характерною рисою: всі вони побудовані на ідеї боротьби із використанням для податкового планування можливості списання з податкової бази обсягу перестрахових платежів. Однак, як пояснювалось у цій статті раніше, проблема з використанням страхових схем для таких цілей насправді є ширшою. На сьогоднішній день виведення коштів за межі податкової системи відбувається за допомогою двох елементів: по-перше – 3-відсоткової ставки податку на валовий обсяг премій, і по-друге, можливості списання перестрахових платежів. Навіть у разі успішного припинення виведення грошей через перестрахові платежі, страхові компанії все одно матимуть безпосередню можливість слугувати каналом для мінімізації оподаткування прибутків нестрахових секторів економіки, оскільки ці прибутки все одно зможуть переказуватись на користь страхових компаній за допомогою страхування малоїмовірних ризиків і оподатковуватись за ставкою 3% у вигляді валових премій, а не за ставкою 25% на загальних засадах оподаткування корпоративного прибутку.

Чи можливо вирішити і цю проблему внесенням певних коректив до сьогоднішнього варіанту податку на валовий обсяг премій, скажімо певними змінами у рівні ставки цього податку? Таке безпосереднє вирішення, на жаль, не є можливим. Використання виключно податку з премій у будь-якому випадку означає офіційне створення умов для псевдо-страхування, а отже для виведення прибутків із секторів з вищим (стандартним) податковим навантаженням і зменшення бюджетних платежів. Логічною базою для визначення ставки альтернативного податку (у випадку коли податок з премій вводиться на заміну прибуткового податку) є оціночна рентабельність галузі або окремих видів страхування. Очевидно, що псевдо-страхування завжди буде рентабельнішим, аніж реальне страхування. Рентабельність компанії, яка займається виключно псевдо-страхуванням, фактично становитиме 100% (оскільки такі компанії практично не проводять виплат та мають над-

² Постанова КМ України «Про затвердження порядку та вимог із здійснення перестрашування у страховиків (перестраховиків) нерезидентів» (№ 124)

звичайно низькі видатки на ведення справи). Таким чином, справедлива альтернативна ставка для реального страхування, тобто така, яка приблизно відповідає ставці прибуткового податку за даного рівня рентабельності реального страхування, завжди буде вигідною для псевдо-страхування.

Крім того, використання будь-якої форми податку з премій як єдиного податку з страхової діяльності призводитиме до серйозних і практично неподоланих наслідків, описаних далі.

- Застосування виключно альтернативного податку створює неринкові переваги для сектору страхування порівняно з іншими конкурентними фінансовими ринками. Будь які «пільгові» податкові режими, які вибірково застосовуються до певного фінансового ринку, зазвичай лише відволікають ресурси з інших ринків, а не сприяють розвитку пільгового сектору.
- Навіть у межах реального страхування, єдиний податок з премій пригнічує менш рентабельні види страхування та створює неринкові стимули для розвитку високо-рентабельних видів.
- Якщо у вигляді єдиного альтернативного податку буде застосовуватись існуючий в Україні податок з премій, навіть у разі скасування норми, що дозволяє списання перестрахових платежів, податкове тлумачення перестрахових операцій не буде прийнятним, оскільки для реальних страховиків воно означатиме відсутність змоги зменшувати податкові зобов'язання на легітимні перестрахові витрати.
- Єдиний податок з премій не здатен реагувати на географічні викривлення. Єдина ставка стимулює страхування в високо-рентабельних регіонах та перешкоджає розвитку в депресивних регіонах. Причина цього походить з основного недоліку податку з премій – нечутливості до коливань рентабельності.
- Оскільки податок з премій не пов'язаний із ретельним розрахунком і часовим співвіднесенням доходів та витрат підприємства і тому стягується незалежно від поточного фінансового стану компанії, то під його дію підпадають і тимчасово збиткові компанії. Цим лише погіршується їхнє фінансове становище.
- Багато з перелічених проблем з єдиним податком з премій могли би потенційно

вирішуватись шляхом розробки відповідних регулюючих норм. Однак у такому разі втрачається основна перевага альтернативного податку порівняно із податком на прибуток – його простота. Іншими словами, такий податок за визначенням погано піддається додатковому регулюванню.

Враховуючи перелічені проблеми, яким може бути реальне вирішення сьгоднішніх проблем?

Ідеальний спосіб оподаткування страхового бізнесу полягає у стягненні податку безпосередньо з корпоративного прибутку страхової компанії. Така система ставила би страховий бізнес у рівні умови з іншими підприємницькими структурами і не створювала б економічних стимулів до податкового планування. Пряме оподаткування страхових прибутків покликане максимально точно зіставити валові доходи та витрати компанії з метою коректного підрахунку чистого прибутку. Попри те, що пряме оподаткування таких прибутків потребує надзвичайно кропіткої роботи з розробки адекватних податкових норм, воно все ж таки є можливим і його застосовують у багатьох країнах.

Більше того, у більшості розвинених податкових систем поширеною є практика паралельного застосування податку на прибуток страхових компаній із певною формою альтернативного податку на страхову діяльність (крім валового обсягу премій, альтернативною базою оподаткування можуть бути активи, капітал, обсяг страхових резервів або страхових трансакцій). Однак у багатьох цих країнах прямий податок співіснує з податком на валовий обсяг премій (щоправда, без зменшення його на обсяг перестрахових платежів), хоча причини для паралельного застосування цих інструментів відрізняються між країнами.

У деяких податкових системах податок на валовий обсяг страхових премій введений додатково з метою заміни податку на додану вартість (очевидно, такий приклад не є адекватним для України, де фінансові послуги цілком звільнено від ПДВ). У інших країнах, де ідея заміни ПДВ не є актуальною, додатковий паралельний податок на премії покликаний відігравати роль своєрідного фіскального запобіжника. В умовах постійно зростаючого рівня складності страхових операцій і їх обліку, страхові компанії можуть знаходити різноманітні способи маніпулювати розрахунками прямого податку. Для таких випадків розробляється ретельно скоординована система альтернативного податку на валовий обсяг премій, так щоб платний подат-

ку був зобов'язаний розраховувати зобов'язання за обидвома податками і сплачувати більший з них.

Ідея паралельного застосування прямого податку із податком на премії може виявитись корисною і для України. Однак при цьому, як було описано вище, рішення про додаткове використання податку на премії повинно прийматись виходячи із тих задач, які стоять перед податковою системою. У вітчизняній системі альтернативний податок може виконувати роль запобіжника для захисту надходжень до бюджету, а також слугувати додатковим інструментом на період «налагодження» прибуткового податку. Для цього страхова компанія повинна буде розрахувати свої зобов'язання по обох податках та перерахувати до бюджету більший з них.

Окремий коментар щодо проблеми перестрахування

Важливо підкреслити, що при всіх позитивних очікуваннях щодо прямого оподаткування страхових прибутків, запровадження цього податку жодною мірою не знімає гостроти проблеми із недоброчесним використанням вітчизняними страховиками механізму перестрахових угод. Шахрайство з перестраховими схемами насправді є не тільки і не стільки предметом податкової політики, скільки полем для активного державного регулювання. Інтенсифікація зусиль у цьому напрямі є важливим процесом, який повинен продовжуватись незалежно від розробки змін в оподаткуванні страхових прибутків.

Наскільки реалістичним є визначення прибутків страхової діяльності? Пропозиції щодо введення прямого корпоративного податку для страхового ринку часто стикаються із закидом щодо штучності самого поняття прибутку страхових компаній. Згідно з цією позицією, поняття прибутку страхових компаній позбавлене економічного змісту та не піддається реалістичному виміру.

Водночас, не можна не погодитись, що як і будь-яка комерційна діяльність, надання страхових послуг зорієнтоване на отримання прибутку. З економічної точки зору, а також з точки зору оподаткування корпоративним податком, прибуток будь-якої компанії – це її доходи за винятком тих видатків, що були понесені задля отримання цих доходів. Визначення цього показника для страхових компаній є дещо складнішою задачею, ніж для будь-якого іншого виду діяльності, оскільки при страховій діяльності обсяги доходів та

видатків, що були для цього здійснені, дуже широко рознесені у часі. Як правило, вони припадають на різні звітні періоди: скажімо, доходи за страховою угодою можуть здійснюватись в один період, а виплати за нею – набагато пізніше. Ця специфіка в розподілі доходних та видаткових потоків між звітними періодами і є фундаментальною проблемою обрахування податку на прибуток для ринку страхових операцій. Однак ця проблема має цілком реалістичне рішення, яке широко і успішно практикується в інших країнах.

Скажімо, у частині обрахування валових доходів, специфіка страхового ринку полягає в тому, що, як правило, премії, зібрані протягом податкового періоду, повинні покривати ризики, що триватимуть протягом наступних податкових періодів. Для того, щоб врахувати цю невідповідність, страховим компаніям, як правило, дозволяється переносити частину валового обсягу отриманих премій на майбутні періоди. Це означає, що частина отриманих премій, яка припадатиме на ризики, період яких не вибіг у звітному періоді, повинна враховуватись в прибутку не у цей звітний період, а у періоді в майбутньому, коли очікується втілення відповідних ризиків.

Аналогічно, для коректного визначення прибутку, витрати страхової компанії у звітний період повинні включати не лише виплати, фактично здійснені протягом цього періоду, але і, скажімо, обсяги видатків за позовами, що відбулись цього періоду, але будуть задоволені лише наступного періоду, обсяги виплат за ризиками, що відбулись, хоча позовів за ними не було отримано. Як правило, облік таких витрат здійснюється за допомогою створення відповідних резервів. Крім того, деякі із ризиків, з якими працюють страхові компанії, можуть носити непостійний характер і бути пов'язаними з невисокою ймовірністю значних виплат у деякі із періодів. На випадок здійснення таких ризиків компанії можуть створювати специфічні резерви, які забезпечують необхідний рівень ресурсів у разі настання страхового випадку. Навіть операційні витрати компанії, з економічної точки зору, можуть обліковуватись у відповідності до терміну дії страхових угод. Це означає, що поточні видатки, здійснені у кожному звітному періоді, повинні бути включені до валових витрат цього періоду лише частково, а решта цих видатків повинна бути списана у майбутні періоди протягом всього терміну дії заключених страхових угод.

Таким чином, найбільша складність податкового обліку в страхуванні полягає у коректному визначенні періоду, до яких слід приписувати доходи та видатки для отриман-

ня економічно вірного відповідника отриманого прибутку. Однак виконання цієї задачі не є неможливим, більше того, прибуток страхових компаній успішно розраховується для податкових цілей у переважній більшості економічно розвинених країн.

Висновки

Докорінне реформування податкової політики щодо страхового ринку належить до числа політичних рішень, які можуть викликати багато запитань і застережень. Наскільки виваженим і вчасним є цей крок? Чи варта проблема масштабу запропонованих змін? Яким буде вплив цих змін на бюджет?

Ключем до відповідей на більшість цих запитань повинно бути відверте і чітке визначення пріоритетів в підходах до ситуації, що склалася. Це стосується, скажімо, намагань оцінити перспективу введення прямого податку за допомогою критерію прорахованого обсягу змін у надходженнях до держбюджету і спробами довести потребу в прямому оподаткуванні за допомогою цифр.

Для завдання реформування цієї системи ідея стрімкого збільшення доходів держбюджету є скоріше вторинною. Найголовніше, що існуюча система створює нерівні правила гри для економічних агентів, що спонукає масштабний податковий арбітраж. Наслідком цієї ситуації є уникнення від сплати податків у значних розмірах і відповідні втрати бюджету. Бюджетні негаразди, таким чином, є лише одним із симптомів глибинної проблеми відсутності рівних умов, яка повинна бути зліквідована.

У дискусії останніх місяців лунають також думки про те, що податкова оптимізація через використання страхових схем — це феномен, поширений в усьому світі, і тому боротьба з нею — недостатня причина для радикального реформування податкового законодавства. Справді, у всьому світі фінансові інститути, і страхові компанії зокрема, є активними і відвертими учасниками податкової оптимізації. Проте, варто зауважити, що поняття податкової оптимізації за допомогою страхових компаній у країнах з розвиненими фінансовими та податковими системами значно відрізняється від того, що вкладається в це слово в умовах України. Основне гасло «розвинутої» податкової оптимізації — «відстрочені податки - це заощаджені податки». Це означає, що основна ціль такої оптимізації полягає в тому, щоб шляхом доволі складних схем розміщення резервів у різноманітні фінансові інструменти якомога далі відстрочити сплату податків. Таким чином, у цих випадках фактично йдеться не про зменшення податкових зобов'язань, а про їх відстрочку. Очевидно, що це також є проблемою для уряду, однак також очевидно, що масштаб цієї проблеми є неспівставним із тією ситуацією масового (не відстрочення), а цілковитого уникнення від оподаткування, яка на сьогодні спостерігається в Україні.

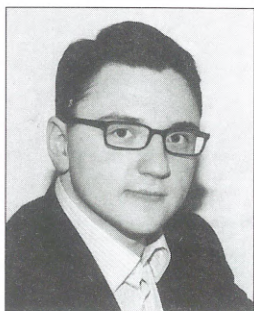
Звичайно, розглянуті питання не є вичерпними і повинні стати лише початком дискусії щодо потенційних наслідків змін у оподаткуванні страхової діяльності. Однак при всьому розмаїтті цих питань, відповіді на них повинні стати фундаментом для реформування існуючої системи і виведення її на цивілізований і необхідний сьогодні Україні рівень.

ДОВІРЧА ВЛАСНІСТЬ ЧИ ДОГОВІР УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ – УКРАЇНСЬКИЙ ВИБІР

Розробка нового законодавства нерідко характеризується пошуками рішень і вжиттям заходів, які мають задовольнити потреби усіх суб'єктів. При цьому інколи використовуються конструкції, апробовані в закордонних правових системах, хоча не завжди таке запозичення є виправданим, тим більше в разі простого копіювання «чужих» правових рішень.

Яскравим прикладом недоцільного використання юридичних конструкцій, запозичених з інших правових систем, є закріплення в українському законодавстві конструкції «довірчої власності».

Дмитро КОТЛЯР,
експерт Лабораторії
законодавчих
ініціатив

Відомо, що концепції права власності в цілому, і відносини з управління майном зокрема, істотно різняться в англосаксонській та континентальній правових сім'ях. Так, поділ права на «право загальне» та «право справедливості» (властивий англійській системі та з якого веде своє походження траст) не знає жоден правопорядок континентальної правової системи, у тому числі український, тоді як англо-американському праву невідомим є поділ прав на речові та зобов'язальні.

Ця особливість була повною мірою відображена в первинному тексті Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), ухваленому 16.01.2003 р. Характерним є те, що глава ЦКУ (Глава 70) має назву «Управління майном» та знаходиться в Розділі III «Окремі види зобов'язань». Таким чином, кодекс у своїй первинній редакції безумовно визнав зобов'язальний характер юридичної конструкції довірчого управління, а також уникнув вживання терміну «довірчий», що є однією з характерних рис цього зобов'язання (про це йтиметься далі).

Відповідно до положень кодексу, за договором управління майном одна сторона (установник управління) передає іншій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача).

Предметом договору управління майном можуть бути підприємство як єдиний майновий комплекс, нерухома річ, цінні папери, майнові права та інше майно. Не можуть бути предметом договору управління майном грошові кошти, крім випадків, коли право здійснювати управління грошовими коштами прямо встановлено законом. Майно, передане в управління, має бути відокремлене від іншого майна установника управління та від майна управителя. Майно, передане в управління, має обліковуватися в управителя на окремому балансі, і щодо нього ведеться окремий облік.

Установником управління є власник майна. У разі переходу права власності на майно, що є предметом договору управління, від установника управління до іншої особи договір управління не припиняється, крім випадків, коли право власності на майно переходить внаслідок звернення на нього стягнення. Вигоди від майна, що передане в управління, належать установникові управління. Установник управління може вказати в договорі особу, яка має право набувати вигоди від майна, переданого в управління (вигодонабувача).

Договір управління майном припиняється у разі: 1) загибелі майна, переданого в управління; 2) припинення договору за заявою однієї із сторін у зв'язку із закінченням його строку; 3) смерті фізичної особи - вигодонабувача або ліквідації юридичної особи - вигодонабувача, якщо інше не встановлено договором; 4) відмови вигодонабувача від одержання вигоди за договором; 5) визнання управителя недієздатним, безвісно відсутнім, обмеження його цивільної дієздатності або смерті; 6) відмови управителя або установника управління від договору управління майном у зв'язку з неможливістю управителя здійснювати управління майном; 7) відмови установника управління від договору з іншою, ніж вказана в пункті 6 цієї частини, причини за умови виплати управителеві плати, передбаченої договором; 8) визнання фізичної особи - установника управління банкрутом.

На підставі аналізу положень ЦКУ щодо договору управління майном можна визначити такі характерні ознаки управління майном за українським цивільним законодавством:

- правовідносини, пов'язані з управлінням майном, складаються між рівними, майново самостійними та незалежними один від одного суб'єктами цивільного права: власником майна, управителем та вигодонабувачем (бенефіціаром), які не мають права впливати на особу контрагента, як це має місце, наприклад, у взаємовідносинах власника майна та суб'єкта права повного господарського відання (оперативного управління);
- безпосередньою підставою виникнення управління майном у всіх випадках є договір, що укладається між власником майна та управителем;
- правовідносини, пов'язані з управлінням майном, не належать до числа особисто-довірчих (фідуціарних) правовідносин, хоча

їм і властивий принцип особистого виконання боржником (управителем) своїх обов'язків. Передача власником майна в управління, безперечно, пов'язана з ризиком його втрати та вимагає певного ступеня довіри у відносинах між установником управління та управителем, проте ця довіра має фактичний характер і не впливає на правову природу відповідного правовідношення;

- управління майном є зобов'язальним правовідношенням. Здійснення управителем у межах, визначених законом та договором управління майном, повноважень власника стосовно майна, переданого в управління, не є свідченням делегування йому власником речово-правових повноважень, але є змістом його зобов'язань перед власником як боржника за зобов'язанням управління майном, що виникає з договору, укладеного між власником майна та управителем;
- виконуючи свої зобов'язання перед власником майна, управитель виступає перед третіми особами як титульний володілець майна, який діє від свого імені, але в інтересах власника або призначеного ним вигодонабувача;
- зобов'язання з управління майном має складний предмет, що включає два види об'єктів: фактичні та юридичні дії управителя з управління майном; саме майно, передане в управління;
- зобов'язання з управління майном має двосторонній та, як правило, оплатний характер. Про двосторонність свідчить наділення управителя правом на відшкодування необхідних витрат, здійснених ним при управлінні майном, за рахунок доходів від користування майном. Оплата характер впливає з відповідних положень ЦКУ, за якими управитель має право на винагороду, передбачену договором управління майном.

За своєю цільовою спрямованістю, зобов'язання з управління майном можна віднести до категорії зобов'язань з оплатного надання послуг, оскільки управитель надає послугу зі здійснення прав власника стосовно визначеного майна.

Юридична конструкція зобов'язання з управління майном мала б завершений і послідовний характер, якби Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» № 980-IV від 19.06.2003 р. до Кодексу не було внесено низку змін, які можна трактувати як введення помилкової конструкції «права довірчої власності». Зазначеним Законом статтю 316 Цивільного кодексу

України було доповнено частиною другою, відповідно до якої «особливим видом права власності є право довірчої власності, яке виникає внаслідок закону або договору управління майном». До ЦКУ також було внесено положення, за яким договір управління майном може засвідчувати виникнення в управителя права довірчої власності на отримане в управління майно. При цьому законом чи договором управління майном можуть бути передбачені обмеження права довірчої власності управителя. Управитель, якщо це визначено договором про управління майном, є довірчим власником цього майна, яким він володіє, користується і розпоряджається відповідно до закону та договору управління майном (нова частина четверта статті 1033 ЦКУ).

Зазначені зміни до Цивільного кодексу виправдовувалися необхідністю узгодження кодексу з ухваленими 19 червня 2003 року законами України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» (№ 979-IV) та «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» (№ 978-IV). Таким чином, законодавець погодився пристосувати положення базового акту цивільного законодавства під новоухвалене спеціальне законодавство, що є неприпустимим як з точки зору законодавчої техніки, так і забезпечення системності вітчизняного законодавства, а разом з тим і верховенства права. Обґрунтуємо зроблений висновок.

Одним з основних постулатів континентальної правової системи є неможливість встановлення двох однакових прав власності на одне й те ж майно. Право власності в його континентальному, у тому числі українському, розумінні неможливо «розщепити»: воно або повністю зберігається за власником, або повністю втрачається ним. За будь-якого іншого підходу виникає невирішувана колізія прав власників, кожний з яких бажає розпорядитися своїм майном на власний розсуд.

Історія виникнення інституту трасту

Довірча власність виникла у своїй первісній формі (use) у XII-XIII ст.ст. в Англії. Її появу пов'язують з необхідністю подолання різноманітних обмежень та заборон на відчуження землі, зокрема на користь церкви, що були властиві англійському феодальному устрою, а також з особливостями спадкування землі (земля могла перейти у власність лише спадкоємця за законом)¹.

Основна мета англійського інституту довірчої власності полягала в тому, щоб обійти заборони

¹ Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга третья: Договоры о выполнении работ и оказании услуг. - М.: "Статус", 2002. - С. 784-785.

для окремих суб'єктів бути власниками певних видів майна. Саме цим пояснювались фікції – закріплення права власності за особою, яка фактично не використовувала його наслідки, створення фігури номінального власника. Першочерговими ставала відносини між таким номінальним власником та вигодонабувачем, якому повинні належати реальні вигоди, захист його інтересів від недобросовісного номінального власника. Природно, що такі відносини не могли мати суто формальний характер, інакше обхід закону ставав очевидним. Звідси фідучіарний, довірчий характер відносин.

Історія походження та розвитку довірчої власності свідчить про те, що цей інститут є не закономірним результатом розвитку принципів римського права, але, навпаки, наслідком специфічних та багато в чому унікальних обставин, характерних для правової та судової системи Англії.

Сутність відносин довірчої власності (трасту) за англо-американським правом полягає в тому, що одна особа – засновник довірчої власності, який є власником майна (settlor), передає своє майно іншій особі – довірчому власнику (trustee) для управління в інтересах вказаної ним особи – бенефіціара (beneficiary). При цьому власник майна – засновник трасту – в якості бенефіціара може призначити самого себе. Не виключається ситуація, коли власник призначає себе навіть в якості довірчого власника. З точки зору змісту правовідносин, пов'язаних із заснуванням довірчої власності, слід відзначити, що незалежно від підстав їх виникнення (за законом або договором) довірчий власник виступає в майновому обігу від власного імені як власник майна. Він має право використовувати майно, розпоряджатися ним, укладати будь-які угоди.

Сутність конструкції права власності в українському законодавстві ґрунтується на таких положеннях. Відповідно до частин першої та другої статті 319 ЦКУ власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону. Однією з форм реалізації правомочностей розпорядження майном або способом здійснення власником належних йому правомочностей є передача майна в управління. При цьому не повинно відбуватись встановлення нового права власності.

Інститут управління майном, закріплений Цивільним кодексом України, не має нічого спільного з інститутом «довірчої власності» (трасту), що введений у вітчизняне цивільне законодавство під впливом абсолютно чужих йому англо-американських підходів.

Управитель, якому власник довірив своє майно, отримує можливість володіти, корис-

туватися і навіть розпоряджатися цим майном, у тому числі брати з цим майном участь у цивільному обігу від свого імені, але не у своїх інтересах. На відміну від цього, траст або довірча власність – це складна система відносин, за якої засновник трасту – власник наділяє своїми правами управителя, котрий, виступаючи в цивільному обігу у ролі власника, повинен віддавати отриманий дохід вигодонабувачу, діючи в його інтересах. При цьому вважається, що кожен з названих учасників відносин трасту в певному обсязі має правомочності власника, тобто кожен з них є суб'єктом права власності.

Взаємовідносини засновника трасту і управителя передбачають високий ступінь довіри, що відповідає уявленням про справедливість (equity), якими керуються суди при вирішенні спорів і які лише й дають можливість належним чином проконтролювати дії управителя-трасті. Такі уявлення про справедливість вироблені особливою гілкою прецедентного права – «правом справедливості» (law of equity), що звичайно протиставляється «загальному праву» (common law).

Довірча власність у сучасному вигляді, як і раніше, ґрунтується на концепції «розщеплення» власності: одна частина правомочностей (управління і розпорядження майном) належить довірчому власнику; інша частина (отримання вигоди і доходів від використання майна) – бенефіціару.

При оцінці юридичної конструкції трасту з властивих континентальному правопорядку підходів неминуче утворюється парадоксальна ситуація. Жоден з учасників правовідносин трасту не володіє всією сукупністю правомочностей власника, але кожен з них зберігає у себе їх певну частину. Виходить, що єдине право власності ніби «розщеплюється» між кількома суб'єктами і тому неможливо сказати, хто ж усе таки з них є власником переданого у траст майна. В англо-американській системі така ситуація не породжує протиріч, оскільки там право власності складається з багатьох різноманітних правомочностей (елементів) і здатне в різних поєднаннях дати до півтори тисячі варіантів цілком самостійних прав власності. Ці складні побудови, що ґрунтуються на багатовікових традиціях прецедентного права і сягають своїм корінням у феодальний правопорядок, є зовсім чужі для континентальної правової системи².

Остання ґрунтується на теорії речових прав (розвинулась у XIX ст., коли стала альтернативною ідеєю «розділеного права власності», що панувала в європейському праві в епоху феодалізму), що не допускає уже згаданого «розщеплення» права власності.

Теорія речових прав не допускає одночас-

² Гражданское право: Учебник. В 2 т. Том 1 / Отв. ред. проф. Е.А.Суханов. - М.: Волтерс Клувер, 2004. - С. 491.

ного права власності на один об'єкт. При цьому передача, як зазначалось, власником частини або навіть усіх своїх правомочностей іншій особі, у тому числі управителю, сама по собі не веде до втрати права власності, яке не вичерпується класичною «тріадою». Така передача в дійсності є способом здійснення власником своїх правомочностей, але не способом відчуження належних йому прав або майна.

Ця концепція розвивається російськими цивілістами, які вказують на те, що у випадку «довірчого» управління (у російському цивільному законодавстві вживається термін саме «довірче управління», хоча коментатори вказують на традиційність такого формулювання, що не означає довірчого характеру відповідних правовідносин з юридичної точки зору) має місце навіть не передача власником правомочностей, оскільки останні фактично виникають в управителя з договору управління³. Виконання управителем зобов'язань, які випливають з договору управління майном, стосовно третіх осіб лише виглядає як здійснення правомочностей власника, але не більше.

Слід враховувати, що перед третіми особами управитель виступає як особа, котра виконує свої зобов'язання перед власником – установником управління майном. Адже, вчиняючи будь-які юридичні чи фактичні дії з майном, переданим в управління, управитель зобов'язаний повідомляти відповідних третіх осіб про те, «що він є управителем, а не власником майна»! (ч. 2 ст. 1038 ЦКУ, яка, між іншим, зайвий раз свідчить про штучність і невдалість «вписування» конструкції довірчої власності в українське цивільне законодавство).

При цьому вкрай важливим є те, що установник управління майном зберігає не лише своє право власності (як таке) на майно, передане в управління, але й усі свої правомочності. Для власника – установника управління виключається реалізація лише тих правомочностей, які створюють неможливість виконання управителем зобов'язань, що випливають з договору управління майном (наприклад, володіння майном). Останнє пов'язано із зобов'язальним характером управління, тим що власник майна за відповідним договором разом з правами також бере на себе зобов'язання утримуватися від дій, що перешкоджають управителю виконувати свої зобов'язання, які випливають з договору управління майном.

Про збереження власником – установником управління своїх правомочностей свідчить і його можливість відмовитись у будь-який момент від договору на власний розсуд

за умови виплати управителю плати, передбаченої договором (п. 7 ч. 1 ст. 1044 ЦКУ).

Передача майна в управління не тягне за собою втрати власником своїх правомочностей або їх делегування (передачу) управителю ще й тому, що управління здійснюється в інтересах власника майна (або вказаної ним особи), котрий тим самим отримує вигоду від використання майна. Передача майна в управління не є одномоментним актом передачі власником своїх правомочностей управителю, але, навпаки, тривалий (упродовж усього часу дії договору управління майном) процес отримання власником доходів від використання його майна, тобто процес реалізації власником своїх правомочностей.

У практичному плані запозичення юридичної конструкції «довірчої власності» за відсутності «права справедливості» призведе до повної безконтрольності управителя у його відносинах із власником – засновником трасту, у тому числі який виступає в ролі вигодонабувача. Адже, «довірчість» відносин за українським цивільним законодавством означає лише можливість їх невмотивованого розірвання у будь-який момент без відшкодування завданих збитків (наприклад, згадуваний п. 7 ч. 1 ст. 1044 ЦКУ, а також у такому фідуціарному правочині як договір доручення – ч. 2 ст. 1008 ЦКУ). Очевидно, що для власника, який не володіє потрібною компетентністю (що й має місце у випадку, наприклад, іпотечного кредитування) і вступає у ці відносини з метою передачі свого майна або його частини в управління професійного підприємця, такі наслідки «довірливості», як і обов'язок управителя надавати періодичні звіти, не дають жодних гарантій дотримання майнових інтересів власника.

Висновки

Уведення в українське законодавство юридичної конструкції «права довірчої власності» слід визнати невиправданим, нелогічним і необґрунтованим. Більше того, за існуючих суспільних відносин і стадії розвитку вітчизняного цивільного законодавства відсутні будь-які передумови та/чи підстави для запровадження цієї конструкції.

Можна стверджувати, що конструкція зобов'язального права у вигляді договору управління майном є цілком достатньою для вирішення задач правового регулювання відносин з управління чужим майном. Про це свідчить і аналіз положень двох актів законодавства, які й зумовили внесення змін до Цивільного кодексу: законів України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та

³ Брагинский М.И., Витрянский В.В. Указ. праця. - С. 784-785.

іпотечні сертифікати» та «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю»⁴. Частина перша статті 26 Закону «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати», що містить визначення «довірчої власності» є не лише свідченням нерозуміння розробниками закону основ цивільного права, але й прикладом край невдалої правової дефініції. Так, довірча власність за цим Законом визначається як «особлива форма договірних майнових відносин, яка регулює розпорядження платежами за іпотечними активами, переданими установником у володіння, користування і розпорядження управителю. Управитель відповідно до цього Закону є довірчим власником іпотечних активів. Право довірчої власності управителя обмежено управителем». Розуміння власності як форми, хоча й особливої, договірних відносин не потребує коментарів.

Цілком очевидно, що відносини в «системі іпотечного кредитування, а також перетворення платежів за іпотечними активами у виплати за іпотечними сертифікатами із застосуванням механізмів управління майном» (Преамбула Закону) могли б і повинні були бути врегульовані саме з використанням «механізму управління майном» у рамках юридичної конструкції договору управління майном, без запровадження штучної конструкції довірчої власності та руйнування системи зобов'язальних і речових прав, вибудованої новим Цивільним кодексом України. Це повною мірою стосується і Закону «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю», який регулює таку делікатну сферу відносин як «залучення коштів фізичних і юридичних осіб в управління з метою фінансування масового будівництва житла та особливості управління цими коштами» (ст. 1 Закону).

Довірче управління в українському та російському праві

Концепція трасту ніколи не була властивою українському праву, зокрема в часи перебування у складі Російської імперії та за визначального характеру російської цивілістичної доктрини. Дореволюційному російському цивільному праву були властиві випадки управління чужим майном, що являли собою окремі елементи різноманітних цивільно-правових інститутів: опіки, спадкування, конкурсного провадження. Проте, пояснюючи правову природу відповідних правовідносин, російські цивілісти ніколи не звертались до концепції трасту або «розщеплення» права⁵.

У радянський період розвитку українське цивільне право також не виключало можливості управління чужим майном, яке як і раніше, залишалося елементом інших цивільно-правових конс-

трукцій. Так, відповідно Цивільного кодексу УРСР 1964 р. державне майно, закріплене за державними організаціями, знаходилося в оперативному управлінні цих організацій, які здійснювали у межах, встановлених законом, відповідно до цілей їх діяльності, планових завдань і призначення майна право володіння, користування і розпорядження майном. Проте, держава визнавалась єдиним власником усього державного майна (зазначені положення збереглися і у чинному Законі України «Про власність», зокрема в ст. 37). Тому слід визнати необґрунтованою аргументацію окремих авторів, які в оперативному управлінні державним майном знаходять елементи відносин довірчої власності⁶.

Лише під час становлення новітнього українського законодавства до вітчизняного права вводиться конструкція довірчої власності, хоча й не в розвиненому вигляді. Так, 17 березня 1993 року Кабінетом Міністрів було затверджено Декрет «Про довірчі товариства» (№23-93), стаття 1 якого визначала довірче товариство як товариство з додатковою відповідальністю, яке здійснює представницьку діяльність відповідно до договору, укладеного з довірцями майна щодо реалізації їх прав власників (майном довірцеля є кошти, цінні папери та документи, які засвідчують право власності довірцеля). При цьому, довірцель майна, юридична особа або громадянин, передають довірчому товариству повноваження власника належного їм майна відповідно до умов укладеного між ними договору. Хибність застосованої конструкції, навіть в такому урізаному вигляді, підтвердилась наступними «численними фактами зловживань та шахрайства з фінансовими ресурсами, що спричинило значні матеріальні і моральні збитки громадянам, завдало шкоди майновим інтересам держави» (з постанови Кабінету Міністрів від 01.11.1995 №873 «Про результати комплексних перевірок діяльності довірчих товариств»). У свою чергу, Верховна Рада України в Постанові від 31.10.1996 №452/96-ВР відзначила, що «Декрет Кабінету Міністрів України «Про довірчі товариства» від 17 березня 1993 року не вирішив проблеми створення та нормального функціонування первинного ринку приватизаційних цінних паперів, не виконав завдань з метою зниження ризику покушців у процесі розміщення вкладів в об'єкти приватизації».

«Перехворіла» на довірчу власність і Російська Федерація, де в період т.зв. конституційної реформи (вересень-грудень 1993 року), коли Президент РФ здійснював не лише виконавчу, але й законодавчу владу, з'явився Указ Президента від 24 грудня 1993 року № 2296 «Про довірчу власність (траст)», який, як відзначають російські науковці, одразу отримав історичне значення як зразок юридичної безграмотності та непо-

⁴ Принагідно слід зауважити, що два зазначені закони є зразками правового невігластва, порушення більшості правил законодавчої техніки, і заслуговують на окреме дослідження. Їх появу можна було б розглядати як окремих невдалих витвір законодавця, разову помилку, якби не наступне "узгодження" іншого законодавства з цими актами

⁵ Брагинский М.И., Витрянский В.В. Указ. праця. – С. 815.

⁶ Див., наприклад, Слипченко С.А. Право доверительной собственности. – Харьков: Консум, 2000.

ваги до правових традицій⁷. Указом передбачалось «ввести в цивільне законодавство Російської Федерації інститут довірчої власності (траст)». Передбачений Указом траст ґрунтувався на класичній англо-американській концепції «розщеплення» власності, про що свідчила норма, за якою до права довірчої власності застосовуються правила про право власності, якщо інше не встановлено законодавчими актами і договорами про заснування трасту. При заснуванні трасту засновник повинен був передати майно і майнові права на визначений термін довірчому власнику, а останній був зобов'язаний здійснювати право власності на довірене йому майно виключно в інтересах бенефіціара відповідно до угоди про заснування трасту та іншого законодавства.

Ось як тоді оцінили «введення» конструкції трасту відомі російські цивілісти. В.А.Дозорцев зазначав, що «заснування довірчої власності означає саме по собі припинення державної власності та виникнення права власності «довіреного». Чи не призведе це до ще більш інтенсивного та безкарного розкрадання державного майна? Особливо, коли немає підстав вважати, що всі управителі заслуговуватимуть повної «довіри» і можна виключити їх зловживання у власних інтересах. За відсутності спеціального механізму, корінь якого уходить в іншу систему права, знайти управу на них було б достатньо складно»⁸.

Є.А.Суханов вважав, що російському правопорядку намагались нав'язати довірчу власність «шляхом прямого буквального за-

позичення аналогічного інституту англо-американського права...». «Інститут довірчої власності (трасту), – писав Є.А.Суханов, – відсутній в континентальних правопорядках, оскільки ґрунтується на досить своєрідних середньовічних традиціях англійського права, запозичених у подальшому американською правовою системою... Траст не можна відносити ані до речових, ані до зобов'язальних прав, оскільки такий поділ майнових прав невідомий правопорядку, що його породив. Саме тому «введення» цього інституту у вітчизняний правопорядок президентським указом було вкрай невдалою і непродуманою спробою використання чужорідних конструкцій, розрахованих на зовсім іншу «систему координат»⁹.

У подальшому російське право «переборолло» цей чужорідний елемент, схваливши новий Цивільний кодекс, вже в Частині першій якого (ст.209) закріплювалось, що власник може передати своє майно в довірче управління іншій особі (довірчому управителеві). «Передача майна в довірче управління не тягне за собою переходу права власності до довірчого управителя, який зобов'язаний здійснювати управління майном в інтересах власника або вказаної ним третьої особи». Можливо, включення подібної запобіжної норми застерегло б і сучасних законотворців України від «вдосконалення» цивільного законодавства такими конструкціями як «довірча власність».

⁷ Брагинский М.И., Витрянский В.В. Указ. праця. – С. 817.

⁸ Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть вторая. Текст, комментарии, алфавитно-предметный указатель / Под ред. О.М.Козырь, А.Л.Маковского, С.А.Хохлова. – М., 1996. – С.531.

⁹ Цитата за Брагинский М.И., Витрянский В.В. Указ. праця. – С. 820.

ПЕРЕЛІК ЗАКОНІВ, УХВАЛЕНИХ ПІД ЧАС 5 СЕСІЇ ІV СКЛИКАННЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ТА ПІДПИСАНИХ ПРЕЗИДЕНТОМ УКРАЇНИ

Протягом діяльності 5 сесії Верховної Ради України ІV скликання було прийнято та підписано Президентом України більше двохсот законів. Ця кількість є значно більшою у порівнянні із 4 сесією, але дещо меншою у порівнянні із 3-ю. Якщо проаналізувати динаміку законодавчої активності, то найактивнішими були народні депутати України, які внесли 625 законопроектів, що є найбільшим показником за період ІV скликання. Поруч із цим, активність іншого суб'єкта законодавчої ініціативи – Кабінету Міністрів України – за цей же період була найнижчою (під час І сесії було внесено – 167 законопроектів, ІІ – 181, ІІІ – 128, ІV – 148, V – 127). Проте усі ці числа ілюструють лише кількісний аспект законотворчої діяльності парламенту.

У цьому матеріалі зроблено спробу виокремити найважливіші закони, які були прийняті Верховною Радою України та підписані Президентом України у сфері економічного та галузевого розвитку, правової політики, державного будівництва та місцевого самоврядування, соціальної політики, національної безпеки та зовнішньої політики. Це дає можливість якісно оцінити діяльність усіх суб'єктів законодавчої ініціативи.

Матеріал підготовлено експертами Лабораторії законодавчих ініціатив в рамках проекту «Орієнтири виборця – парламентський моніторинг». Більш детально із сутностями прийнятих законів, а також експертними висновками щодо них Ви можете ознайомитись на веб-сторінці організації: www.parlament.org.ua.

Номер закону	Назва закону, дата прийняття (номер відповідного законопроекту, суб'єкт законодавчої ініціативи)	Зміст закону
Економічний розвиток та галузева політика		
1414-IV	«Про внесення змін до деяких законів України з метою стимулювання концесійної діяльності» від 03.02.2004 (законопроект №2277, Кабінет Міністрів України)	Законом вносяться наступні зміни: 1) вводиться новий спосіб приватизації державного майна (вкуп майна концесіонером); 2) скорочуються удвічі строки подання заявок на участь у концесійному конкурсі (до 60 дн. з дня оголошення конкурсу) та розгляду заявок та документів, поданих на концесійний конкурс (до 45 дн.). Встановлюється особливий термін (120 днів) для подання заявок на конкурс з надання концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг; 3) встановлюється правило, за яким концесіодавець або уповноважений ним орган за зверненням претендента подає додаткову інформацію про умови концесійної діяльності щодо: надання земельної ділянки, якщо вона необхідна для концесійної діяльності; обсягу робіт, які повинні бути профінансовані (виконані) концесіонером; обсягу товарів (робіт, послуг), виготовлення (виконання, надання) яких гарантує концесіонер; обсягу відомостей про концесіонера; основних обов'язків концесіонера; фінансових та інших гарантій концесіодавця; особливих вимог з питань охорони навколишнього природного середовища та охорони праці; 4) скасовується вимога опублікувати в офіційних виданнях відомості, надані претендентами в заявці на участь у концесійному конкурсі; 5) встановлюється правило, відповідно до якого разі надання концесії на об'єкт незавершеного будівництва або на право створення (будівництво) нового об'єкта, концесійні платежі вносяться з часу одержання концесіонером доходу від експлуатації об'єкта концесії, але не пізніше ніж через шість місяців після введення об'єкта в експлуатацію, визначеного умовами концесійного договору; 6) страхування майна, взятого концесіонером у концесію, визначається обов'язковим видом страхування в Україні. Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 11.03.2004 - № 46).
1454-IV	«Про внесення змін до статті 6 Закону України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» від 05.02.2004 (законопроект №3089, Національний банк України)	Закон передбачає доповнення норм Закону «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» в частині термінів зарахування виручки резидентів в іноземній валюті на їхні рахунки в уповноважених банках: 1) якщо перевищення термінів, встановлених законом, обумовлено виникненням форс-мажорних обставин, перебіг зазначених термінів зупиняється на весь період дії форс-мажорних обставин та поновлюється з дня, наступного за днем

		<p>закінчення дії таких обставин; 2) підтвердженням форс-мажорних обставин є відповідна довідка Торгово-промислової палати або іншої уповноваженої організації (органу) країни розташування сторони договору (контракту) або третьої країни відповідно до умов договору. <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 26.02.2004 - № 37).</i></p>
1456-IV	<p>«Про рентні платежі за нафту, природний газ і газовий конденсат» від 05.02.2004 (законопроект №2306, народний депутат України)</p>	<p>Законом передбачено: 1) введення і тлумачення термінів «рентні платежі за нафту», «середній дебіт свердловини на родовищі», «середня глибина свердловини на родовищі»; 2) визначення платників рентних платежів за нафту, природний газ і газовий конденсат; відповідних об'єктів та бази оподаткування; ставок, строків та порядку сплати рентних платежів; визначення пільг щодо сплати рентних платежів та порядку вирішення спорів. <i>Закон набрав чинності з 1 січня 2004 року, за винятком розділу III («Ставки, строки та порядок сплати рентних платежів за нафту, природний газ і газовий конденсат»), що набирає чинності з 1 січня 2005 року.</i></p>
1457-IV	<p>«Про розмежування земель державної та комунальної власності» від 05.02.2004 (законопроект №2098-1, народний депутат України)</p>	<p>Законом визначаються правові засади розмежування земель державної та комунальної власності і повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо регулювання земельних відносин «з метою створення умов для реалізації ними конституційних прав власності на землю, забезпечення національного суверенітету, розвитку матеріально-фінансової бази місцевого самоврядування». Закон регулює відносини, пов'язані з розмежуванням земель державної власності на землі комунальної власності територіальних громад сіл, селищ, міст та землі державної власності. Законом визначаються: землі державної власності, землі комунальної власності; повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо розмежування земель державної та комунальної власності; порядок розмежування земель державної та комунальної власності тощо. <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 14.07.2004 - № 128).</i></p>
1462-IV	<p>«Про Загальнодержавну програму створення військово-транспортного літака Ан-70 та його закупівлі за державним оборонним замовленням» від 05.02.2004 (законопроект №4150, Кабінет Міністрів України)</p>	<p>Законом передбачається затвердження Загальнодержавної програми створення військово-транспортного літака Ан-70 та його закупівлі за державним оборонним замовленням (далі -Програма). Програма спрямована на створення військово-транспортного літака нового типу, організацію його серійного виробництва та закупівлі. У ній визначені мета, завдання та очікувані результати; етапи, організація і контроль, фінансове забезпечення виконання. Орієнтовний обсяг фінансування робіт на першому етапі (2004-2006 роки) - 1 006,509 млн. гривень, зокрема для завершення розроблення літака -128,216 млн., підготовки і освоєння виробництва -450,933 млн., виробництва і закупівлі двох літаків -427,36 млн. гривень. <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 25.02.2004 - № 36).</i></p>
1494-IV	<p>«Про врегулювання заборгованості за вкладами фізичних осіб - вкладників Комерційного акціонерного банку «Слов'янський» від 17.02.2004 (законопроект №4124, народний депутат України)</p>	<p>Законом встановлює: 1) особливу процедуру ліквідації Комерційного акціонерного банку «Слов'янський» в частині задоволення вимог фізичних осіб-вкладників банку; 2) кошти, одержані в результаті ліквідаційної процедури, спрямовуються на задоволення вимог фізичних осіб-вкладників банку, які віднесені до другої черги задоволення, в сумі до 50 тис. грн. кожній фізичній особі -вкладнику; 3) вимоги фізичних осіб-вкладників банку другої черги в частині перевищення 50 тис. грн. та кредиторів третьої черги задовольняються відповідно до вимог статті 96 Закону України «Про банки і банківську діяльність». <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 11.03.2004 - № 46).</i></p>
1593-IV	<p>«Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» (щодо сплати ПДВ для суб'єктів господарської діяльності АПК) від 04.03.2004 (законопроект №4467, народний депутат України)</p>	<p>Законом передбачається: 1) відновлення оподаткування податком на додану вартість операцій з вивезення (пересилання) за межі митної території України товарів 1-24 груп Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності; 2) відновлення дії Закону України «Про внесення змін до деяких законів України з питань оподаткування щодо зернових культур», що дозволяє використовувати вексельний режим сплати ПДВ при імпорті продовольчого зерна в України. Для цього законом передбачається не поширювати положення статті 71 Закону про Державний бюджет на 2004 рік на здійснення розрахунків з бюджетом шляхом застосування податкових векселів при ввезенні (пересиланні) на митну територію України (імпорті) товарів, які підпадають під визначення кодів УКТ ЗЕД 1001 10 00 90, 1001 90 99 00, 1002 00 00 00, протягом строку дії</p>

		<p>Закону України від 23.10.2003 р. № 1240-IV «Про внесення змін до деяких законів України з питань оподаткування щодо зернових культур».</p> <p>Також виключається частина 2 статті 83 Закону, що у 2004 році звільняє від оподаткування ПДВ операції з вивезення (пересилання) за межі митної території України товарів 1-24 груп Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності.</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування і застосовується до платників податку на додану вартість (у тому числі підприємств з іноземними інвестиціями, незалежно від часу і форми внесення цих інвестицій) починаючи з 1 січня 2004 року (порядок вступу в силу в редакції Закону №1708-IV від 12.05.2004). Оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 01.04.2004 - № 61.</i></p>
1621-IV	<p>«Про державні цільові програми» від 18.03.2004 (законопроект №2036, Кабінет Міністрів України)</p>	<p>Закон визначає засади розроблення, затвердження та виконання державних цільових програм, регламентуючи такі питання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) дає визначення терміну «державно-цільова програма» та поділяє їх на загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля, а також інші програми, метою яких є розв'язання окремих проблем розвитку економіки і суспільства; 2) визначає мету та умови розробки державних цільових програм; їх класифікацію та місце в системі планування та прогнозування економічного і соціального розвитку України; стадії розробки і виконання, порядок внесення змін та припинення виконання; контроль за виконанням; джерела фінансування; 3) визначає повноваження органів державної влади у сфері розробки та виконання державних цільових програм. <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 21.04.2004 - № 75).</i></p>
1624-IV	<p>«Про розвиток автомобільної промисловості України» від 18.03.2004 (законопроект №3677, народний депутат України)</p>	<p>Закон містить положення щодо:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) визначення ряду термінів (автомобіль, мотоцикл, комплектуючі виробн. запасні частини, програма створення виробничих потужностей і робочих місць тощо); 2) перелік вимог до підприємств з виробництва автомобілів, мотоциклів та/або комплектуючих виробів і запасних частин і щодо комплектності автомобіля при ввезенні на митну територію України; 3) визначення країни походження автомобілів, мотоциклів, комплектуючих виробів і запасних частин; 4) вимоги до програми створення виробничих потужностей і робочих місць; 5) відповідальність за невиконання зобов'язань за програмою створення виробничих потужностей і робочих місць; 6) внесення змін до податкового законодавства в частині визначення пільгового режиму оподаткування автомобільної промисловості, встановлення ставок ввізного мита. <p><i>Закон набрав чинності через 45 днів після його опублікування та діє до 31 грудня 2008 року (оприлюднено в газеті «Голос України» від 08.04.2004 - № 66).</i></p>
1676-IV	<p>«Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій» від 09.04.2004 (законопроект №4433, Кабінет Міністрів України)</p>	<p>Законом затверджується Загальнодержавна комплексна програма розвитку високих наукоємних технологій, що визначає сукупність заходів, механізмів їх виконання та орієнтовні асигнування для забезпечення розвитку в Україні високих наукоємних конкурентоспроможних технологій.</p> <p>Виконання Програми передбачається здійснювати в період з 2004 до 2013 року двома етапами. Перший етап (2004 - 2008 роки) - реалізація інноваційних проектів з найбільшим ступенем готовності до впровадження по напрямкам основних завдань Програми; масштабні наукові дослідження та розробки, спрямовані на створення високих наукоємних технологій та продукції. Другий етап (2009 - 2013 роки) - широке запровадження високих наукоємних технологій у всіх галузях економіки.</p> <p>Визначено обсяг фінансування першого етапу реалізації Програми - 8755,6 млн. грн.</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Президентський вісник» від 05.05.2004 - № 7).</i></p>
1677-IV	<p>«Про особливості приватизації підприємств Державної акціонерної компанії «Укррудпром» від 09.04.2004 (законопроект №3168, народний депутат України)</p>	<p>Основні положення Закону:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) основними цілями закону є «недопущення внутрішніх корпоративних суперечок в підприємствах Укррудпрому», «реалізації пакетів акцій підприємств Укррудпрому покупцям, які мають реальну зацікавленість у розвитку підприємства»; 2) приватизація окремих підприємств, які входять до складу ДАХК «Укррудпром» (а не ДАХК у цілому); 3) приватизації підлягають пакети акцій ВАТ, які входять до складу Укрруд-

		<p>прому, які знаходяться в державній власності;</p> <p>4) комісія з приватизації створюється Фондом держмайна та Міністерством промислової політики на умовах рівного представництва з кожної сторони;</p> <p>5) схема приватизації кожного підприємства Укррудпрому:</p> <p>А. Інвестор, який володіє не менше 25% акцій підприємства, що приватизується, має право викупити державний пакет акцій (якщо немає інших таких інвесторів або вони відмовились від участі в приватизації);</p> <p>Б. Якщо на підприємстві є два і більше «інвесторів» (юридична особа або їх об'єднання, що володіє 25 і більше відсотками акцій ВАТ) - проводиться «конкурс з обмеженою участю» (тобто конкурс між цими інвесторами);</p> <p>В. Якщо такі інвестори на підприємстві відсутні - проводиться «спеціальний конкурс з обмеженою участю», участь в якому беруть лише інвестори інших підприємств Укррудпрому;</p> <p>Г. Якщо на підприємстві є інвестори (25 і більше % акцій), але вони відмовились брати участь в конкурсі - проводяться відкриті торги без обмеження щодо учасників;</p> <p>Д. Інвестори звільняються від обов'язку отримувати згоду Антимонопольного комітету на здійснення економічної концентрації;</p> <p>6) встановлюється мораторій на примусове відчуження майна підприємств Укррудпрому в порядку процедур банкрутства або на виконання рішень суду терміном на 5 років;</p> <p>7) підприємствам Укррудпрому реструктуризується податкова заборгованість шляхом надання відстрочки її сплати строком на 5 років без нарахування відсотків;</p> <p>8) встановлюється, що фінансування заходів системи гідротехнічного захисту підземних виробок Криворізького залізрудного басейну, техногенної безпеки та реструктуризації шахт, кар'єрів, відвалів, шламосховищ Криворізького басейну, які на момент прийняття цього Закону вже закриті або підлягають закриттю, здійснюються з 1 січня 2005 року за рахунок 50 відсотків платежів за користування надрами для видобування корисних копалин, що сплачують підприємства ДАК «Укррудпром», які здійснюють видобуток залізрудної сировини.</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 30.04.2004 - № 82).</i></p>
1708-IV	<p>«Про внесення зміни до розділу II Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» (щодо сфери застосування Закону) від 12.05.2004 (законопроект №5353, народний депутат України)</p>	<p>4 березня 2004 р. Верховною Радою було прийнято Закон «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік» (№1593-IV), яким були внесені зміни до Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік». Законом від 04.03.2004 було відновлено оподаткування ПДВ операцій з вивезення (пересилання) за межі митної території України товарів 1-24 груп Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (що є умовою для можливості відшкодування ПДВ для експортерів), а також відновлено дію Закону України «Про внесення змін до деяких законів України з питань оподаткування щодо зернових культур», який дозволяє використовувати вексельний режим сплати ПДВ при імпорті продовольчого зерна в Україні. Розділом II Закону від 04.03.2004 визначено, що він набирає чинності з дня його опублікування і застосовується щодо операцій сільгоспвиробників та переробних підприємств з 1 січня 2004 року.</p> <p>Законом №1708-IV Розділ II викладається в новій редакції - вилучається обмеження щодо дії Закону за колом осіб (вилучаються слова «сільгоспвиробників та переробних підприємств»).</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування і поширюється на податкові періоди відповідно до Закону України від 4 березня 2004 року «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2004 рік». Закон №1708-IV оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 04.06.2004 - № 103.</i></p>
1751-IV	<p>«Про залучення кредитних ресурсів для фінансування реконструкції автомобільної дороги Київ-Одеса на ділянці від Жашкова до Червонознам'янки» від 04.06.2004 (законопроект №5516, народний депутат України)</p>	<p>Законом вносяться зміни до статті 18 Закону «Про Державний бюджет України на 2004 рік», якими:</p> <p>1) дозволити надання державних гарантій за кредитами, які спрямовуються на реалізацію проекту реконструкції автомобільної дороги Київ - Одеса на ділянці від Жашкова до Червонознам'янки;</p> <p>2) звільнити Укравтодор, який залучає кредити для реконструкції автомобільної дороги Київ - Одеса на ділянці від Жашкова до Червонознам'янки, від обов'язку подати зустрічні, безвідзивні та безумовні гарантії банків, фінансові показники яких відповідають вимогам, визначеним Національним банком України, або надати інше належне забезпечення; сплати до Державного бюджету України плати за отримання державних гарантій;</p> <p>3) доручити Кабінету Міністрів надати державну гарантію на суму, еквівалентну 400 млн. євро, по залученню кредитних коштів для реконструкції автомо-</p>

		<p>більшої дороги Київ - Одеса на ділянці від Жашкова до Червонознам'янки. Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 15.06.2004 - № 110).</p>
1752-IV	<p>«Про залучення кредитних ресурсів для фінансування проектування та будівництва залізнично-автомобільного мостового переходу через річку Дніпро в місті Києві» від 04.06.2004 (законопроект №5517, народний депутат України)</p>	<p>Законом передбачається внесення змін до статті 18 Закону «Про Державний бюджет України на 2004 рік», якими:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) дозволити надання державних гарантій за кредитами, які залучаються Укрзалізницею для проектування і будівництва залізнично-автомобільного мостового переходу через річку Дніпро в місті Києві на залізничній ділянці Київ-Московський - Дарниця; 2) звільнити Укрзалізницю, яка залучає кредити для проектування і будівництва залізнично-автомобільного мостового переходу через річку Дніпро в місті Києві на залізничній ділянці Київ-Московський - Дарниця, від: обов'язку подати зустрічні, безвідзивні та безумовні гарантії банків, фінансові показники яких відповідають вимогам, визначеним Національним банком України, або надати інше належне забезпечення; сплати до Державного бюджету України плати за отримання державних гарантій; 4) доручити Кабінету Міністрів надати державну гарантію на суму, еквівалентну 700 млн. доларів США, для залучення коштів інвесторів для проектування і будівництва залізнично-автомобільного мостового переходу через річку Дніпро в місті Києві на залізничній ділянці Київ-Московський - Дарниця. <p>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 15.06.2004 - № 110).</p>
1869-IV	<p>«Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки» від 24.06.2004 (законопроект №4235, Кабінет Міністрів України)</p>	<p>Законом затверджено Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки (далі - Програма). Кабінету Міністрів доручено щороку під час розроблення проектів Державного бюджету України передбачати виділення коштів на реалізацію заходів з виконання Програми.</p> <p>Програмою визначаються:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сучасний стан житлово-комунального господарства; - мета Програми та основні принципи державної політики з реформування житлово-комунального господарства; - основні напрями, завдання та заходи з виконання Програми; - етапи виконання Програми; - організаційне забезпечення виконання Програми; - фінансове забезпечення; - контроль за виконанням Програми; - очікувані результати. <p>Для фінансування Програми необхідні такі кошти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - I етап (2004-2006 роки) - 6535 млн. грн., у т.ч. 2780 млн. за рахунок державного та місцевого бюджетів; - II етап (2007-2010 роки) - 20751 млн. грн., у т.ч. 9447 млн. за рахунок державного та місцевого бюджетів. <p>Закон набирає чинності з дня його опублікування.</p>
1875-IV	<p>«Про житлово-комунальні послуги» від 24.06.2004 (законопроект №3315, народний депутат України)</p>	<p>Закон визначає основні засади організаційних, господарських відносин, що виникають у сфері надання та споживання житлово-комунальних послуг між їхніми виробниками, виконавцями і споживачами, а також їхні права та обов'язки. Законом визначено:</p> <ul style="list-style-type: none"> - повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері житлово-комунальних послуг; - порядок регулювання відносин у сфері житлово-комунальних послуг; - класифікацію житлово-комунальних послуг та порядок їх надання; - права та обов'язки споживачів, виконавців, виробників цих послуг; - порядок укладання договорів у сфері житлово-комунальних послуг; - основні принципи тарифоутворення та оплати житлово-комунальних послуг. <p>Закон набрав чинності з дня його опублікування, крім частин четвертої, п'ятої, сьомої і восьмої статті 31 цього Закону, які набувають чинності з 1 січня 2005 року (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 03.08.2004 - № 144).</p>
1877-IV	<p>«Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 (законопроект №3064, народний депутат України)</p>	<p>Закон визначає основи державної політики у бюджетній, кредитній, цінovій, страховій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва с.-г. продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення.</p> <p>Законом визначаються порядок державного регулювання цін окремих видів с.-г. продукції та створення і управління аграрним фондом; визначає порядок здійснення товарних та фінансових інтервенцій. Аграрний фонд є державною спеціалізованою установою, уповноваженою Кабінетом Міністрів провадити ціннову політику в агропромисловій галузі економіки України. Аграрний фонд є</p>

		<p>бюджетною організацію, має свій кошторис, рахунки та здійснює неприбуткову діяльність у межах, визначених цим Законом.</p> <p>Закон також містить положення щодо державного регулювання ринку страхування с.-г. продукції (капітальних активів) та фонду аграрних страхових субсидій. Іншими видами підтримки виробників с.-г. продукції та аграрного ринку визначено державні заставні закупівлі зерна, кредитну підтримку виробників с.-г. продукції (кредитна субсидія).</p> <p><i>Закон набирає чинності з 1 січня 2005 року.</i></p>
1878-IV	<p>«Про внесення змін до деяких законів України щодо оподаткування сільськогосподарських підприємств та підтримки соціальних стандартів їх працівників» від 24.06.2004 (законопроект №5483, народний депутат України)</p>	<p>Вносяться зміни до законів України «Про податок на додану вартість», «Про загальнообов'язкове пенсійне страхування», «Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування», «Про фіксований сільськогосподарський податок» з метою розширення державної підтримки підприємств агропромислового комплексу, вдосконалення механізмів оподаткування та збільшення рівня соціальної захищеності його працівників.</p> <p>Зокрема, Закон України «Про податок на додану вартість» доповнено статтею 8-1 «Спеціальний режим оподаткування діяльності у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства». Встановлено, що для сільськогосподарських підприємств - суб'єктів спеціального режиму оподаткування збір на обов'язкове пенсійне страхування визначається окремо за спеціальною ставкою від об'єкта оподаткування для найманих працівників, зайнятих у виробництві сільськогосподарської продукції, та за ставкою 32 відсотки від об'єкта оподаткування для інших працівників. Спеціальна ставка встановлюється у 2005-2006 роках у розмірі 20 відсотків від ставки, встановленої абзацом другим цієї статті, та підлягає щорічному збільшенню на 20 відсоткових пунктів у наступних бюджетних роках до досягнення загального розміру ставки збору на обов'язкове державне пенсійне страхування.</p> <p>Викладено в новій редакції статтю 2 Закону «Про фіксований сільськогосподарський податок» («Платники ФСП та податкова реєстрація»).</p> <p><i>Закон набирає чинності з 1 січня 2005 року.</i></p>
1952-IV	<p>«Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» від 01.07.2004 (законопроект №2580-1, народний депутат України)</p>	<p>Законом визначають правові, економічні, організаційні засади створення у складі державного земельного кадастру єдиної системи державної реєстрації речових прав на земельні ділянки та інше нерухоме майно, обмежень цих прав. Закон регулює відносини, пов'язані з державною реєстрацією речових прав на нерухоме майно всіх форм власності, їх обмежень та правочинів щодо нерухомості.</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 03.08.04 - № 142).</i></p>
1953-IV	<p>«Про міжбюджетні відносини між районним бюджетом та бюджетами територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань» від 01.07.2004 (законопроект №4006-1, народний депутат України)</p>	<p>Законом визначаються засади міжбюджетних відносин між районним бюджетом та бюджетами територіальних громад сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань (далі - бюджетами місцевого самоврядування), а також між міським бюджетом міста обласного (республіканського Автономної Республіки Крим) значення, міста Севастополя та бюджетами адміністративно підпорядкованих йому міст, селищ, сіл, крім бюджетів місцевого самоврядування, трансферти до яких визначаються законом про Державний бюджет України на наступний рік.</p> <p>Визначені такі обов'язкові трансферти з районних бюджетів бюджетам міст районного значення, сіл, селищ: дотація вирівнювання з районного бюджету до бюджетів міст районного значення, сіл, селищ; кошти, що передаються до районного бюджету з бюджетів міст районного значення, сіл, селищ. Крім того, у районному бюджеті можуть передбачатись: дотація з районного бюджету до бюджетів міст районного значення, у зв'язку з нерівномірністю мережі бюджетних установ; субвенції між районним бюджетом та бюджетами міст районного значення, сіл, селищ.</p> <p>Встановлюються вимоги до розрахунку міжбюджетних трансфертів, визначаються порядок розрахунку та затвердження показників обсягів трансфертів, а також особливості обрахунку кількості споживачів соціальних послуг.</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування, а стаття 4 та частина третя статті 7 - з 1 січня 2004 року (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 29.07.04 - № 141).</i></p>
1957-IV	<p>«Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 01.07.2004 (законопроект №5260, народний депутат України)</p>	<p>Законом вноситься ряд змін до Закону «Про оподаткування прибутку підприємств», пов'язаних з набуттям чинності законами України «Про недержавне пенсійне забезпечення», «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати», «Про іпотеку», «Про фінансовий лізинг». Так, зокрема, до валового доходу включено дохід від продажу та операцій з кінцевого погашення іпотечних сертифікатів участі, іпотечних сертифікатів з фіксованою дохідністю, сертифікатів фондів операцій з нерухомістю (крім операцій з їх первинного випуску (розміщення), та операцій з консолі-</p>

		<p>лідованим іпотечним боргом). Від оподаткування звільнено кошти, що надходять до недержавних пенсійних фондів відповідно до закону з питань недержавного пенсійного забезпечення; накопичуються за пенсійними вкладками, рахунками учасників фондів банківського управління відповідно до закону з цих питань, а також доходи від здійснення операцій з пенсійними активами.</p> <p>Встановлено, що платник податку може віднести до складу валових витрат внески на користь найманої ним фізичної особи відповідно до договору довгострокового страхування життя, недержавного пенсійного забезпечення або пенсійного вкладу (але не більше 15% від заробітної плати, нарахованої такій найманій особі протягом податкового року, на який припадають такі податкові періоди. При цьому сума таких платежів не може перевищувати розмірів суми місячного мінімального прожиткового рівня для працездатної особи, встановленого на 1 січня звітного податкового року, помноженої на 1,4 та округленої до найближчих 10 гривень. Змінюється порядок та ставки оподаткування доходів від страхової діяльності. Скасовується ряд пільг з оподаткування.</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня опублікування та його норми поширюються на результати фінансово-господарської діяльності платника податку за наслідками податкового періоду, на який припадає дата такого набрання, крім: пункту 9 розділу I в частині внесення змін до пункту 13.6 статті 13 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», який набирає чинності з 1 жовтня 2004 року; пункту 3 розділу I в частині внесення змін до підпункту 5.4.6 пункту 5.4 та до абзацу восьмого пункту 5.9 статті 5 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», які набирають чинності з 1 січня 2005 року (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 31.07.2004 - № 143).</i></p>
<p>1958-IV</p>	<p>«Про внесення змін до Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 01.07.2004 (законопроект №5275, народний депутат України)</p>	<p>Законом вноситься ряд змін до Закону «Про податок з доходів фізичних осіб», пов'язаних з набуттям чинності законами України «Про недержавне пенсійне забезпечення», «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати», «Про іпотеку», «Про фінансовий лізинг».</p> <p>Встановлюється 5% ставка податку на: проценти на вклад (внесок) до кредитної спілки; інвестиційний дохід, який виплачується компанією, що управляє активами інституту спільного інвестування; дохід за іпотечним сертифікатом участі, іпотечним сертифікатом з фіксованою дохідністю. До складу загального оподаткованого доходу не включаються суми пенсійних внесків у межах недержавного пенсійного забезпечення відповідно до закону, страхових внесків (премій), пенсійних вкладів. Натомість до сукупного оподаткованого доходу включаються суми страхових виплат, страхових відшкодувань, викупних сум або пенсійних виплат, що сплачуються платнику податку за договорами довгострокового страхування життя та недержавного пенсійного забезпечення, за договорами пенсійного вкладу.</p> <p><i>Закон набирає чинності з 1 січня 2005 року.</i></p>
<p>1961-IV</p>	<p>«Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 (законопроект №2054, народний депутат України)</p>	<p>Закон регулює відносини у сфері обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів і спрямований на забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю та майну потерпілих при експлуатації наземних транспортних засобів на території України. Суб'єктами страхування є страховальники, страховики, особи, цивільно-правова відповідальність яких застрахована, Моторне (транспортне) страхове бюро України (далі - МТСБУ) та потерпілі. Об'єктом страхування є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з відшкодуванням особою, цивільно-правова відповідальність якої застрахована, шкоди, заподіяної життю, здоров'ю, майну потерпілих внаслідок експлуатації забезпеченого транспортного засобу. Страховим випадком є подія, внаслідок якої заподіяна шкода третім особам під час дорожньо-транспортної пригоди, яка сталася за участю забезпеченого транспортного засобу і внаслідок якої настає цивільно-правова відповідальність особи, відповідальність якої застрахована за договором.</p> <p>Забороняється експлуатація транспортного засобу на території України без договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності, чинного на території України, або договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, укладеного в іншій країні, з уповноваженою організацією по страхуванню цивільної відповідальності власників транспортних засобів якої МТСБУ уклало угоду про взаємне визнання договорів такого страхування.</p> <p>Договір обов'язкового страхування цивільної відповідальності має бути укладений протягом 7 днів з моменту державної реєстрації транспортного засобу.</p> <p><i>Закон набирає чинності з 1 січня 2005 року, крім пункту 21.4 статті 21 та підпункту «а» пункту 41.1 статті 41 цього Закону, які набирають чинності через три місяці з дня набрання чинності цим Законом.</i></p>

Зовнішня політика

1430-IV	<p>Закон про ратифікацію Кіотського протоколу до рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 04.02.2004 (законопроект №0142, Президент України)</p>	<p>Закон передбачає ратифікацію Кіотського протоколу до рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату.</p> <p>Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату протягом періоду з 2008-2012 рр. підписано в грудні 1997 року.</p> <p>Крім прямих національних зобов'язань щодо скорочення викидів, Кіотський протокол до Рамкової конвенції офіційно схвалив такі міжнародні механізми:</p> <ul style="list-style-type: none"> - спільне виконання та здійснення зобов'язань у рамках регіональної організації економічної інтеграції (ЄС); - механізм чистого розвитку з метою надання допомоги країнам, що розвиваються, у сприянні досягненню кінцевої мети Конвенції, а також наданні допомоги розвиненим країнам та країнам з перехідною економікою у забезпеченні дотримання ними визначених зобов'язань щодо кількісного обмеження та скорочення; - міжнародної торгівлі викидами. <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 02.03.04 - № 40).</i></p>
1431-IV	<p>Закон про ратифікацію Угоди про співробітництво з реалізації проекту інтеграції нафтопроводів «Дружба» та «Адрія» від 04.02.2004 (законопроект №0111, Кабінет Міністрів України)</p>	<p>Закон встановлює, що Уряд України визнає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - гарантії експортерів нафти щодо залучення необхідних інвестицій за рахунок контрактів з метою реконструкції, модернізації, підтримання на належному рівні їх технічного стану та збільшення їх пропускну здатності; - необхідність створення механізму контролю за додатковими обсягами нафти, що транспортуватиметься нафтопровідними системами «Дружба» та «Адрія» для перевалки в порту Омішаль». <p>Угода забезпечує належні умови для співробітництва Сторін в освоєнні маршруту транспортування додаткових обсягів (до 15 млн. тонн на рік) нафти, що добувається на території Російської Федерації, а також транзитної нафти інших країн на світові ринки через хорватський порт Омішль на Адріатичному морі і підвищення рівня використання існуючих нафтопровідних потужностей. З метою виконання цієї Угоди:</p> <ul style="list-style-type: none"> - кожна із Сторін зобов'язується забезпечувати свободу транзиту додаткових обсягів нафти через територію відповідної транзитної держави; - російська сторона передбачить складання окремого графіка транспортування нафти. <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 02.03.04 - № 40).</i></p>
1433-IV	<p>Закон про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря) від 04.02.2004 (законопроект №0145, Кабінет Міністрів України)</p>	<p>Закон ратифікує відповідну Конвенцію ООН і встановлює, що вона є правовою підставою для співробітництва з питань видачі в разі надходження прохання про видачу від держави - учасниці.</p> <p>Закон містить:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) зауваження щодо застосування певних положень та тлумачення термінів: <ul style="list-style-type: none"> - застосовуватиметься тільки за умови дотримання конституційних принципів і фундаментальних засад правової системи України; - в українському кримінальному законодавстві поняттю «серйозний злочин» відповідають поняття «тяжкий» і «особливо тяжкий злочин». 2) визнання центральними органами в Україні, на які покладаються Регламентовані Конвенцією повноваження є Міністерство юстиції України (щодо судових рішень) і Генеральна прокуратура України (щодо процесуальних дій під час розслідування кримінальних справ). 3) закріплення порядку запитів про правову допомогу і документи, що до них додаються. <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 11.03.04 - № 46).</i></p>
1582-IV	<p>Закон України «Про правовий статус закордонних українців» від 04.03.2004 (законопроект №1306, народний депутат України)</p>	<p>Закон встановлює порядок надання, втрати (позбавлення) та правовий зміст статусу закордонного українця.</p> <p>Закон передбачає:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) тлумачення понять «закордонний українець» та «етнічне походження»; 2) регламентація діяльності Національної комісії з питань закордонних українців; 3) визначення підстав відмови у наданні та припинення статусу закордонного українця; порядку в'їзду і перебування закордонного українця на території України; 4) закріплення прав, свобод, обов'язків закордонних українців та їх правового захисту; 5) закріплення гарантій задоволення національно-культурних і мовних потреб, а також сприяння благодійної діяльності закордонних українців <p><i>Закон набирає чинності через шість місяців з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 03.04.04 - № 63).</i></p>

<p>1607-IV</p>	<p>Закон про ратифікацію Меморандуму про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО на Атлантиці та штабом Верховного головнокомандувача об'єднаних збройних сил НАТО в Європі щодо забезпечення підтримки операцій НАТО з боку України від 17.03.2004 (законопроект №0128, Кабінет Міністрів України)</p>	<p>Метою Меморандуму є встановлення політики і процедур для визначення місць забезпечення підтримки операцій або навчань та надання підтримки з боку України силам Альянсу, які дислокуються на її території, або силам, які отримують підтримку нашої держави під час операцій НАТО (включаючи бойові та навчальні). <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 09.04.04 - № 67).</i></p>
<p>1629-IV</p>	<p>Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 (законопроект №3581, Кабінет Міністрів України)</p>	<p>Закон спрямовано на затвердження програми, яка визначає механізм досягнення відповідності законодавства України законодавству Європейського Союзу за критеріями, встановленими Радою ЄС для країн-кандидатів. Програма передбачає опрацювання та затвердження спільного з ЄС механізму підготовки планів-графіків адаптації та моніторингу їх виконання). <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 20.04.04 - № 74)</i></p>
<p>1669-IV</p>	<p>Закон про ратифікацію Протоколу про затвердження Положення про порядок організації і проведення спільних антитерористичних заходів на територіях держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав від 07.04.2004 (законопроект №0127, Президент України)</p>	<p>Законом передбачається ратифікація Протоколу про затвердження Положення про порядок організації і проведення спільних антитерористичних заходів на територіях держав - учасниць Співдружності Незалежних Держав, підписаного 7 жовтня 2002 року в м. Кишиневі, з такими застереженнями: 1) Україна братиме участь у спільних антитерористичних заходах шляхом сприяння Сторонам у передислокації спеціальних антитерористичних формувань, перевезення зброї або надання Стороні, яка запитує, своїх сил і засобів із додержанням вимог національного законодавства; 2) у разі вчинення учасником спільного антитерористичного заходу правопорушення на території України він несе відповідальність згідно з чинним законодавством України; 3) сторона, яка запитує, звертаючись до Української Сторони з проханням про проведення спільних антитерористичних заходів, тим самим, визнає ці застереження обов'язковою для себе невід'ємною складовою частиною Протоколу. <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 29.04.04 - № 80)</i></p>
<p>1681-IV</p>	<p>Закон про ратифікацію Договору між Україною і Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон від 20.04.2004 (законопроект №0119, Президент України)</p>	<p>Предметом правового регулювання Договору є створення правових засад для визначення державного кордону між Україною та Російською Федерацією. Українсько-російський державний кордон проходить так, як це зазначено в Описі проходження державного кордону між Україною та Російською Федерацією (Додаток 1) і зображено суцільною лінією червоного кольору на картах державного кордону між Україною та Російською Федерацією (Додаток 2). Врегулювання питань, які відносяться до суміжних морських просторів, здійснюється за угодою між Договірними Сторонами відповідно до міжнародного права. Ніщо в даному Договорі не завдає шкоди позиціям України і Російської Федерації щодо статусу Азовського моря і Керченської протоки, як внутрішніх вод двох держав. <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 24.04.04 - № 77)</i></p>
<p>1682-IV</p>	<p>Закон про ратифікацію Договору між Україною та Російською Федерацією про співробітництво у використанні Азовського моря і Керченської протоки від 20.04.2004 (законопроект №0188, Президент України)</p>	<p>Закон передбачає ратифікацію Договору між Україною та Російською Федерацією про співробітництво у використанні Азовського моря і Керченської протоки, підписаного 24 грудня 2003 року в м. Керчі. Згідно з Договором, Азовське море та Керченська протока визнаються внутрішніми водами України і Російської Федерації. Документом встановлюється принцип розподілу просторів Азовського моря й акваторії Керченської протоки. <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 24.04.04 - № 77)</i></p>
<p>1683-IV</p>	<p>Закон про ратифікацію Угоди про формування Єдиного економічного простору від 20.04.2004 (законопроект №0183, Кабінет Міністрів України)</p>	<p>Закон передбачає ратифікацію Угоди про формування Єдиного економічного простору, підписаної 19 вересня 2003 року в м. Ялті з таким застереженням: «Україна братиме участь у формуванні та функціонуванні Єдиного економічного простору в межах, що відповідають Конституції України». Під Єдиним економічним простором (далі - ЄЕП) держави-учасниці розуміють економічний простір, що поєднує митні території держав-учасниць,</p>

		<p>на якому функціонують механізми регулювання економік, які ґрунтуються на єдиних принципах, що забезпечують вільний рух товарів, послуг, капіталу і робочої сили, та проводиться єдина зовнішньоторговельна і узгоджена, у тій мірі та у тому обсязі, в яких це необхідно для забезпечення рівноправної конкуренції і підтримання макроекономічної стабільності, податкова, грошово-кредитна, валютно-фінансова політика.</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 24.04.04 - № 77)</i></p>
1714-IV	Закон про ратифікацію Договору між Україною та Румунією про режим українсько-румунського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань від 12.05.2004 (законопроект №0182, Президент України)	<p>Договір між Україною і Румунією про режим українсько-румунського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань містить норми, які регулюють проходження лінії державного кордону, його позначення на місцевості та утримання в належному стані, здійснення господарської діяльності на державному кордоні, користування прикордонними водами і комунікаційними спорудами, прилеглими до державного кордону.</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 02.06.04 - № 99)</i></p>
1846-IV	Закон про ратифікацію Європейської угоди про осіб, які беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини від 23.06.2004 (законопроект №0177, Президент України)	<p>Угода спрямована на забезпечення гарантій особам, які здійснюють своє конституційне право на звернення до міжнародних інстанцій за захистом своїх прав. В статті 5 Угоди зазначено, що такі імунітети та привілеї надаються вищезгаданим особам лише з метою забезпечення їм свободи слова та незалежності, необхідних для виконання ними своїх функцій, завдань чи обов'язків або для здійснення їхніх прав стосовно Суду.</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 17.07.04 - № 133)</i></p>
1861-IV	Закон про транскордонне співробітництво від 24.06.2004 (законопроект №3472, Кабінет Міністрів України)	<p>Можна визначити низку головних законодавчих новел, запропонованих авторами законопроекту, зокрема це:</p> <ul style="list-style-type: none"> - введення до правового поля України самого поняття транскордонного співробітництва та спроба його правової регламентації; - встановлення чіткого понятійного апарату в цій сфері; - визначення кола джерел нормативного регулювання транскордонного співробітництва; - визначення кола суб'єктів (територальні громади та місцеві органи виконавчої влади) та учасників (фізичні, юридичні особи) транскордонного співробітництва, а також правове розведення цих понять; - встановлення системи державної підтримки транскордонного співробітництва. <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 22.07.04 - № 134).</i></p>
1906-IV	Закон України Про міжнародні договори України від 29.06.2004 (законопроект №0924, народний депутат України)	<p>Серед новел, які містить законопроект, варто відзначити:</p> <ul style="list-style-type: none"> - конкретнішу та детальнішу регламентацію функцій та повноважень, які мають різні органи влади в галузі укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України. Законопроект достатньо повно регламентує взаємодію різних органів влади у зазначеній сфері; - законодавче розширення спектру міжнародних договорів, що потребують ратифікації Верховною Радою; - встановлення строків подання Міністерством закордонних справ пропозицій щодо ратифікації міжнародного договору - протягом шести місяців з дня його підписання. Це істотно зменшує вірогідність затримок у набранні чинності для України важливими міжнародно-правовими документами. <p>Проектом запроваджується парламентський контроль за виконанням закону про міжнародні договори та міжнародних договорів України, на які було надано згоду Верховною Радою України)</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 03.08.04 - № 142).</i></p>
Правова політика		
1701-IV	Закон України «Про третейські суди» від 11.05.2004 (законопроект №1347, народний депутат України)	<p>Закон регулює порядок створення та діяльності третейських судів («недержавний незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб у порядку, встановленому Законом, для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин») в Україні та встановлює обов'язкові для дотримання і застосування третейськими судами вимоги щодо третейського розгляду. Видами третейських судів, які можуть створюватися та діяти в Україні, є, зокрема, тимчасові третейські суди для вирішення окремого конкретного спору та постійно діючі третейські суди.</p> <p>Визначаються засади функціонування внутрішніх (розглядають спори вик-</p>

		<p>лючно між резидентами) і міжнародних комерційних третейських судів. Закон також закріплює положення, які регулюють завдання та принципи діяльності третейського суду, систему організації третейських судів в Україні, процес третейського розгляду, процедуру набрання чинності та виконання рішень третейських судів, третейське самоврядування, загальні положення про третейську угоду, витрати, що пов'язані з вирішенням спору третейським судом, встановлює форму рішення третейського суду та регламентує його виконання тощо.</p> <p>Законом визначено, що третейські суди можуть вирішувати будь-які справи, що виникають з цивільних та господарських правовідносин, проте передбачено ряд винятків (наприклад, справи про визнання недійсними нормативно-правових актів, справи, пов'язані з державною таємницею тощо)</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 16.06.04 - № 111).</i></p>
1522-IV	Закон про внесення змін до Закону України «Про статус депутатів місцевих рад» від 19.02.2004 (законопроект №2475, народний депутат України)	<p>Законом передбачається:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) надання депутатам місцевих рад права вільного доступу до засобів масової інформації комунальної форми власності з метою оприлюднення результатів власної депутатської діяльності та інформування про роботу ради; 2) необхідність підвищення професійного рівня депутатів місцевих рад; 3) покладення на депутатів місцевих рад обов'язку брати участь у громадських слуханнях з питань, що стосуються виборчого округу, в організації виконання рішень ради та її органів, доручень виборців, у масових заходах, що проводяться органами місцевого самоврядування на території громади або виборчого округу <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 13.03.04 - № 48).</i></p>
1528-IV	Закон про внесення змін до Закону України «Про дорожній рух» (щодо вилучення посвідчення) від 19.02.2004 (законопроект №4507, народний депутат України)	<p>Законом вилучено частину 13 статті 15 Закону України «Про дорожній рух», яка передбачала, що при наявності підстав для позбавлення водія права на керування транспортним засобом або накладення стягнення у вигляді штрафу посадові особи ДПС МВС України мають право не повертати зазначене посвідчення до прийняття рішення про позбавлення права або сплати визначеного штрафу</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 16.03.04 - № 49).</i></p>
1618-IV	Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 (законопроект №3455, Кабінет Міністрів України)	<p>Документ є базовим у сфері регулювання цивільних процесуальних відносин. Ним, зокрема, встановлюється порядок розгляду цивільних справ судами всіх рівнів, оскарження та виконання судових рішень у цих справах, закріплюються права та обов'язки різних суб'єктів у цивільному процесі</p> <p><i>Закон набирає чинності з 1 січня 2005 року, але не раніше набрання чинності Адміністративним процесуальним кодексом України.</i></p>
1625-IV	Закон України «Про порядок обрання на посаду та звільнення з посади професійного судді Верховною Радою України» від 18.03.2004 (законопроект №2560, народний депутат України)	<p>Закон регулює порядок:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) обрання Верховною Радою України безстроково судді, п'ятирічний термін повноважень якого на посаді судді відповідно з призначенням Президента України закінчується; 2) обрання Верховною Радою України на посаду судді безстроково особи, яка раніше уже обіймала посаду судді не менше 5 років, але на час розгляду питання про обрання не займає посаду судді; 3) обрання Верховною Радою України професійного судді, раніше обраного безстроково, до суду іншого рівня або до суду того ж рівня, але іншої спеціалізації; 4) звільнення Верховною Радою України з посади судді суду загальної юрисдикції, який обіймає посаду безстроково <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 21.04.04 - № 75).</i></p>
1726-IV	Закон про внесення змін до статті 4 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» (щодо органу з питань фінансового моніторингу) від 18.05.2004 (законопроект №4122, Кабінет Міністрів України)	<p>У статті 4 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом», якою визначено статус уповноваженого органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу, слова «урядовий орган державного управління, який діє у складі Міністерства фінансів України» замінено словами «центральный орган виконавчої влади зі спеціальним статусом». Тобто, підвищено статус Державного департаменту фінансового моніторингу Міністерства фінансів України шляхом його виокремлення зі складу Міністерства та перетворення на центральный орган виконавчої влади зі спеціальним статусом.</p> <p><i>Закон набирає чинності з 1 січня 2005 року.</i></p>

Державне будівництво і місцеве самоврядування

1577-IV	Закон про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо місцевої міліції від 04.03.2004 (законопроект №3356, Кабінет Міністрів України)	Законом пропонується внести зміни до низки законодавчих актів України (Бюджетний кодекс України, Закони України «Про міліцію», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації»), якими визначається порядок створення та діяльності місцевої міліції. Також закріплюються повноваження органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної виконавчої влади щодо створення та діяльності місцевої міліції. <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» 06.04.04 - № 64).</i>
1580-IV	Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст» від 04.03.2004 (законопроект №1044, Кабінет Міністрів України)	Програмою визначено основні мету, завдання, основні напрями соціально-економічного розвитку малих міст України до 2010 року, науково-методичні, економічні, організаційні, правові заходи щодо його забезпечення. Деталізовано основні напрями та механізми забезпечення зайнятості населення малих міст, розвитку промислового виробництва, житлово-комунального господарства, профілактики правопорушень та злочинності у малих містах; окреслено основні етапи реалізації програми та визначено центральні органи виконавчої влади, відповідальні за здійснення відповідних заходів. <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Президентський вісник» від 14.04.04 - № 4).</i>
1630-IV	Закон про внесення змін до Закону України «Про вибори Президента України» від 18.03.2004 (законопроект №2047-д, народний депутат України)	Нова редакція закону містить такі ключові положення: 1) Висування кандидатів здійснюється партіями (виборчими блоками) або шляхом самовисування. 2) Тривалість виборчого процесу: 120 днів. 3) Територіальні виборчі комісії утворюються ЦВК за поданнями кандидатів у Президенти. Дільничні виборчі комісії утворюються територіальними виборчими комісіями за поданнями кандидатів у Президенти. 4) Виборчий фонд кандидата формується за рахунок його власних коштів, коштів партії (партій, що входять до виборчого блоку), які висунули кандидата, а також добровільних внесків фізичних осіб. Гранічний розмір виборчого фонду становить 50 тисяч розмірів мінімальних заробітних плат (10,25 млн. грн). Внесок фізичної особи не може перевищувати двадцяти п'яти розмірів мінімальних заробітних плат (5125 грн). 5) Умовою реєстрації кандидата є внесення суб'єктом його висунування застави у розмірі 500 000 грн, яка повертається за умови отримання кандидатом не менше 7% голосів виборців, які взяли участь у голосуванні. Збір 500 000 підписів виборців, в тому числі не менш як по 20 тисяч підписів у кожному з двох третин регіонів (Автономна Республіка Крим, області, міста Київ та Севастополь) України здійснюється після реєстрації кандидатів. 6) Передвиборна агітація може бути розпочата з наступного дня після реєстрації кандидата. До передвиборної агітації не відносяться офіційні повідомлення в період виборчого процесу (без коментарів, які можуть мати агітаційний характер, а також відео-, аудіозаписів, кінозйомок, фотоілюстрацій) про дії кандидатів, пов'язані з виконанням ними посадових повноважень, передбачених Конституцією України або законами України. Передбачено, що ЗМІ не може надавати знижки на оплату окремим кандидатам чи партіям (блокам), що висунули кандидата. 7) Деталізовано порядок оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єктів виборчого процесу <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 06.04.04 - № 64).</i>
1665-IV	Закон про вибори народних депутатів України від 25.03.2004 (законопроект №4285-д, народний депутат України)	1) Згідно нового закону вибори народних депутатів здійснюються за пропорційною системою у єдиному загальнодержавному виборчому окрузі за закритими виборчими списками кандидатів партій і блоків. Виборчий бар'єр -3%. 2) Виборчий процес чергових виборів депутатів розпочинається за 120 днів до дня виборів. Територіальні та дільничні виборчі комісії формуються за поданням партій та блоків (не більше однієї особи від партії (блоку)-суб'єкта виборчого процесу). 3) Виборчий фонд партії (блоку) формується за рахунок коштів партії (партій, що входять до виборчого блоку), а також добровільних внесків фізичних осіб. Внесок фізичної особи не може перевищувати чотирьохсот мінімальних розмірів заробітних плат (або 82 тисячі грн. при мінімальній зарплаті в 205 грн.). Обмеження на розмір виборчого фонду партії та блоку немає. 4) Однією з умов реєстрації списку кандидатів є внесення грошової застави в розмірі 2500 розмірів мінімальних заробітних плат (або 512 500 грн.). Грошова застава повертається партіям (блокам), які подолали виборчий проект 5) Передвиборна агітація розпочинається з моменту прийняття Центральною виборчою комісією рішення про реєстрацію кандидатів у депутати, включених до виборчого списку партії (блоку). <i>Закон набирає чинності з 1 жовтня 2005 року.</i>

<p>1667-IV</p>	<p>Закон про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів від 06.04.2004 (законопроект №2211, народний депутат України)</p>	<p>1) Вибори депутатів сільських та селищних рад проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних округах, на які поділяється вся територія відповідно села, селища. Вибори депутатів районних у містах рад, міських рад, районних, обласних, міських міст Києва та Севастополя рад, Верховної Ради Автономної Республіки Крим проводяться за пропорційною системою: депутати обираються за виборчими списками кандидатів у депутати (далі - виборчі списки) від організацій політичних партій, виборчих блоків організацій політичних партій у багатомандатному окрузі, межі якого збігаються з межами території відповідної громади. Вибори сільських, селищних, міських голів проводяться за мажоритарною виборчою системою відносної більшості в єдиному одномандатному окрузі, межі якого збігаються з межами відповідної територіальної громади.</p> <p>2) Обраним депутатом, сільським, селищним, міським головою вважається кандидат, який одержав більшість голосів виборців, які взяли участь у голосуванні, відносно інших кандидатів, які балотувалися в цьому окрузі. Право на участь у розподілі депутатських мандатів у багатомандатному окрузі набувають кандидати у депутати, включені до виборчих списків місцевих організацій партій (блоків), що отримали три і більше відсотків голосів виборців, які взяли участь у голосуванні.</p> <p>3) Кандидатів у депутати місцевих рад та кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови можуть висувати зареєстровані в установленому законом порядку обласні, міські, районні, районні у містах організації політичних партій або виборчі блоки відповідних організацій політичних партій. Громадянин України може самовисуватися кандидатом у депутати в одномандатному окрузі, кандидатом на посаду сільського, селищного, міського голови</p> <p><i>Закон набирає чинності з 1 жовтня 2005 року.</i></p>
<p>1932-IV</p>	<p>Закон України про Центральну виборчу комісію від 30.06.2004 (законопроект №5235, народний депутат України)</p>	<p>Ключові положення закону зводяться до:</p> <p>1) Верховна Рада України призначає на посаду та припиняє повноваження членів Комісії за поданням Президента України, в якому враховуються пропозиції депутатських фракцій і груп, утворених у поточному скликанні Верховної Ради України. Кандидатури осіб на посади членів Комісії попередньо обговорюються в депутатських фракціях і групах, а їх призначення проводиться за наявності висновків відповідного профільного комітету Верховної Ради України.</p> <p>2) Строк повноважень члена ЦВК - 7 років.</p> <p>3) Виборці, виборчі комісії, комісії з референдумів, інші суб'єкти виборчого і референдумного процесів, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, іноземці та особи без громадянства, а також органи влади іноземних держав, міжнародні організації мають право звернутися до Комісії із зверненнями. Звернення може бути подано як окремою особою (індивідуальне), так і групою осіб (колективне). Звернення може бути здійснене у формі заяви або скарги.</p> <p>4) ЦВК надано право розглядати окремі питання за власною ініціативою. Зокрема, якщо Комісії стане відомо про порушення законодавства України про вибори і референдуми, з результатів проведених нею перевірок або із засобів масової інформації чи інших джерел, Комісія має право розглянути за власною ініціативою питання, що належать до її повноважень, та прийняти з цього приводу рішення.</p> <p>5) Для оперативного вирішення питань, пов'язаних з виконанням повноважень Комісії, в регіонах України, Комісія може створювати свої регіональні представництва. Регіональні представництва Комісії є структурними підрозділами Секретаріату Комісії.</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 09.07.04 - № 125.</i></p>
<p>Соціальна політика</p>		
<p>1579-IV</p>	<p>Закон про внесення змін до Закону України «Про державну соціальну допомогу дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства» (щодо матеріального забезпечення) від 04.03.2004 (законопроект №3221, народний депутат України)</p>	<p>Закон встановлює надбавку на догляд за інвалідами з дитинства I групи у розмірі 50% прожиткового мінімуму для працездатних громадян, за дітьми-інвалідами до 6 років - 30% прожиткового мінімуму для цієї категорії, від 6 до 16 - 50%. Надбавка надається одинокій матері (батьку), незалежно від факту роботи та доходу сім'ї. Надбавки на догляд для повних сімей надаються у таких же розмірах за умови, що доходи сім'ї нижче прожиткового мінімуму і один з батьків не працює</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 24.03.04 - № 55).</i></p>
<p>1603-IV</p>	<p>Закон про поліпшення матеріального становища інвалідів війни від 16.03.2004</p>	<p>Законом пропонується з 1 травня 2004 року надавати інвалідам війни I групи 50 грн./міс. цільової грошової допомоги на прожиття. Інвалідам війни II та III груп, щомісячний розмір пенсій яких не перевищує прожиткового мінімуму для</p>

	(законопроект №5102, народний депутат України)	непрацевдатних (268грн.) допомога надається у розмірі до 50 грн./міс. <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 07.04.04 - № 65).</i>
1659-IV	Закон про внесення змін Закону України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні (щодо визначення віку молодого громадянина) від 23.03.2004 (законопроект №2260-1, народний депутат України)	Законом передбачається підвищення верхньої межі визначення категорії молоді з 28 до 35 років. Іншими словами, молодістю вважатиметься людина, якій не виповнилося 35 років. <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 15.04.04 - № 71).</i>
1678-IV	Закон про внесення змін до Закону України «Про розмір внесків на деякі види загальнообов'язкового державного соціального страхування» від 09.04.2004 (законопроект №4434, Кабінет Міністрів України)	Підвищується на 2% (до 23%) прожиткового мінімуму для працевдатної особи мінімальна допомога по безробіттю. На 8% (до 23%) підвищується допомога на догляд за дитиною до досягнення нею 3-річного віку. Допомога на поховання встановлюється на рівні прожиткового мінімуму. Встановлюється розмежування розміру внесків на соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві для найманих працівників, які отримують зарплату нижче прожиткового мінімуму (внесок 0,5% зарплати) та для тих, хто отримує вищу зарплату (внесок 1%). <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 29.04.04 - № 81).</i>
1704-IV	Закон про затвердження прожиткового мінімуму на 2004 рік від 11.05.2004 (законопроект №5253, Кабінет Міністрів України)	Законом встановлюється прожитковий мінімум на 2004 рік у розмірі 362 грн. / міс., для дітей віком до 6 років - 324 грн., дітей віком від 6 до 18 років - 404 грн., для працевдатних осіб - 386 грн., а для непрацевдатних - 284 грн. <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 27.05.04 - № 98).</i>
1727-IV	Закон про державну соціальну допомогу непрацевдатним особам від 18.05.2004 (законопроект №4011, Кабінет Міністрів України)	Закон визначає правові засади надання державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам, а також надання державної соціальної допомоги на догляд. Право на соціальну допомогу мають громадяни, які досягли 63 (чоловіки) та 58 (жінки) років, а також інваліди на весь час інвалідності. Встановлені такі розміри допомог: інваліди I групи - 100% прожиткового мінімуму для непрацевдатних, II групи - 80%, III групи - 60%, священики - 50%, інші - 30%. <i>Закон набирає чинності з 1 січня 2005 року.</i>
1743-IV	Закон про внесення змін до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» (щодо прожиткового мінімуму для дітей у багатодітній сім'ї) від 03.06.2004 (законопроект №3565, народний депутат України)	Законом передбачається збільшення розміру державної соціальної допомоги багатодітним малозабезпеченим сім'ям, в яких виховується троє і більше дітей до 16 років, або до 18 років, якщо дитина навчається. Відповідно, при нарахуванні допомоги на кожну дитину додається 20% прожиткового мінімуму (діти до 6 років - 61,4 грн.; від 6 до 18 - 76,8 грн.) СБУ. <i>Закон набирає чинності з 1 січня 2005 року.</i>
1769-IV	Закон про внесення змін до Закону України «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб» (щодо обчислення пенсій) від 15.06.2004 (законопроект №3718, народний депутат України)	Законом поширюється порядок обчислення пенсій, передбачений для військово-службовців-розвідників на всіх військовослужбовців офіцерського складу. Йдеться про обчислення пенсії у відсотках до розміру грошового забезпечення, одержуваного на момент звільнення. За попередньою нормою для цієї категорії пенсіонерів передбачалось обчислення пенсії на основі середнього розміру грошового забезпечення. Крім того, офіцери-льотчики та «підводники», переведені за станом здоров'я чи за віком на посаду з нижчим окладом мають право на обчислення пенсії за попереднім вищим окладом, якщо на момент переведення на нижчий оклад вони мали право на пенсію за вислугу років. Таке ж право отримують полковники, які служили на високооплачуваних посадах не менше трьох років і були переведені на низькооплачувані в інтересах служби. Для обчислення пенсії офіцерів, які отримували зарплату народних депутатів чи посадовців у органах виконавчої влади, враховується розмір окладу, передбаченого для подібних посад на військовій службі. Збільшений розмір пенсій військовослужбовці отримуватимуть поетапно до 2007 року. <i>Закон набирає чинності з 1 січня 2005 року.</i>
1771-IV	Закон про внесення змін до Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (щодо створення робочих місць) від 15.06.2004 (законопроект №3559, народний депутат України)	Закон зобов'язує підприємства та організації з чисельністю працівників від 8 до 15 осіб створювати одне робоче місце для інваліда. За невиконання цієї норми передбачено штраф у розмірі половини середньої річної заробітної плати на відповідному підприємстві. <i>Закон набирає чинності з 1 січня 2005 року.</i>

<p>1773-IV</p>	<p>Закон про внесення змін до Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 15.06.2004 (законопроект №3526, народний депутат України)</p>	<p>Закон встановлює обов'язковість залучення громадських організацій інвалідів до розробки нормативно-правових актів та прийняття рішень, які стосуються інвалідів. Окремими положеннями гарантується доступ інвалідів до засобів спілкування, навчання та ЗМІ. Інваліди I та II групи забезпечуються пільговим встановленням телефонів за рахунок Фонду соціального захисту інвалідів. Соціально-побутові, медичні послуги, технічні засоби реабілітації надаються інвалідам безкоштовно або на пільгових умовах за наявності медичного висновку. Інваліди, які отримують мінімальну пенсію, діти-інваліди забезпечуються ліками безкоштовно. Передбачається 50%-ва знижка вартості ліків для інвалідів I та II груп. Передбачене право на безоплатне санаторно-курортне лікування за наявності медичних показань. Закріплено право на безоплатний проїзд у міському та приміському транспорті, а також 50%-ва знижка вартості проїзду іншими видами транспорту з 1 жовтня по 15 травня. <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 08.07.04 - № 124).</i></p>
<p>1780-IV</p>	<p>Закон про внесення змін до Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» (щодо збільшення суми податкової соціальної пільги на утримання дітей) від 15.06.2004 (законопроект №5040; 5040-1, народний депутат України)</p>	<p>Законом передбачається при розрахунку податкової соціальної пільги (зменшення оподатковуваного доходу на 1,5 мінімальної зарплати) для самотніх батьків, батьків, які утримують дитину-інваліда або мають троє чи більше дітей віком до 18 років, граничний розмір доходу розраховувати кратно кількості дітей, на яких батькам надається така соціальна пільга. <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Голос України» від 08.07.04 - № 124).</i></p>
<p>1781-IV</p>	<p>Закон про внесення змін до Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» (щодо податкових соціальних пільг) від 15.06.2004 (законопроект №5040-1, народний депутат України)</p>	<p>Законом вносяться редакційні зміни до переліку категорій осіб, які мають право на податкову соціальну пільгу (ПСП) в розмірі 150% та 200% від мінімальної ПСП: 1) замість платника податку, який «утримує дитину-інваліда I або II групи» - надати право на ПСП в розмірі 150% від базової ПСП платнику, який «утримує дитину-інваліда» (без встановлення групи інвалідності); 2) замість платника податку, який є особою, яка у час Другої світової війни «працювала в тилу і має відповідні державні відзнаки» - надати право на ПСП в розмірі 200% від базової ПСП платнику, який є особою, яка у час Другої світової війни працювала в тилу. <i>Закон набирає чинності з 1 січня 2005 р.</i></p>
<p>1865-IV</p>	<p>Закон про внесення змін до статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 24.06.2004 (законопроект № 4375, Кабінет Міністрів України)</p>	<p>Згідно закону військовослужбовці та члени ї сімей забезпечуються службовим житлом, яке відповідає вимогам житлового законодавства. Ті, що мають вислугу більше 20 років отримують житло у постійне користування. У разі відсутності службового житла передбачається проживання у казармах, сімейних гуртожитках, здійснюється піднайом житла або виплата компенсації за піднайом. Гарантується право на попереднє житло та покращення житлових умов за попереднім місцем проживання військовослужбовцям за контрактом. Звільнені військовослужбовці, інвалідність яких пов'язана із проходженням служби мають право на позачергове отримання житла. Таке ж право надається сім'ям загиблих військовослужбовців, які потребують покращення житлових умов. Для цих категорій осіб також передбачена 50%-ва знижка вартості комунальних послуг, встановлення та користування телефоном. Тільки ці категорії військовослужбовців та членів їх сімей мають право безоплатно отримувати у приватну власність службові приміщення. Право на 20-річний кредит на придбання чи будівництво житла мають тільки військовослужбовці з вислугою 20 років та більше. <i>Закон набирає чинності з 1 січня 2005 р.</i></p>
Національна безпека і оборона		
<p>1419-IV</p>	<p>Закон про внесення змін до деяких законів України (щодо проведення небезпечних заходів в присутності населення) від 03.02.2004 (законопроект №3517, Кабінет Міністрів України)</p>	<p>Закон спрямований на правове врегулювання порядку підготовки, проведення за участю особового складу і військової техніки Збройних Сил України та інших військових формувань потенційно небезпечних заходів в умовах присутності цивільного населення. Зокрема, визначається поняття потенційно-небезпечних заходів, встановлюються повноваження органів влади щодо визначення порядку підготовки та проведення таких заходів, забезпечення захисту населення. <i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 27.02.04 - № 38).</i></p>
<p>1420-IV</p>	<p>Закон про внесення змін до деяких законодавчих актів України (у зв'язку з утворенням служби правопорядку у Збройних Силах України) від</p>	<p>Законом: 1) переглянуті і уточнені повноваження та обов'язки командирів (начальників), посадових осіб гарнізону (у тому числі і застосування ними дисциплінарної влади), добового та гарнізонного наряду; 2) перерозподілені обов'язки військового коменданта гарнізону (посада, яка</p>

	03.02.2004 (законопроект №3542, Кабінет Міністрів України)	<p>скасована із введенням інституту Військової служби правопорядку у Збройних Силах України) між посадовими особами гарнізону та Військової служби правопорядку у Збройних Силах України;</p> <p>3) визначений порядок взаємодії між ними з питань участі у гарнізонних заходах та підтримання військової дисципліни у гарнізоні. Узагальнений перелік померлих (загиблих) осіб, яким видаються військові почесні під час поховання;</p> <p>4) уточнені загальні положення щодо призначення Збройних Сил України та визначення статусу їх військовослужбовців;</p> <p>5) внесені зміни щодо порядку застосування військовослужбовцями Збройних Сил України фізичної сили, спеціальних засобів та зброї;</p> <p>6) більш конкретно визначені завдання щодо організації та контролю за бухгалтерським обліком у військових частинах та окремих підрозділах;</p> <p>7) передбачено вилучення із Дисциплінарного статуту Збройних Сил України такого виду дисциплінарного стягнення як арешт з утриманням на гауптвахті;</p> <p>8) на вимоги Європейського комітету проти тортур внесені зміни щодо порядку та умов тримання військовослужбовців, позбавлених волі.</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 03.03.04 - № 41).</i></p>
1699-IV	Закон про схвалення рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України у 2004 році для участі у багатонаціональних військових навчаннях від 11.05.2004 (законопроект №5366, Президент України)	<p>Законом схвалюються рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України у 2004 році для участі у багатонаціональних військових навчаннях «Широкий Лан - 2004», «Раф енд Реді - 2004», Кленова Арка - 2004» і «Південь - 2004».</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 28.05.04 - № 99).</i></p>
1740-IV	Закон про внесення зміни до статті 3 Закону України «Про Збройні Сили України» (щодо переходу до тривидового складу) від 03.06.2004 (законопроект №4592, Кабінет Міністрів України)	<p>Законом передбачається здійснити перехід Збройних Сил України з чотиривидового до тривидового складу шляхом створення нового виду Збройних Сил України - Повітряних Сил, об'єднавши Військово-Повітряні Сили України і Війська Протиповітряної оборони. Такий крок зумовлений проведенням військової реформи з метою закласти умови для поступового приведення органів управління військами до стандартів, прийнятих в країнах-членах НАТО.</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 24.06.04 - № 117).</i></p>
1763-IV	Закон Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей від 15.06.2004 (законопроект №5101, Кабінет Міністрів України)	<p>Закон встановлює правові основи забезпечення соціального захисту військовослужбовців, які звільнятимуться у зв'язку зі скороченням чисельності Збройних Сил України в ході їх реформування, та членів їхніх сімей/</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 08.07.04 - № 126).</i></p>
1825-IV	Закон про внесення змін до Закону України «Про чисельність Збройних Сил України на 2000-2005 роки» від 22.06.2004 (законопроект № 5500, Президент України)	<p>Законом передбачається зменшення затвердженої чисельності Збройних Сил України станом на 30 грудня 2004 року до 285000 чоловік, у тому числі 210000 військовослужбовців.</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 08.07.04 - № 126).</i></p>
1859-IV	Закон про основні засади цивільного захисту від 24.06.2004 (законопроект №5257, Кабінет Міністрів України)	<p>Закон визначає правові та організаційні засади у сфері цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного, природного та військового характеру, повноваження органів виконавчої влади та інших органів управління, порядок створення і застосування сил, їх комплектування, проходження служби, а також гарантії соціального і правового захисту особового складу органів та підрозділів цивільного захисту</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування (оприлюднено в газеті «Урядовий кур'єр» від 21.07.04 - № 135).</i></p>
1868-IV	Закон України про впорядкування питань, пов'язаних із забезпеченням ядерної безпеки від 24.06.2004 (законопроект №2142, народний депутат України)	<p>Закон визначає правові та організаційні засади фінансового забезпечення діяльності з припинення експлуатації та зняття з експлуатації ядерних установок.</p> <p><i>Закон набрав чинності з дня його опублікування, крім статті 6, яка набирає чинності з 1 січня 2005 року (оприлюднено в газеті «Голос України» від 27.07.04 - № 137).</i></p>

СТАТИСТИКА П'ЯТОЇ СЕСІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ІV СКЛИКАННЯ

(03 лютого - 02 липня 2004 року)¹

Підготовлено:

Дмитро Котляр, Ольга Васильєва, Наталя Синьоока

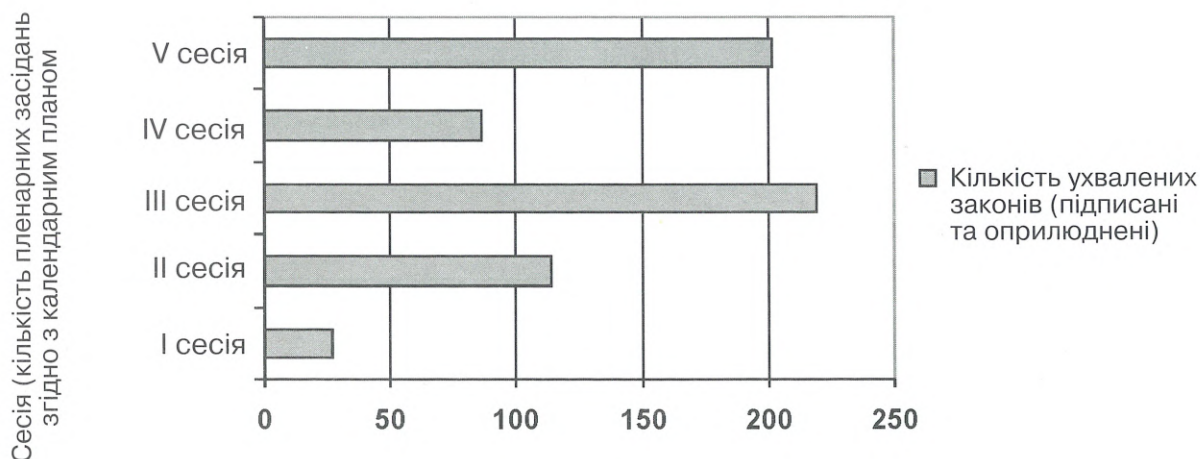
Лабораторія законодавчих ініціатив

Загальні результати діяльності

Стан проходження	Кількість
Закони, ухвалені Верховною Радою та підписані Президентом	202
Закони, ухвалені Верховною Радою, але ветовані Президентом	27
Законопроекти, ухвалені в 1-ому читанні (очікують на 2-ге)	78
Законопроекти, ухвалені в 2-ому читанні (очікують на 3-тє, остаточне читання)	1
Законопроекти, відправлені на повторне 1-є читання (у т.ч. відправлені на доопрацювання)	12
Законопроекти, відправлені на повторне 2-ге читання	4

Закони України, ухвалені Верховною Радою та підписані Президентом, у тому числі:	202
- кодекси України	1
- ратифікації міждержавних угод	52 (25%)
- зміни до законів	101 (50%)
- нові закони (без ратифікацій)	49 (24%)

Кількість ухвалених законів по сесіях ВРУ ІV скликання

¹ При підготовці статистики щодо законопроектів враховувались лише проекти законів та кодексів, проекти будь-яких постанов не враховувались (далі під законопроектами розуміються саме проекти законів і кодексів).

Законопроект, внесений кількома народними депутатами, зараховувався до кожного з них. У випадку однакової кількості законопроектів депутати розташовувались в алфавітному порядку. Фракційна належність депутатів визначалась на кінець зазначеного періоду (02.07.2004).

При підготовці матеріалів використовувались дані офіційного веб-сайту Верховної Ради України (www.rada.gov.ua) та сайту Лабораторії законодавчих ініціатив (www.parliament.org.ua).

Активність суб'єктів законодавчої ініціативи щодо внесених законопроектів

(17 січня - 2 липня 2004 р.)*

Суб'єкт законодавчої ініціативи	Кількість	Відсоток від загальної кількості
Народний депутат України	625	79,0%
Президент України	34	4,3%
Кабінет Міністрів України	127	16,1%
Національний банк України	5	0,6%
РАЗОМ	791	100%

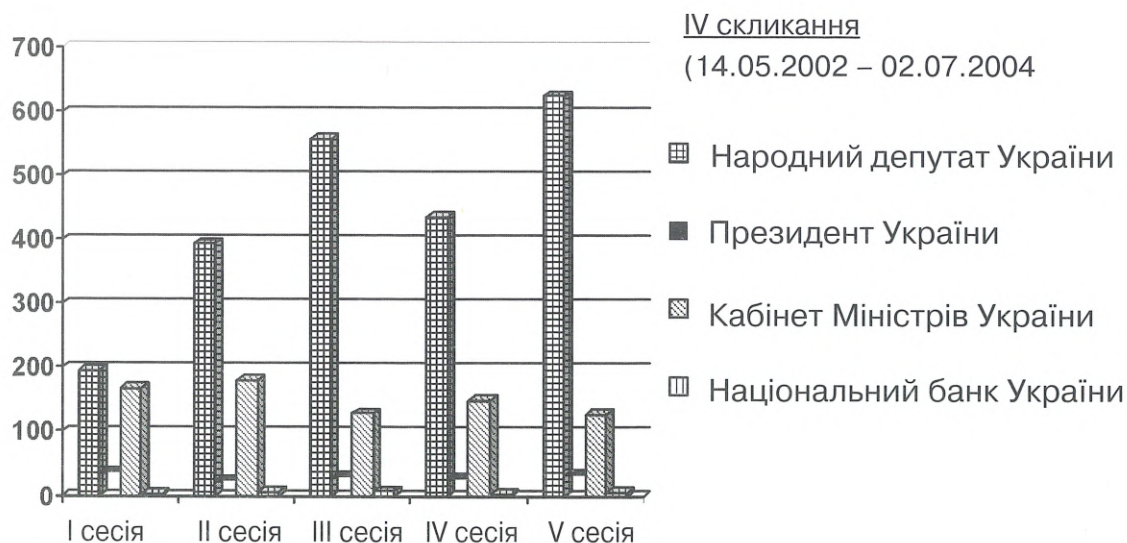
* Законопроекти, які були внесені у міжсесійний період (17.01. - 03.02.04) зараховувались до п'ятої сесії.

Динаміка кількості законопроектів у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи

(за період діяльності Верховної Ради України IV скликання)

Суб'єкт законодавчої ініціативи	I сесія (14.05.2002 - 12.07.2002)	II сесія (13.07.2002 - 17.01.2003)	III сесія (18.01.2003 - 11.07.2003)	IV сесія (12.07.2003 - 16.01.2004)	V сесія (17.01.2004 - 02.07.2004)
Народний депутат України	195	394	558	435	625
Президент України	37	23	29	26	34
Кабінет Міністрів України	167	181	128	148	127
Національний банк України	2	6	7	3	5
РАЗОМ	401	604	722	612	791

Кількість законопроектів у розрізі суб'єктів законодавчої ініціативи

Активність народних депутатів за внесеними законопроектами

№	Народний депутат України	Фракція (група)	Кількість законопроектів
1.	Задорожній Олександр Вікторович	"Демініціативи Народовладдя"	25
	Цушко Василь Петрович	Фракція СПУ	16
2.	Косінов Станіслав Анатолійович	Фракція Народної аграрної партії	15
	Черновецький Леонід Михайлович	"Наша Україна"	15
3.	Олуйко Віталій Миколайович	Фракція НДП та ПППУ	14
	Оніщук Микола Васильович	Фракція НДП та ПППУ	13
4.	Руденко Геннадій Борисович	Фракція СДПУ(о)	13
	Терьохін Сергій Анатолійович	"Наша Україна"	13
5.	Демьохін Володимир Анатолійович	"Демініціативи Народовладдя"	12
	Добкін Михайло Маркович	Фракція СДПУ(о)	12
	Осика Сергій Григорович	"Демініціативи Народовладдя"	12
6.	Асадчев Валерій Михайлович	"Наша Україна"	11
	Гавриш Степан Богданович	"Демініціативи Народовладдя"	11
	Губський Богдан Володимирович	"Демініціативи Народовладдя"	11
7.	Климуш Орест Дмитрович	"Демініціативи Народовладдя"	10
	Пинзеник Віктор Михайлович	"Наша Україна"	10
	Томенко Микола Володимирович	"Наша Україна"	10
8.	Ющенко Віктор Андрійович	"Наша Україна"	10
	Артеменко Юрій Анатолійович	Позафракційні	9
	Атрошенко Владислав Анатолійович	"Наша Україна"	9
	Богатирьова Раїса Василівна	"Регіони України"	9
9.	Калінчук Василь Антонович	Фракція Народної аграрної партії	9
	Турчинов Олександр Валентинович	Фракція БЮТ	9
	Бандурка Олександр Маркович	"Демініціативи Народовладдя"	8
	Беспалий Борис Якович	"Наша Україна"	8
	Кармазін Юрій Анатолійович	"Наша Україна"	8
10.	Кириллов Віктор Дмитрович	"Союз"	8
	Кульчинський Микола Георгійович	"Наша Україна"	8
	Мойсик Володимир Романович	"Наша Україна"	8
	Рудьковський Микола Миколайович	Фракція СПУ	8
	Хара Василь Георгійович	"Регіони України"	8
	Хомутиннік Віталій Юрійович	"Регіони України"	8
	Шкіль Андрій Васильович	Фракція БЮТ	8

Активність народних депутатів України за поданими запитами*

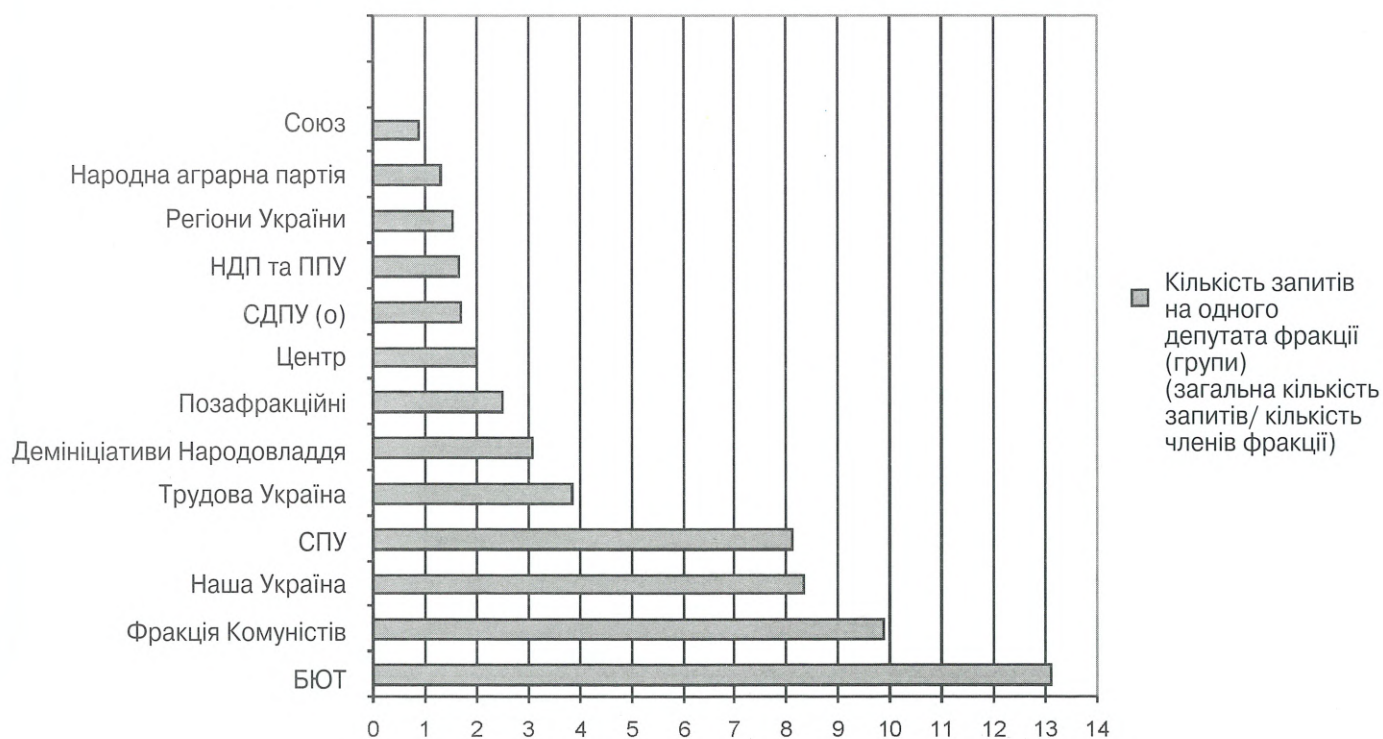
№	Народний депутат України	Фракція (група)	Кількість законопроектів
1.	Кармазін Юрій Анатолійович	"Наша Україна"	134
2.	Тимошенко Юлія Володимирівна	Фракція БЮТ	67
3.	Пузаков Володимир Тихонович	Фракція комуністів	62
4.	Маркуш Марія Андріївна	Фракція комуністів	59
5.	Манчуленко Георгій Манолійович	"Наша Україна"	56
6.	Наливайко Анатолій Михайлович	Фракція комуністів	46
	Оржачовський Анатолій Володимирович	Фракція комуністів	46
	Томенко Микола Володимирович	"Наша Україна"	46
7.	Рудковський Дмитро Олександрович	"Трудова Україна"	43
8.	Турчинов Олександр Валентинович	Фракція БЮТ	37
9.	Развадовський Віктор Йосипович	"Демініціативи Народовладдя"	34
	Хмара Степан Ілліч	Фракція БЮТ	34
10.	Лещенко Володимир Олексійович	Фракція комуністів	33
11.	Волинець Михайло Якович	Фракція БЮТ	29
	Семенов Валентина Петрівна	Фракція СПУ	29
12.	Омельченко Григорій Омелянович	Фракція БЮТ	28
13.	Аніщук Володимир Васильович	Фракція комуністів	26
	Стойко Іван Михайлович	"Наша Україна"	26
14.	Масенко Олександр Миколайович	Фракція комуністів	25
	Мельник Микола Євтихійович	Фракція СПУ	25
15.	Тягнибок Олег Ярославович	"Наша Україна"	24
	Яворівський Володимир Олександрович	"Наша Україна"	24
16.	Костинюк Богдан Іванович	"Наша Україна"	23
17.	Єщенко Володимир Миколайович	Фракція комуністів	22
	Рудьковський Микола Миколайович	Фракція СПУ	22
	Червоний Василь Михайлович	"Наша Україна"	22

№	Народний депутат України	Фракція (група)	Кількість законопроектів
18.	Петренко Володимир Сергійович	Фракція комуністів	21
19.	Гірич Євген Олексійович	"Наша Україна"	20
	Ткач Роман Володимирович	"Наша Україна"	20
20.	Кульчинський Микола Георгійович	"Наша Україна"	19
21.	Артеменко Юрій Анатолійович	Позафракційні	18
	Катушева Зарема Гафарівна	Фракція комуністів	18
	Мигович Іван Іванович	Фракція комуністів	18
	Мовчан Павло Михайлович	"Наша Україна"	18
22.	Бондар Володимир Налькович	"Наша Україна"	17
	Шкіль Андрій Васильович	Фракція БЮТ	17
23.	Соломатін Юрій Петрович	Фракція комуністів	16
	Чечель Микола Йосипович	"Наша Україна"	16
24.	Гудима Олександр Миколайович	"Наша Україна"	15
	Нечипорук Володимир Павлович	"Демініціативи Народовладдя"	15
	Новак Володимир Миколайович	Фракція комуністів	15
	Оробець Юрій Миколайович	"Наша Україна"	15
	Раханський Анатолій Варфоломійович	"Трудова Україна"	15
	Руденко Геннадій Борисович	Фракція СДПУ(о)	15
	25.	Доманський Анатолій Іванович	Фракція комуністів
Пхиденко Станіслав Семенович	Фракція комуністів	14	
Слабенко Сергій Іванович	"Центр"	14	
Томич Іван Федорович	"Наша Україна"	14	
Цушко Василь Петрович	Фракція СПУ	14	

* При поданні колективного запиту запит зараховувався народному депутату, який стояв першим у списку авторів. У випадку однакової кількості запитів депутати розташовувались в алфавітному порядку

Активність фракцій (груп) за поданими депутатськими запитами

Найпопулярніші адресати запитів

(органи або посадові особи, яким найчастіше адресувались запити)

№	Орган (посадова особа)	Кількість запитів
1.	Кабінет Міністрів України (Янукович В.Ф.)	636
2.	Генеральна прокуратура України (Васильєв Г.А.)	571
3.	Міністерство внутрішніх справ України (Білоконь М.В.)	101
4.	Кабінет Міністрів України (Азаров М.Я.)	67
5.	Міністерство юстиції України (Лавринович О.В.)	59
6.	Міністерство оборони України (Марчук Є.К.)	56
7.	Міністерство охорони здоров'я України (Підаєв А.В.)	52
8.	Верховна Рада України (Литвин В.М.)	42
	Служба безпеки України (Смешко І.П.)	42
9.	Кабінет Міністрів України (Табачник Д.В.)	41
10.	Міністерство освіти і науки України (Кремень В.Г.)	39
11.	Міністерство праці та соціальної політики України (Пап'єв М.М.)	32
12.	Верховний Суд України (Малярєнко В.Т.)	24
	Міністерство з питань надзвичайних ситуацій України (Рева Г.В.)	24
13.	Державна податкова адміністрація України (Кравченко Ю.Ф.)	23
	Рада національної безпеки та оборони при Президентові України (Радченко В.І.)	23
14.	Міністерство аграрної політики України (Слаута В.А.)	21
15.	Київська міська державна адміністрація (Омельченко О.О.)	20
	Міністерство транспорту України (Кірка Г.М.)	20
	Фонд державного майна України (Чечетов М.В.)	20
16.	Кабінет Міністрів України (Клюєв А.П.)	18
17.	Антимонопольний комітет України (Костусєв О.О.)	14
	Кабінет Міністрів України (Кириленко І.Г.)	14
	Координаційний комітет по боротьбі з орг. злочинністю і корупцією при Президентові України (Корнякова Т.В.)	14
	Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України (Деркач М.І.)	14
	Міністерство закордонних справ України (Грищенко К.І.)	14
18.	Рахункова палата (Симоненко В.К.)	11
19.	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (Карпачова Н.І.)	10
20.	Президент України (Кучма Л.Д.)	9

Чисельний склад депутатських фракцій та груп

Станом на 2 липня 2004 року у Верховній Раді України функціонувало 12 депутатських фракцій та груп, що об'єднували 432 народних депутатів

Депутатська фракція / група	Кількість членів станом на:		Зміна (+/-)
	03.02.2004	02.07.2004	
Фракція "Наша Україна"	102	100	-2
Фракція "Регіони України"	67	63	-4
Фракція комуністів	59	59	0
Фракція партій Промисловців і підприємців України та "Трудова Україна"*	42	0	-42
Фракція Соціал-демократичної партії України (о)	36	40	+4
Група "Народовладдя"***	22	0	-22
Фракція Соціалістичної партії України	20	20	0
Фракція Блоку Юлії Тимошенко	19	19	0
Група "Демократичні ініціативи"**	18	0	-18
Фракція Народної аграрної партії України****	16	21	+5
Група "Народний вибір"*****	14	0	-14
Фракція Народно-демократичної партії*****	14	0	-14
Позафракційні	20	18	-2
Фракція політичної партії "Трудова Україна" (створена 21.04.2004)	0	29	+29
Фракція Народно-демократичної партії та Партії промисловців і підприємців України (НДП та ПППУ) (створена 14.05.2004)	0	17	+17
Група "Демократичні ініціативи Народовладдя" (створена 14.05.2004)	0	30	+30
Група "Центр" (створена 22.04.2004)	0	17	+17
Група "Союз" (створена 21.05.2004)	0	17	+17
ВСЬОГО:	449	450	

* Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" була розформована 21.04.2004, на її основі було утворено фракцію політичної партії "Трудова Україна".

** 14 травня 2004 р. на базі депутатських груп "Народовладдя" та "Демократичні ініціативи" було створено групу "Демократичні ініціативи Народовладдя".

*** 15 червня 2004 р. фракцію Аграрної партії України було перейменовано на фракцію Народної аграрної партії України.

**** 21 травня 2994 р. на базі групи "Народний вибір" було створено депутатську групу "Союз".

***** 14 травня 2004 р. було утворено фракцію Народно-демократичної партії та Партії промисловців і підприємців України (НДП та ПППУ).

Переходи народних депутатів України

Народний депутат України	Попередня фракція (група) (дата вступу)	Дата виходу з попередньої фракції (групи)	Нова фракція (група)	Дата вступу в нову фракцію (групу)
Калетнік Григорій Миколайович	Позафракційні (17.10.03)	03.02.04	Фракція СДПУ(о)	03.02.04
Сацюк Володимир Миколайович	Позафракційні (30.09.03)	03.02.04	Фракція СДПУ(о)	03.02.04
Черновецький Леонід Михайлович	Позафракційні (14.05.02)	03.02.04	"Наша Україна"	03.02.04
Артеменко Юрій Анатолійович	"Наша Україна" (15.05.2002)	05.02.04	Позафракційні	05.02.04
Омельченко Олександр Олександрович	"Наша Україна" (15.05.2002)	05.02.04	Позафракційні	05.02.04
Карпов Олександр Миколайович	Позафракційні (21.11.03)	06.02.04	"Демократичні ініціативи"	06.02.04
Чорновіл Тарас Вячеславович	"Наша Україна" (15.05.2002)	02.03.04	Позафракційні	02.03.04
Ківалов Сергій Васильович	Позафракційні (14.05.02)	04.03.04	Склав повноваження	
Павловський Михайло Антонович	Фракція БЮТ (15.05.02)	04.03.04	Склав повноваження	
Давидова Людмила Іванівна	"Демократичні ініціативи" (20.06.02)	18.03.04	Позафракційні	18.03.04
Добкін Михайло Маркович	"Демократичні ініціативи" (20.06.02)	18.03.04	Позафракційні	18.03.04
Каратуманов Олег Юрійович	"Демократичні ініціативи" (24.09.02)	18.03.04	Позафракційні	18.03.04
Чичков Валерій Михайлович	Позафракційні (18.03.04)	19.03.04	Фракція БЮТ	19.03.04
Васильєв Олександр Андрійович	Позафракційні (18.03.04)	23.03.04	"Регіони України"	23.03.04
Гаврилюк Василь Васильович	"Народовладдя" (20.06.02)	25.03.04	Позафракційні	25.03.04
Климуш Орест Дмитрович	Група "Народовладдя" (20.06.02)	25.03.04	Позафракційні	25.03.04
Козаченко Олексій Олексійович	"Народовладдя" (20.06.02)	25.03.04	Позафракційні	25.03.04
Шкляр Володимир Борисович	"Народовладдя" (20.06.02)	25.03.04	Позафракційні	25.03.04
Давидова Людмила Іванівна	Позафракційні (18.03.04)	08.04.04	"Демократичні ініціативи"	08.04.04
Бичков Сергій Анатолійович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	20.04.04	Позафракційні	20.04.04
Сівкович Володимир Леонідович	"Регіони України" (20.11.03)	20.04.04	Позафракційні	20.04.04
Четверіков Іван Антонович	"Регіони України" (20.06.02)	20.04.04	Склав повноваження	
Бауер Михайло Йозефович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Буряк Олександр Васильович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Буряк Сергій Васильович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Васадзе Таріел Шакрович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Веретенников Віктор Олександрович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Позафракційні	21.04.04
Гадяцький Леонід Миколайович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Гіршфельд Анатолій Мусійович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Позафракційні	21.04.04
Гладкіх Василь Іванович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (12.07.04)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Горбачов Віктор Сергійович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Позафракційні	21.04.04
Гурєєв Василь Миколайович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Позафракційні	21.04.04
Дашутін Григорій Петрович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Деркач Андрій Леонідович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Позафракційні	21.04.04
Деркач Леонід Васильович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Позафракційні	21.04.04
Довгий Станіслав Олексійович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Позафракційні	21.04.04
Довгий Тарас Олексійович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Позафракційні	21.04.04
Драчевський Віктор Васильович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (11.09.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Єдін Олександр Йосипович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (11.09.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Засуха Тетяна Володимирівна	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Юффе Юлій Якович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Клименко Анатолій Володимирович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Косьяненко Олександр Володимирович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Кузьмук Олександр Іванович	Фракція партії ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04

Кукоба Анатолій Тихонович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Позафракційні	21.04.04
Литвин Вадим Валентинович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (08.10.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Майко Віталій Іванович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Позафракційні	21.04.04
Мхітарян Нвер Мнацаканович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Нощенко Микола Петрович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Оніщук Микола Васильович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Позафракційні	21.04.04
Пінчук Віктор Михайлович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Полякова Лариса Євгенівна	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Поплавський Михайло Михайлович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Раханський Анатолій Варфоломійович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Рудковський Дмитро Олександрович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Сергієнко Леонід Григорович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Станецький Геннадій Станіславович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (19.03.03)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Сташевський Станіслав Телісфорович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (01.04.03)	21.04.04	Позафракційні	21.04.04
Стребко Станіслав Кирилович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Сушкевич Валерій Михайлович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (12.07.02)	21.04.04	Позафракційні	21.04.04
Чикал Адам Васильович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Шаров Ігор Федорович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Шпиг Федір Іванович	Фракція партій ППУ та "Трудова Україна" (20.06.02)	21.04.04	Фракція "Трудова Україна"	21.04.04
Бартків Василь Павлович	Позафракційні (10.12.02)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Бичков Сергій Анатолійович	Позафракційні (20.04.04)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Бойко Віктор Олексійович	"Народний вибір" (05.07.02)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Бондарчук Сергій Васильович	Позафракційні (27.12.02)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Гаврилюк Василь Васильович	Позафракційні (25.03.04)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Добкін Михайло Маркович	Позафракційні (18.03.04)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Касьянов Сергій Павлович	Позафракційні (01.10.02)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Кірюянець Сергій Георгійович	Позафракційні (22.11.02)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Климуш Орест Дмитрович	Позафракційні (25.03.04)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Козаченко Олексій Олексійович	Позафракційні (25.03.04)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Косінов Станіслав Анатолійович	Позафракційні (16.04.03)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Омельченко Олександр Олександрович	Позафракційні (05.02.04)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Савицький Валентин Вікторович	Позафракційні (19.11.03)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Тополов Віктор Семенович	Позафракційні (10.09.03)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Чорновіл Тарас В'ячеславович	Позафракційні (02.03.04)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Шкляр Володимир Борисович	Позафракційні (25.03.04)	22.04.04	"Центр"	22.04.04
Гіршфельд Анатолій Мусійович	Позафракційні (21.04.04)	23.04.04	"Центр"	23.04.04
Сухий Ярослав Михайлович	Фракція СДПУ(о) (15.05.02)	23.04.04	Фракція "Трудова Україна"	23.04.04
Миримський Лев Юлійович	"Народовладдя" (20.06.02)	11.05.04	"Народний вибір"	11.05.04
Хмельницький Василь Іванович	"Народовладдя" (25.12.02)	11.05.04	"Народний вибір"	11.05.04
Горбачов Віктор Сергійович	Позафракційні (21.04.04)	12.05.04	"Центр"	12.05.04
Плохой Ігор Іванович	"Демократичні ініціативи" (20.06.02)	12.05.04	Позафракційні	12.05.04
Бандурка Олександр Маркович	"Демократичні ініціативи" (25.10.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Гавриш Степан Богданович	"Демократичні ініціативи" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Галієв Ернест Едуардович	"Демократичні ініціативи" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Губський Богдан Володимирович	"Народовладдя" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Гурєєв Василь Миколайович	Позафракційні (21.04.04)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Гуров Вадим Миколайович	"Народовладдя" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Давидова Людмила Іванівна	"Демократичні ініціативи" (08.04.04)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Демьохін Володимир анатолійович	"Народовладдя" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04

Димінський Петро Петрович	"Регіони України" (22.05.03)	14.05.04	Позафракційні	14.05.04
Задорожній Олександр Вікторович	"Народовладдя" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Заїчко Віктор Олександрович	Фракція НДП (20.06.02)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Зарубінський Олег Олександрович	Фракція НДП (20.06.02)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Зубець Михайло Васильович	"Народовладдя" (23.10.03)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Іванов Сергій Анатолійович	"Народовладдя" (11.09.02)	14.05.04	"Центр"	14.05.04
Каденюк Леонід Костянтинович	Фракція НДП (20.06.02)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Каратуманов Олег Юрійович	Позафракційні (18.03.04)	14.05.04	Фракція СДПУ(о)	14.05.04
Карпов Олександр Миколайович	"Демократичні ініціативи" (06.02.04)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Кафарський Володимир Іванович	Фракція НДП (20.06.02)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Колісник Микола Дмитрович	"Демократичні ініціативи" (06.02.04)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Крук Юрій Борисович	Фракція НДП (20.06.02)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Майко Віталій Іванович	Позафракційні (21.04.04)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Мовчан Володимир Петрович	Фракція НДП (20.06.02)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Мокроусов Анатолій Олексійович	"Народовладдя" (25.10.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Насалик Ігор Степанович	"Регіони України" (20.06.03)	14.05.04	Позафракційні	14.05.04
Нечипорук Володимир Павлович	"Народовладдя" (28.11.03)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Оніщук Микола Васильович	Позафракційні (21.04.04)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Олуйко Віталій Миколайович	Фракція НДП (20.06.02)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Осика Сергій Григорович	"Народовладдя" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Павлюк Микола Пантелеймонович	Фракція НДП (20.06.02)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Петров Олег Володимирович	Фракція НДП (20.06.02)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Потебенько Михайло Олексійович	"Народовладдя" (23.10.03)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Правденко Сергій Макарович	"Народовладдя" (22.10.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Пустовойтенко Валерій Павлович	Фракція НДП (20.06.02)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Развадовський Віктор Йосипович	"Народовладдя" (23.10.03)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Райков Борис Сергійович	"Демократичні ініціативи" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Ратушняк Сергій Миколайович	"Регіони України" (23.12.03)	14.05.04	Позафракційні	14.05.04
Резнік Ігор Йосипович	"Демократичні ініціативи" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Ременюк Олексій Іванович	"Народовладдя" (25.12.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Рябкін Павло Борисович	"Демократичні ініціативи" (19.11.02)	14.05.04	Позафракційні	14.05.04
Салигін Васілій Вікторович	"Демократичні ініціативи" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Салмін Олег Володимирович	"Демократичні ініціативи" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Сандлер Дмитро Михайлович	"Демократичні ініціативи" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Сватков Леонід Борисович	"Народовладдя" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Святаш Дмитро Володимирович	"Демократичні ініціативи" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Супрун Людмила Павлівна	Фракція НДП (20.06.02)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Толочко Петро Петрович	"Народовладдя" (25.12.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Толстоухов Анатолій Володимирович	Позафракційні (14.05.02)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Фельдман Олександр Борисович	"Демократичні ініціативи" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Шведенко Микола Миколайович	Фракція НДП (20.06.02)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Шевчук Сергій Володимирович	Фракція НДП (20.06.02)	14.05.04	Фракція НДП та ПППУ	14.05.04
Юхновський Олег Іванович	"Народовладдя" (25.12.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Ярославський Олександр Владиленич	"Демократичні ініціативи" (18.06.03)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Ярославський Олексій Владиленич	"Демократичні ініціативи" (20.06.02)	14.05.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	14.05.04
Шевченко Олександр Олександрович	Фракція Аграрної партії України (20.06.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Шершун Микола Харитонович	Фракція Аграрної партії України (20.06.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Злочевський Микола Владиславович	Фракція СДПУ(о) (15.05.02)	20.05.04	Склав повноваження	20.05.04

Астров-Шумілов Геннадій Костянтинович	"Народний вибір" (05.07.02)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Баграєв Микола Георгійович	"Народний вибір" (05.07.02)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Будаґ'янець Микола Абрамович	"Народний вибір" (05.07.02)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Гапочка Микола Михайлович	"Народний вибір" (05.07.02)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Гошовський Володимир Сергійович	"Народний вибір" (05.07.02)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Зубець Михайло Васильович	"Демократичні ініціативи Народовладдя" (14.05.04)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Кириллов Віктор Дмитрович	"Народний вибір" (05.07.02)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Мельников Микола Петрович	"Народний вибір" (05.07.02)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Миримський Лев Юлійович	"Народний вибір" (11.05.04)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Надрага Василь Іванович	"Народний вибір" (05.07.02)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Потебенько Михайло Олексійович	"Демократичні ініціативи Народовладдя" (14.05.04)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Сміяненко Ігор Миколайович	"Народний вибір" (25.10.02)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Солошенко Микола Павлович	"Народний вибір" (05.07.02)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Фоменко Катерина Олександрівна	"Народний вибір" (05.07.02)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Хмельницький Василь Іванович	"Народний вибір" (11.05.04)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Цігітшвілі Енвер Омарович	"Народний вибір" (05.07.02)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Чеботарьова Юлія Сергіївна	"Народний вибір" (02.10.03)	21.05.04	"Союз"	21.05.04
Добкін Михайло Маркович	"Центр" (22.04.04)	01.06.04	Позафракційні	01.06.04
Фікс Єфим Зіс'євич	Позафракційні (01.06.04)	01.06.04	Фракція СДПУ(о)	01.06.04
Добкін Михайло Маркович	Позафракційні (01.06.04)	02.06.04	Фракція СДПУ(о)	02.06.04
Толстоухов Анатолій Володимирович	Фракція НДП та ПППУ (14.05.04)	03.06.04	Склад повноваження	03.06.04
Климуш Орест Дмитрович	"Центр" (22.04.04)	04.06.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	04.06.04
Бойко Віктор Олексійович	"Центр" (22.04.04)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Борзих Олександр Іванович	Фракція Аграрної партії України (20.06.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Ващук Катерина Тимофіївна	Фракція Аграрної партії України (20.06.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Гіршфельд Анатолій Мусійович	"Центр" (23.04.04)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Гладій Михайло Васильович	Фракція Аграрної партії України (20.06.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Єремєєв Ігор Миронович	Фракція Аграрної партії України (20.06.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Калінчук Василь Антонович	Фракція Аграрної партії України (20.06.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Касьянов Сергій Павлович	"Центр" (22.04.04)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Козловський Анатолій Михайлович	Фракція Аграрної партії України (20.06.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Косінов Станіслав Анатолійович	"Центр" (22.04.04)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Мартинівський Валерій Павлович	Фракція Аграрної партії України (20.06.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Плохой Ігор Іванович	Позафракційні (12.05.04)	15.06.04	"Демократичні ініціативи Народовладдя"	15.06.04
Плютинський Володимир Антонович	Фракція Аграрної партії України (09.07.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Рішняк Іван Миколайович	Фракція Аграрної партії України (20.06.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Савицький Валентин Вікторович	"Центр" (22.04.04)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Самоплавський Валерій Іванович	Фракція Аграрної партії України (20.06.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Слаута Віктор Андрійович	Фракція Аграрної партії України (20.06.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Сятиня Михайло Лукович	Фракція Аграрної партії України (30.01.03)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Терещук Сергій Миколайович	Фракція Аграрної партії України (20.06.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Шпак Василь Федорович	Фракція Аграрної партії України (20.06.02)	15.06.04	Фракція Народної Аграрної партії України	15.06.04
Мусіяка Віктор Лаврентійович	Фракція "Регіони України" (20.11.03)	16.06.04	Позафракційні	16.06.04
Рябікін Павло Борисович	Позафракційні (14.05.04)	17.06.04	"Центр"	17.06.04
Слабенко Сергій Іванович	Позафракційні (29.11.02)	17.06.04	"Центр"	17.06.04
Кіссе Антон Іванович	Позафракційні (22.06.04)	25.06.04	Фракція СДПУ(о)	25.06.04
Дзюнь Валентин Михайлович	Позафракційні (15.06.04)	29.06.04	Фракція НДП та ПППУ	29.06.04
Лелюк Олексій Володимирович	Позафракційні (01.07.04)	01.07.04	"Регіони України"	01.07.04
Мусіяка Віктор Лаврентійович	Позафракційні (16.06.04)	01.07.04	"Центр"	01.07.04
Сівкович Володимир Леонідович	Позафракційні (20.04.04)	01.07.04	"Центр"	01.07.04
Сташевський Станіслав Телісфорович	Позафракційні (21.04.04)	01.07.04	"Центр"	01.07.04

PROBLEMATIC ASPECTS OF INTRODUCTION OF PUBLIC ELECTORAL REGISTER

Denys KOVRYZHENKO,
*Laboratory for
Legislative Initiatives
expert*

Despite of permanent amendments, the problem of voter rolls reliability has not been solved in the election legislation and it still remains on the agenda. Quite often both at the 1999 presidential elections and the 2000 parliamentary elections would dead or legally incapable individuals be listed on the roll, while those entitled by the Constitution to vote no less frequently would be off the list. Likewise, one voter would not occasionally be able to use his or her voting right a number of times at the same elections. Ultimately, such violations have a considerable impact on the outcome of the voting and violate the principle of universal and equal suffrage.

The problem of voter rolls is addressed in the bill on the Public Electoral Register (No.5183 of February 23, 2004) filed by MPs Yuriy Klyuchkovskiy and Oleksandr Zadorozhnyi for parliamentary consideration. However, analysis of its provisions proves that its adoption will not eliminate all the problems of voter roll compilation. In addition, a number of its conceptual and technical norms need to be improved. What seems to be questionable and ungrounded, for instance, is that the main burden for filling the Public Register with personal data is put on the voter and not on public authorities in charge of registering people in the places of their permanent residence. Another shaky provision is introduction of a paper roll in parallel with an electronic one. The drawbacks of the bill include lack of a hierarchical system of public authorities to maintain the roll. Instead, it vests relevant functions on local self-governments, departments of the Ministry of Justice and the Central Election Commission which makes it much more difficult to coordinate their efforts. It also contains opportunities for listing dead voters on the roll and does not eliminate possibilities for multiple use of the voting right. Therefore, we consider the version submitted to Parliament unacceptable.

While solving the problems associated with introduction of the Public Electoral Register, it is necessary to address the following issues:

1. Since voters are entitled and not obliged to participate in elections, the Public Register shall be formed either on the basis of requests filed by citizens (as in the US), or on the basis of the information submitted by public authorities that register people in the places of their permanent residence. With the current low public activity among the Ukrainian people, the second solution seems to be more viable.
2. The Public Register shall be maintained only electronically (and not on paper or both on paper and electronically). The Register shall contain only such information as the voter's surname, name and patronymic, birth date, place of residence, capability, and the use of the voting right at specific elections (this will enable voters to vote at any polling station and will make it impossible to vote repeatedly at the same elections).
3. The Register shall be regularly updated by a hierarchical system of public authorities, like the Ministry of Justice and its territorial offices. Polling station commissions shall have access to the Register and be able to make any changes to it only if they concern the use of the voting right (vote cast by the voter at a specific voting station).
4. It is necessary to establish criminal liability for officials that intentionally enter false data into the Register.
5. Relevant public funds shall be provided from the State Budget of Ukraine for compilation of the Public Electoral Register, in particular for equipping polling election commissions with computers.

TRUST OR ESTATE ADMINISTRATION — UKRAINIAN CHOICE

Dmytro KOTLYAR,
*Laboratory for
Legislative Initiatives
expert*

A bright example of inappropriate use of legal definitions borrowed from other legal systems is the definition of the "trust" in the Ukrainian legislation.

The previous version of the Civil Code of Ukraine did recognize the binding character of the estate administration, in the same way as it avoided using the term "trust" which is one of the characteristic features of this liability (see below). The estate administration mechanism would have been more complete and coherent if Amendment Act No. 980-IV as of June 19, 2003 had not introduced changes that could be interpreted as wrong definition of the trust power.

The indicated amendments to the Civil Code were justified by the necessity to reconcile the Code with the Mortgage Loans, Consolidated Mortgage Debt Transactions and Mortgage Certi-

ficates Act and the Financial and Loan Mechanisms and Estate Administration for Construction and Real Estate Transactions Act passed on June 19, 2003. In such a way, legislators agreed to adapt provisions of the basis civil legislation act to newly passed special legislation which is inadmissible both from the perspective of the legislative drafting, and necessity to ensure the systematic nature of the domestic legislation, as well as the rule of law.

Thus, introduction of the trust power into the Ukrainian legislation should be recognized unjustified, illogic, and ungrounded. Moreover, under the current social relations and at the present development stage of the domestic civil legislation, there are no any preconditions and/or reasons for introduction of this definition.

DIRECT TAXATION OF INSURANCE MARKET REVENUES: ARGUMENTS AND FACTS

Yuryi DZYHIR,
*Tax Consultant of the
Consultation Board of
the Financial Sector
Policies under the
Cabinet of Ministers
of Ukraine*

The current broad possibilities that make it possible to fence out large amounts of money from the domestic tax system with the use of mechanisms involving insurance companies have recently caused intense discussion around the issues concerning taxation of insurance services. In this article the author analyzes the problems of the current system used for taxation of insurance market, as well as potential solutions to such problems.

Under the Corporate Taxation Act, the insurance business in Ukraine is taxed in accordance with special procedures that are different from the common ones (Art. 7.2). Specifically, the basis for taxation of insurance transactions is the amount of premiums received by the insurance companies decreased by the number of reinsurance payments made by such companies¹. The tax rate established for the amount calculated in accordance with the above procedures is 3% (excluding transactions of long-term life insurance that are taxed at 0% rate). Such taxation terms stimulate companies that work in other sectors to transfer part of their income for the benefit of insurance companies in the form of premiums to insure unlikely risks and by doing so decrease their revenues taxed at the rate of 25%. Instead, insurance premiums paid

from the income and received by insurance companies are tax under alternative insurance taxes at the rate of 3%. In addition, taxation liabilities of insurance companies can be additionally decreased by further reinsurance with foreign companies since the current alternative tax provides for deduction of such reinsured payments from the taxation basis.

Thus, it is possible to define two most problematic aspects in the current legislation that provide possibilities for tax planning and therefore require solution. Firstly, it is the provision that empowers insurance companies to write off reinsured payments (which means moving financial resources out of the tax system of Ukraine), and second is the level of the tax rate and the tax basis to which it is applied.

The arguments used in the article support introduction of a direct taxation of insurance company corporate revenues. Such a system would put the insurance business in the equal conditions with other businesses and would not create economic stimuli for tax planning. Even though direct taxation of such revenues requires hard work for development of adequate tax norms, it is still possible and is applied in many countries.

¹ The amendments to the above act that came into force at the beginning of 2004 stipulate that payments within the reinsurance contracts for the benefit of non-residents are taxed at the 0% rate if the rating of reinsurer's financial reliability meets the requirements established by the Ukrainian government, otherwise the rate is 15%.

LEGISLATIVE PROPOSAL FOR ENSURING INSTITUTIONAL AND LEGAL CONDITIONS FOR SOCIAL PROTECTION OF ORPHANS AND CHILDREN DEPRIVED OF PARENTAL CARE

Serhiy PANZYR,
*Laboratory for
Legislative Initiatives
expert*

According to the 2002 census, there are over 103,000 orphans in Ukraine. 30,000 of them or 29% live in orphan houses. With the total number of children being 10.8mln, such children make up 1%. Unofficial data suggests that the number of orphans comes up to 300,000 or about 3% of children. Annually, parents leave about 900 infants.

Despite of the importance of the problem of social protection of orphans, no special legislation has been developed for this area. Today, public policies concerning orphans and children without parental care is regulated by the Family Code of Ukraine, the Childhood Protection Act, two presidential decrees and 15 by-laws.

A new wave of regulative drafting concerning legal and social protection of orphans was commenced with adoption and effectuation of a new Family Code. Today, the Parliament considers a number of amendments proposed to introduce changes to the Family Code concerning protection of orphans' rights, regulation of the problems with adoption as well as other forms of children care. In addition, on June 4 2004, the Parliament passed bill No. 2333 as of march 2003 concerning Institutional and Legal Conditions for Protection of Orphans and Children Deprived of Parental Care filed by MP Feldman. Since this is a comprehensive and a special bill, it requires special attention, in particular before its second reading. The quali-

ty of this document will have a considerable impact on the efficiency of the entire system of social protection of orphans, therefore it is necessary to analyze its long-term efficiency in the context of the problems that are currently on the agenda in terms of regulative and legislative support to the above policies.

The bill takes into account quite many current problems that required solution. Such problems included determination of public policies, special attention to social protection of homeless children and handicapped children, reformation of orphanages, development of social and psychological services etc.

However, this document requires essential conceptual and editorial improvements. This concerns the concept of application of minimum social standards to supporting orphans, clear definition of competences and definition of powers of public authorities in charge of social policies related to orphans, efficiency of social services, property funding to social protection of orphans, reconciliation of the bills with the Family Code etc. It is also quite important that provisions of the bill do not deteriorate the orphans' rights secured to them by current legislation and by-laws. This concerns first of all the level of material support to children adopted or taken by families (CHECK; one more same term up in the original).

"Орієнтири виборця - парламентський моніторинг"

Парламентський моніторинг - це:

- ✓ парламентські події;
- ✓ експертиза законопроектів;
- ✓ аналіз ключових суспільних та державних проблем;
- ✓ ексклюзивні коментарі українських політиків та експертів.

» ENG » ГОЛОВНА СТОРІНКА

Орієнтири виборців - парламентський моніторинг

У базі зареєстр. 646 зак-т(и/ів), станом на 13.01.2004

- Правова політика
- Державне будівництво та місцеве самоврядування
- Економічний розвиток
- Політична політика
- Соціальна політика
- Інформаційна політика
- Національна безпека і оборона
- Зовнішня політика

НАРОДНІ ДЕПУТАТИ

◆ ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ

13-01-2004 | 8:58

У царині управління сферою телебачення і радіомовлення очікуються радикальні законодавчі зміни

У порядку денному засідання Верховної Ради України 13 січня стоїть проект Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення" (нова редакція). Згаданий документ цікавий своїм виразно демократичним та радикальним підходом до реформування системи управління телерадіоовною галуззю України.

Детальніше

13-01-2004 | 8:56

Чергова спроба - Закон про Фонд державного майна України

На розгляд парламенту внесено проект закону "Про Фонд державного майна України", створення якого є обов'язковим для приватизації, що забезпечує значні надходження до бюджету. Що цього часу діє на підставі Тимчасового положення 1992 року. Чи зміниться ситуація цього разу?

Детальніше

13-01-2004 | 17:29

Нові пропозиції щодо змін до Держбюджету 2004: пропонується зняти мораторій на створення та розширення вільних економічних зон

12-01-2004 | 14:31

Фракції "Регіони України" та комуністів підтримують передачу нафтопроводу "Одеса-Броди" у концесію

Довідник «Орієнтири виборця»

Часопис ПАРЛАМЕНТ

Лабораторія законодавчих ініціатив

04070, м.Київ,

вул. Волоська 8/5, к. 133-134

т./ф.: (044) 238 24 69

E-mail: info@laboratory.kiev.ua

www.parliament.org.ua

Фонд підтримки демократії

Національний фонд підтримки демократії США (NED) як недержавна неприбуткова організація була створена в 1983 році для зміцнення демократичних інституцій у всьому світі шляхом проведення недержавних ініціатив. Діяльність Фонду керується незалежною Радою директорів і фінансується за рахунок громадських коштів, розмір яких щороку визначається Конгресом США.

Ці кошти використовуються для надання сотень грантів у багатьох регіонах світу, включаючи Східну Європу та країни колишнього Радянського Союзу.

20 років існування Фонду підтвердили його ефективність та успіх, які базуються на п'яти принципах діяльності:

- **регіональний підхід** - Фонд ефективно і гнучко визначає правильні пріоритети у кожному з регіонів;
- **багатосекторний підхід** - діяльність Фонду зосереджена на правах людини та меншин, громадській освіті, незалежних ЗМІ, верховенстві законів;
- **допомога низу** - Фонд допомагає організаціям, що є безпосередньою основою

громадянського суспільства: громадські організації та ініціативи, професійні спілки, політичні партії, тощо;

- **невеликі гранти** - якомога більшої кількості реальних громадських проектів, що створює основу для поширення ідей демократії;

- **створення зв'язків** - велика кількість отримувачів грантів Фонду створює передумови для активнішого обміну досвідом між ними.

1101 Fifteenth Street, NW, Suite 700 Washington,

DC, 20005. USA

202.293.9072 Fax: 202.223.6042

E-mail: info@ned.org, WEB-site: www.ned.org

Фракційна структура Верховної Ради України станом на 19 серпня 2004 року

■ Фракція «Наша Україна»	100
■ Фракція «Регіони України»	63
■ Фракція комуністів	59
■ Фракція Соціал-демократичної партії України (о)	39
■ Фракція партії «Трудова Україна»	29
■ Фракція Соціалістичної партії України	20
■ Фракція Блоку Юлії Тимошенко	19
■ Група «Демократичні ініціативи – Народовладдя»	29
■ Група «Центр»	17
■ Фракція Аграрної партії України	16
■ Фракція НДП та ПППУ	16
■ Група «Союз»	17
■ Позафракційні	23